

ESTUDI HISTÒRIC ARQUEOLÒGIC I ARQUITECTÒNIC DEL PALAU MUNICIPAL DE TARRAGONA

(Tarragonès)

Maig de 2018

ESTUDI HISTÒRIC ARQUEOLÒGIC I ARQUITECTÒNIC DEL PALAU MUNICIPAL DE TARRAGONA

(Tarragonès)

Tarragona, 28 de maig de 2018

Carme Subiranas Fàbregas
Arqueòloga

SUMARI	
0 - PRESENTACIÓ	p. 3
1 - GENERALITATS	p. 5
1.0 - Fitxa Tècnica	p. 6
1.1 - Fonaments de dret	p. 7
1.2 - Justificació i motius del treball	p. 8
1.3 - Metodologia	p. 9
2 – ESTUDI ARQUEOLÒGIC	p. 10
2.1 – Expectatives arqueològiques	p. 11
2.2 – Intervencions prèvies	p. 11
2.3 – La Tàrraco romana	p. 17
2.3.1. La capçalera occidental del Circ (segle I dC)	p. 17
2.4 – La Tarragona medieval	p. 19
2.4.1. Sant Salvador del Corral (segle XII)	p. 19
2.4.2. Convent dels Franciscans (segle XII)	p. 22
2.4.3. La Muralleta (segle XIV)	p. 23
3 – PRECEDENTS ARQUITECTÒNICS	p. 28
3.1 – El Convent de sant Domènec (segle XVII)	p. 29
4 – L'EDIFICI DEL PALAU MUNICIPAL	p. 37
4.1 – La projecció arquitectònica de l'edifici	p. 38
4.1.1 Els precedents projectuals	p. 38
4.1.2 El nou Projecte arquitectònic (1861-1865)	p. 40
4.1.3 La conclusió del projecte original (1888-1922)	p. 45
4.1.4 La dinàmica reformista continua (2 1/2 segle XX)	p. 47
4.2 – Descripció i estudi estilístic de l'edifici	p. 48
4.3 – El refugi antiaeri de la Guerra Civil (1938)	p. 71
5 – EVOLUCIÓ HISTÒRICO CONSTRUCTIVA	p. 74
6 – PROGRAMA D'ACTUACIÓ PATRIMONIAL	p. 83
7 – RECULL DOCUMENTAL	p. 88
7.1 – Arxius	p. 89
7.2 – Bibliografia	p. 116
7.3 – Planimetria	p. 118
7.4 – Repertori fotogràfic	p. 136
8 – ANNEXES	p. 137
Informe Mostrejos Sala de Plens	
Informe Mostrejos Sala de Sessions	

0

PRESENTACIÓ

El present estudi històric-arqueològic respon a la voluntat de l'Ajuntament de Tarragona – Oficina de Projectes – d'elaborar un document tècnic de caràcter històric-arqueològic que permeti interpretar històricament la configuració de l'edifici del Palau Municipal, l'entitat de les preexistències arquitectòniques o arqueològiques i el procés de transformació succeït des de la seva construcció fins a l'actualitat.

Aquest document té com a finalitat la definició de les fases històriques existents i la posada en valor de l'edifici i dels elements anteriors que en puguin formar part per tal que siguin tinguts en compte en futures actuacions d'adequació/rehabilitació.

1

GENERALITATS

1.0 – FITXA TÈCNICA

FITXA TÈCNICA

EDIFICI:	<i>Palau Municipal de Tarragona</i> Plaça de la Font, 1
MUNICIPI:	Tarragona
COMARCA:	Tarragonès
COORDENADES:	UTM 31N / ETRS89 E(X) 353437,8 N(Y) 4553261,7
ALTITUD	48,91 m.s.n
TIPOLOGIA :	Casa consistorial
CRONOLOGIA:	Edifici construït entre 1861-1888 en base a la preexistència del convent de sant Domènec, construït a finals del segle XVII. Integra també restes de la Murallera del segle XIV i al subsòl restes del circ romà de Tàrraco (últim terç del segle I dC)
OBJECTIU DE L'ESTUDI:	Estudi històric-arqueològic i arquitectònic de l'edifici per definició de fases constructives i valorització patrimonial.
PROMOTOR:	Àrea de Projectes. Ajuntament de Tarragona
SUPERVISIÓ:	Patrimoni Històric. Ajuntament de Tarragona
AUTORS DE L'ESTUDI:	Isidre Pastor Batalla Arqueòlegs Històriador de l'Art Carme Subiranas Fàbregas Arqueòloga Josep Maria Vila Carabasa Arqueòlegs i Històriador
PLANIMETRIA:	Àmbit i territori
TRACTAMENT PLÀNOLS:	Maria Pujals Bultó

1.1 – FONAMENTS DE DRET

Els treballs arqueològics que es corresponen amb el present Estudi Històric Arqueològic i Arquitectònic s'han realitzat per encàrrec de l'Oficina de Projectes i sota la supervisió de Patrimoni Històric de l'Ajuntament de Tarragona.

D'acord amb les disposicions establertes en la legislació vigent en matèria de Patrimoni Cultural i atès el que recull el planejament urbanístic municipal al respecte, són perceptius els següents fonaments de dret:

- Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (P.O.U.M.) Ajuntament de Tarragona. Set. 2013. Aprovat definitivament per Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya el 31 març de 2004
- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català: segons estableix l'article 34.1 "Qualsevol intervenció que es pretengui realitzar en un monument històric, un jardí històric, una zona arqueològica o una zona paleontològica d'interès nacional ha de ser autoritzada, pel Departament de Cultura"
- Decret 78/2002 de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, que regula les intervencions i el tractament de les restes arqueològiques.

Protecció legal vigent

Aquesta finca està situada a un indret considerat com una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric, motiu pel qual, en el supòsit de portar-se a terme una actuació que comporti una afectació del subsòl, d'acord amb el que contempla la legislació vigent en matèria de patrimoni, es requereix la realització d'una Intervenció Arqueològica, sota la classificació de Preventiva, prèvia a l'execució del projecte constructiu que la motiva.

1.2 – JUSTIFICACIÓ I MOTIUS DEL TREBALL

Amb la finalitat de disposar d'un estudi històric global de l'edifici del Palau Municipal, l'Oficina de Projecte de l'Ajuntament de Tarragona encarregà la realització d'aquest document on s'havia de dur a terme una anàlisi de l'edifici per interpretar les seves característiques, la cronologia constructiva, l'entitat de les preexistències que en condicionaren la seva configuració i les restes alienes conservades al subsòl.

Per la seva ubicació –dins la Part Alta de la Ciutat- l'edifici del Palau Municipal integra, en la seva arquitectura o en el subsòl, vestigis i construccions vinculades a la història de la ciutat –des d'època romana fins al segle XX-. Malgrat aquest indubtable interès, l'edifici no havia estat objecte fins ara d'una anàlisi històrico-arquitectònica acurada i global.

Per això, i d'acord amb els resultats establerts, l'estudi es plantejà com una eina imprescindible per constatar el valor patrimonial del Palau Municipal i per plantejar les imprescindibles actuacions de rehabilitació que s'hagin de dur a terme en un futur i en les quals caldria tenir en compte la preservació de les estructures o restes vinculades a les diverses fases històriques.

1.3 – METODOLOGIA

D'acord amb el que correspon a aquest tipus d'actuacions, l'estudi l'han dut a terme un equip de professionals arqueòlegs especialitzats en anàlisis d'edificis d'època medieval i moderna.

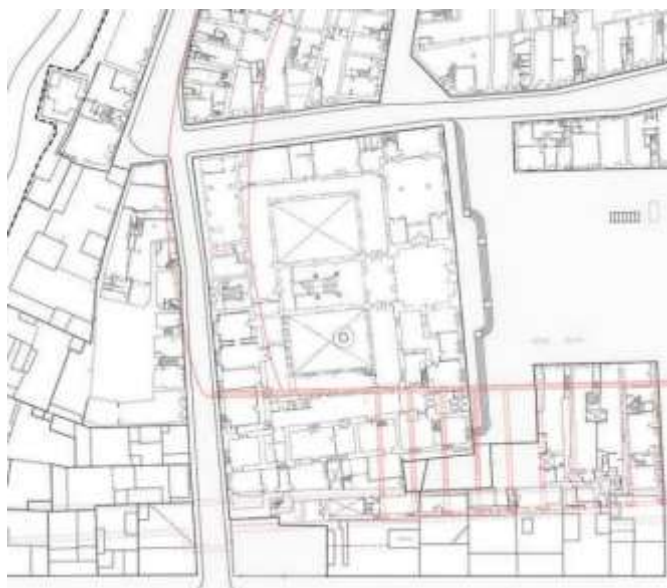
La recerca i posterior definició de resultats s'ha realitzat en base a les següents actuacions:

Tasques prèvies:

- Recerca de fonts documentals referents al Convent de sant Domènec i al Palau Municipal.
- Recerca de planimetria històrica del convent de sant Domènec i del Palau Municipal.
- Recerca bibliogràfica.
- Recopilació d'intervencions arqueològiques realitzades a l'àmbit d'actuació.
- Anàlisi preliminar "in situ" de l'edifici.

Tasques interpretatives

- Anàlisi interpretativa de les fonts documentals i definició de contextos històrics.
- Anàlisi de planimetria històrica. Superposició de plànols històrics i planimetria actual de l'edifici. Identificació de preexistències arquitectòniques, fases històriques i procés constructiu. Identificació de projectes no executats.
- Identificació de restes arqueològiques conegudes sobre planimetria actual.
- Anàlisi "in situ" de l'edifici en base a la planimetria històrica.
- Realització de planimetries interpretatives: projectes realitzats, no realitzats i definició de fases constructives.
- Redacció de resultats. Memòria descriptiva, planimetria interpretativa i definició de propostes d'estudis futurs.

2

ESTUDI ARQUEOLÒGIC

2.1 – EXPECTATIVES ARQUEOLÒGIQUES

El lloc on, a mitjan segle XIX se situà l'edifici del Palau Municipal és, com tota la Part Alta de Tarragona, un lloc d'importantes expectatives arqueològiques entre les quals destaquen les restes del Circ romà però també la possible ubicació de vestigis de la desconeguda església romànica de Salvador del Corral – construïda al segle XII i mai localitzada - del convent de Sant Francesc (segle XIII), de l'estructura de la Muralleta – construïda al segle XIV i parcialment encara visible a l'extrem sud de l'edifici del Palau – o fins i tot, restes de l'antic convent de sant Domènec un conjunt del segle XVIII que, després de l'exclaustració, serví de base per la construcció de la seu municipal i de la Diputació provincial.

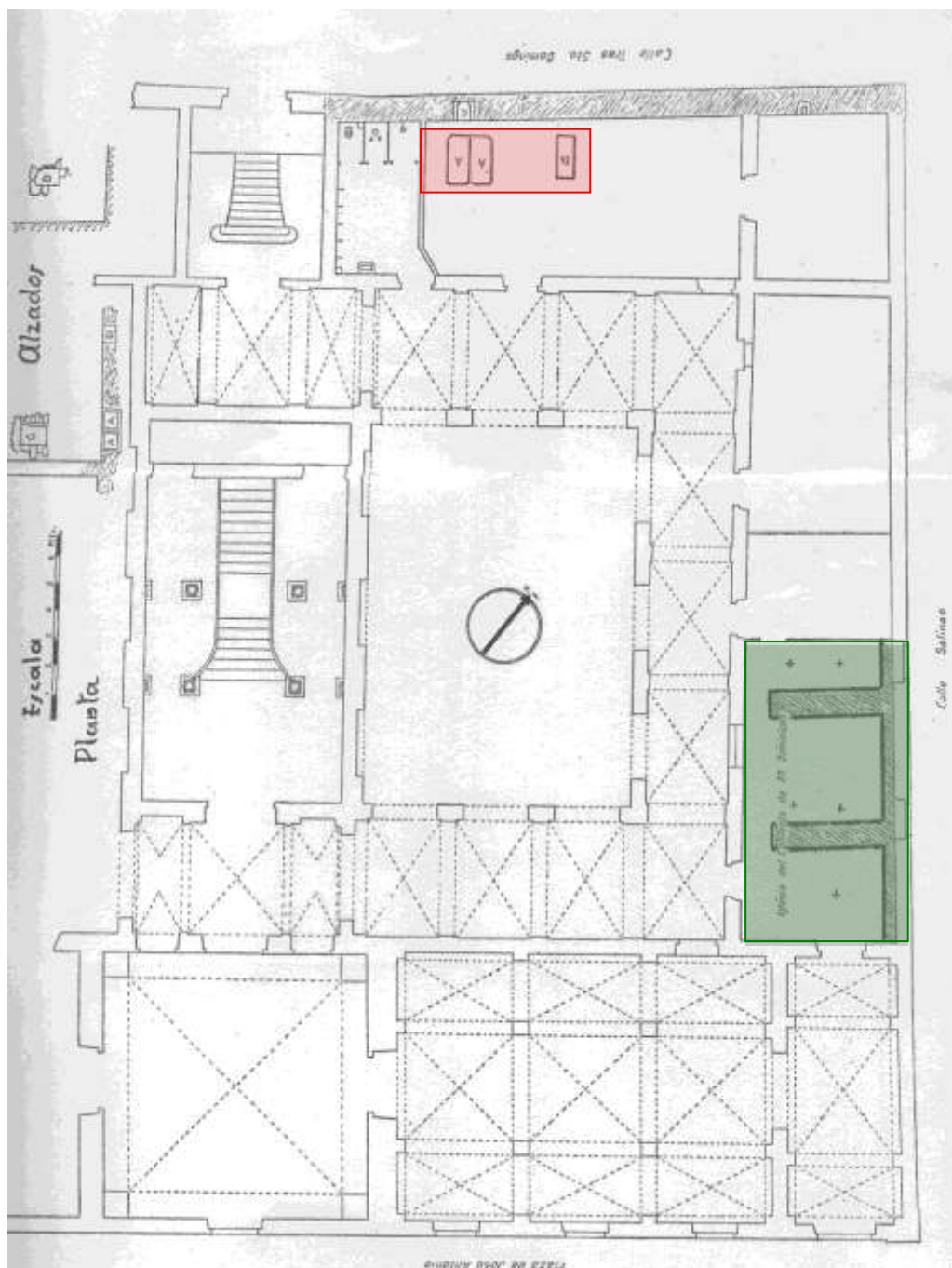
El subsòl del Palau Municipal esdevé indubtablement un important jaciment arqueològic on s'han fossilitzat restes de pràcticament totes les etapes de transformació de la ciutat i que planteja importants expectatives patrimonials i de coneixement històric.

2.2 – INTERVENCIONS PRÈVIES

Des dels anys 30 del segle XX fins a l'actualitat, a la gran superfície que ocupa l'edifici del Palau, es constaten un total de cinc intervencions arqueològiques, la més antiga realitzada l'any 1937 amb procediments pre-metodològics. La resta corresponen a seguiments arqueològics derivats d'obres puntuals en espais o fondàries molt limitades.

- 1937 – Restes vinculades al Circ.
Antoni Nogués. En plena Guerra Civil, durant les obres de construcció d'un refugi antiaeri al subsòl del Palau Municipal, documentà l'existència de varis carreus de pedra, dos d'ells aparentment "in situ": "... de factura romana, almohadillados en sus caras laterales..." i d'1,62 metres de llarg per 0,77 metres d'ample i 0,61 metres de gruix que en aquell moment es van relacionar amb les anomenades "pedres de sant Fructuós" venerades al costat de l'antiga capella de sant Fructuós i del convent dels Dominics. Actualment s'interpreten com els carreus que haurien format part d'algun dels murs o de la façana de les antigues carceres del Circ.

S'identificaren també estructures associades a l'antiga església del convent dels Dominics

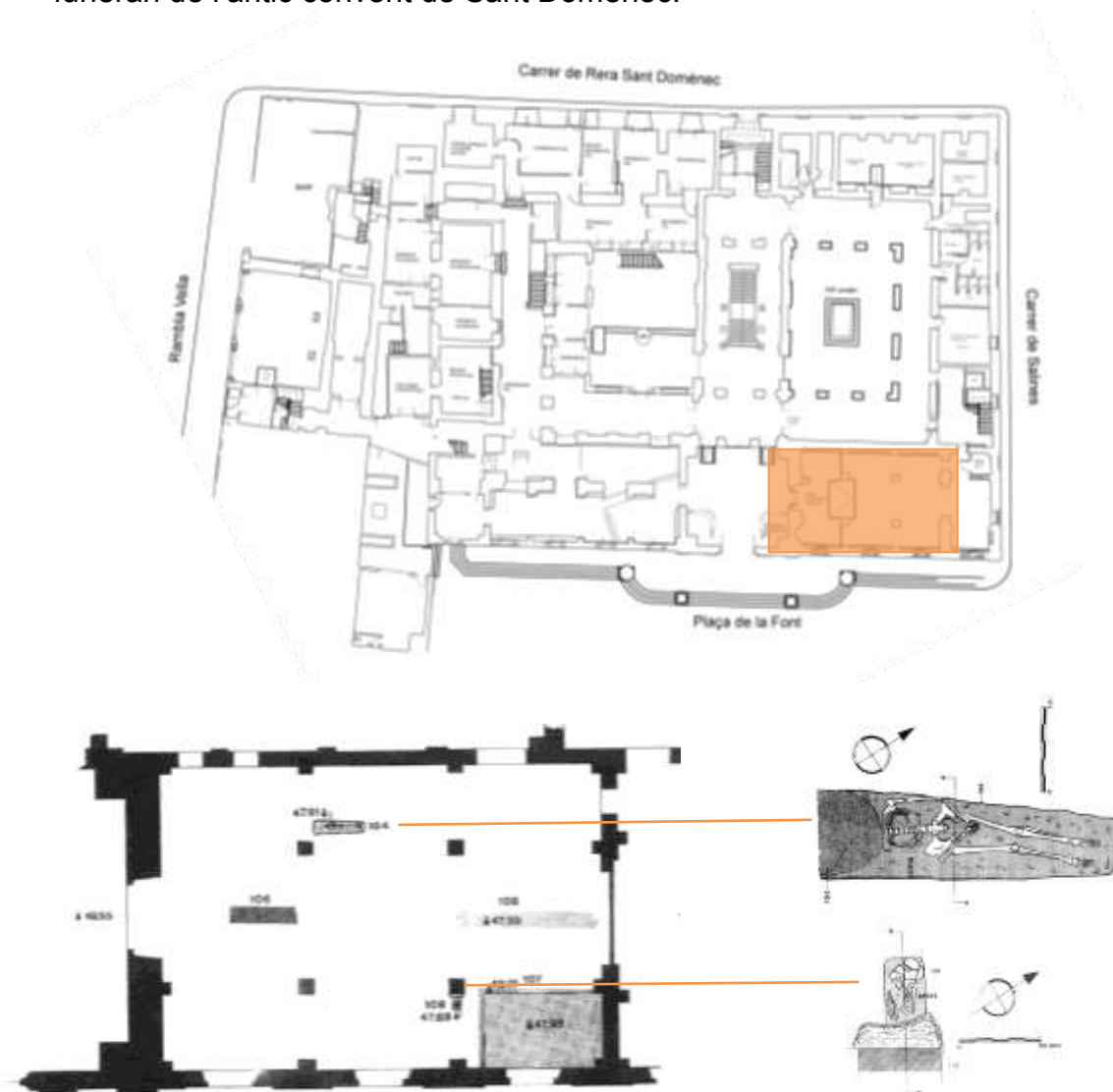

Planta de la part nord del Palau Municipal amb les restes documentades per Antoni Nogués l'any 1937. En el quadre vermell les restes del basament d'un dels arcs de les carceres. En el quadre verd, les restes de l'església del convent dels Dominics (final del segle XVII. (Nogués, 1943)

- 1985 – Restes vinculades al Circ.
Plaça de la Font, 1. Excavació realitzada per ML. Palanques i X. Dupré.

S'hi documentà un pilar revestit amb obra vista del tipus *opus vittatum*, que s'interpretà com a part de l'edifici del Circ.

- 1991- Restes vinculades al Convent de Sant Domènec
Plaça de la Font, 1. Excavació dirigida per Joan Menchon. Durant les obres de rehabilitació dels baixos del Palau Municipal es localitzaren, a la sala situada a l'extrem nord-est de l'edifici, les restes d'un enterrament adult femení i d'un esquelet infantil que s'interpreten relacionats amb un espai funerari de l'antic convent de Sant Domènec.

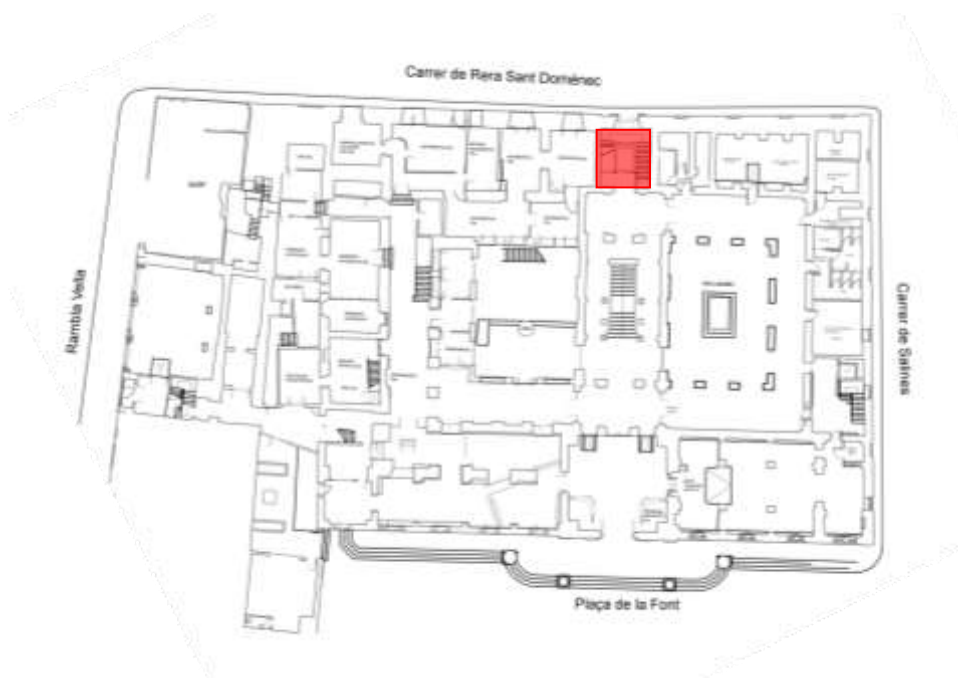

Planta de situació i de les restes documentades durant la intervenció realitzada l'any 1991. (Menchon, 1992)

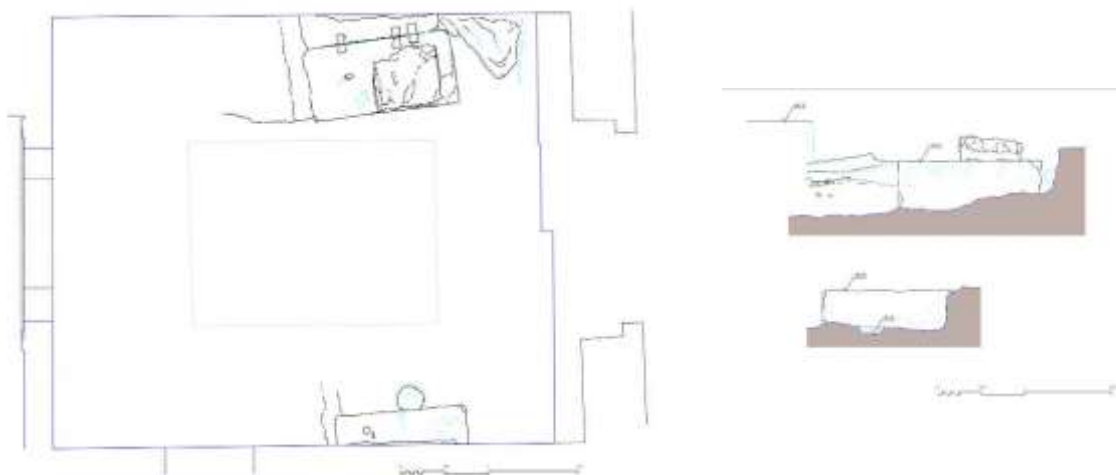
- 2000 – No es localitzaren restes
Excavació dirigida per Mercedes Tubilla. Realitzada durant les obres del pati situat a la zona sud-est del Palau Municipal. La poca fondària

rebaixada – de 50cm – no posà al descobert cap tipus de resta. (Tubilla, 2000)

- 2006/2007 – Restes vinculades al Circ i restes romàniques fora de context. Excavació dirigida per Montserrat Corominas. Motivada per l'obertura del fossat d'un ascensor arran del mur posterior de l'edifici del Palau Municipal, a l'eix principal. Es documentaren les fonamentacions d'un arc, formades per una base de dos carreus de pedra del Mèdol col·locades sobre el terreny natural, amb una separació entre si de 3,4 m. S'interpretà com una de les dotze arcades que constituïen les càrceres del Circ. Les restes es vincularen amb la troballa realitzada l'any 1937 de dues bases més de carreus col·locades directament sobre la roca, de cronologia incerta però que s'interpreta que formarien part de la fonamentació dels arcs de les càrceres. Durant aquesta intervenció també es va documentar el nivell de regularització d'aquest sector del Circ constituït per un rebliment a base d'arenes gruixudes de pedra del Mèdol barrejades amb margues argiloses del terreny natural on encara es conservava el forat on s'encaixava la frontissa de tancament d'una de les càrceres. (Corominas, 2006 i 2007)

Planta actual del Palau Municipal amb indicació de la zona on es realitzà la intervenció arqueològica de 2006-2007

Planta i secció de les restes de les carceres documentades durant l'excavació de 2006-2007 (Segons dibuix de Carles Brull Casadó)

Restes del basament d'un dels arcs de les càrceres localitzat l'any 2006 i actualment conservat a l'edifici del Palau Municipal

A banda de les restes romanes, en el rebliment de les escales desmuntades per construir l'ascensor es localitzà un fragment de làpida amb inscripció interpretada com del segle XIII, peça que podria tenir relació amb el fragment d'un timpà romànic (segles XII-XIII) localitzat l'any 1993 en un lloc indeterminat del Palau Municipal. S'apunta que ambdues troballes podrien tenir relació amb l'església de sant Salvador del Corral.

D'acord amb les dades exposades, les intervencions arqueològiques realitzades fins ara al subsòl del Palau Municipal apunten interessants expectatives arqueològiques. Tot i això, es tracta en tots els casos

d'actuacions molt limitades, de caràcter puntual, de reduïda extensió i totalment inconnexes entre sí. Atès el potencial arqueològic i patrimonial del subsòl de l'edifici és imprescindible seguir duent a terme intervencions arqueològiques que permetin aprofundir en la interpretació, el coneixement i conservació de les restes, de les diverses ocupacions històriques existents i de la incidència que hi tingué el propi Palau Municipal.

Plànol de les restes arqueològiques del Circ sobre la trama urbana actual. Amb trama gris, les intervencions arqueològiques realitzades. En trama vermella les intervencions arqueològiques realitzades al subsòl del Palau Municipal (Álvarez et alii, 2017)

2.3 – LA TARRACO ROMANA

A la zona on se situa l'edifici del Palau Municipal, s'hi havia situat la part occidental del Circ de l'antiga ciutat de Tàrraco, organitzada en tres terrasses successives: a la superior, la zona de Culte, a la part mitja el Fòrum provincial i a la terrassa més baixa el Circ, construït a finals de l'últim terç del segle I dC, dins del recinte emmurallat de la ciutat, una posició que, a diferència del Teatre o l'Amfiteatre situats extramurs - afavorí la seva pervivència funcional fins al segle IV.

Sobre aquesta antiga construcció d'època romana –abandonada a mitjan segle VI– s'aixecà progressivament la nova ciutat medieval i moderna; a l'extrem occidental de l'edifici d'espectacles és on es construï, a mitjan segle XIX l'edifici del Palau Municipal.

Malgrat aquesta ocultació sota o enmig de les construccions posteriors, el Circ és encara un dels de los monuments més interessants de la Tàrraco romana i un dels que més estudis ha generat en els darrers segles i través dels quals s'ha pogut interpretar gran part de les seves característiques i configuració.

2.3.1. LA CAPÇALERA OCIDENTAL DEL CIRC (segle I dC)

Entenem que no és objectiu del present treball relatar la història d'aquesta emblemàtica construcció romana, la seva evolució, desaparició i fossilització o la historiografia generada al respecte. En aquest àmbit són innumbrables els estudis realitzats, entre els quals destaca pel seu rigor i capacitat de síntesi el que s'integra dins el recent redactat *Plan Director del Espacio del Circo Romano de Tarragona* (Álvarez et alii, 2017)

Ens remetrem doncs a valorar estrictament aquella part del Circ situada a la zona on es construï molts segles després l'edifici del Palau Municipal per tal de valorar la possible pervivència d'aquestes restes als subsòl, la seva posició i la incidència derivada de la superposició de l'urbanisme posterior.

Al lloc on se situa el palau Municipal s'hi localitzava gran part de l'estructura de la capçalera occidental del Circ, on se situaven les carceres, l'espai on els carros, cavalls i els *aurigues*, esperaven el moment de sortir a l'arena per a competir. D'acord amb les hipòtesis historiogràfiques les càrceres ocupaven també part del carrer salines i s'alineaven amb el carrer Rere Sant Domènec.

Però aquesta ha estat i és encara amb diferència, la part més desconeguda del Circ de l'antiga Tàrraco romana, un desconeixement derivat, en gran part, per la

posterior construcció en aquest lloc del convent dels dominics, substituït després per l'edifici del Palau Municipal, una construcció de grans dimensions que hi perviu des de mitjan del segle XIX i sota el qual es preserven restes d'una part d'aquestes càrceres. Així ho evidencien les restes documentades els anys 1937 i 2006 corresponents a quatre basaments associats a l'estructura de dos dels arcs de les carceres. Aquests són els únics vestigis documentats fins ara partir dels quals s'ha pogut establir una hipòtesi restitutiva de la capçalera occidental del Circ.

Plànol edifici actual amb sobreposició de les restes del 2006 i circ amb carceres

D'acord amb aquestes dades, resulta evident que el coneixement sobre aquesta part del Circ és encara molt limitada. Les intervencions arqueològiques realitzades permeten establir únicament una primera hipòtesi respecte del traçat, dimensions i posició dels arcs... S'intueix també el grau de conservació de l'estructura que en els casos documentats correspon al nivell de basament – circulació.

Tot i això, aquestes interpretacions no poden considerar-se definitives. Tenint en compte que l'arqueologia és l'única eina per avançar en el coneixement d'aquestes restes, cal fer especial èmfasi en la necessitat d'apostar per la realització de noves intervencions, puntuals o extensives, que permetin interpretar correctament la configuració, característiques i evolució de la capçalera occidental del Circ.

2.4 – LA TARRAGONA MEDIEVAL

D'acord amb la historiografia i les dades arqueològiques, a partir del tercer quart del segle V, amb les estructures del Circ en desús, la terrassa inferior de l'antiga ciutat romana va començar a configurar-se com a part de la ciutat visigoda on s'hi constata arqueològicament l'aprofitament de l'antic monument per la instauració d'espais domèstics.

Tot i això, la conquesta i ocupació musulmana de començaments del segle VIII avortà el procés de transformació de la ciutat que restà pràcticament abandonada fins a la recuperació cristiana del segle XII, moment en el qual se n'inicià la repoblació.

En aquest període la terrassa inferior on s'hi havia situat el Circ quedà situada fora muralles, delimitada al nord per l'anomenat “Mur Vell” un nou traçat de muralla bastit al segle XII que es fonamentà sobre l'antic mur romà que limitava l'antic Forum Provincial de l'àrea del Circ.

Aquesta muralla separava l'interior de la ciutat d'un raval extramurs – on abans s'hi localitzava el Circ - i que era conegut com “El Corral”, una zona utilitzada al segle XIII per la celebració d'una fira (1247).

2.4.1. SANT SALVADOR DEL CORRAL (segle XII)

Dins aquest context se situa la construcció de l'església de Sant Salvador del Corral. De fet, la primera referencia documental sobre “El Corral” correspon al document de la cessió que l'any 1128 féu Oleguer al bisbe de Vic, de l'església de Sant Salvador del Corral. Aquesta és una església d'ubicació incerta però que alguns historiadors situen a la zona de l'antiga capçalera occidental del Circ i on segles més tard es construí el convent de Sant Domènec i després el Palau Municipal.

Les dades al respecte són realment molt escasses. Podrien basar-se, en primer lloc en un document de 1248, en el qual el bisbe de Vic fa donació de l'església de Sant Salvador del Corral al frares de sant Francesc perquè hi construïssin el seu convent, un establiment que durà pocs anys ja que al segle XIV la comunitat es traslladà a un lloc proper però extramurs.

La possible situació d'aquest convent – i de l'antiga església de Sant Salvador – a la zona occidental del Corral - podria interpretar-se per altres dades derivades de la documentació escrita que enllacen amb l'anterior: és indubtable la construcció, a inicis del segle XVIII del nou convent de sant Domènec a la zona on se situava

la capçalera nord-occidental del Circ, al mateix lloc on les fonts situen el primer convent de sant Francesc que fou desplaçat a mitjan segle XIV a l'altra banda de la Murallera. El convent dominic es construí “.. on es veneraven unes pedres anomenades vulgarment de Sant Fructuós..”. Atès aquest caràcter sagrat cal suposar la preexistència al lloc d'un edifici religiós.

Sobre la posició del convent franciscà podria ser també significatiu el plànol de 1643, on l'actual plaça de la Font apareix identificada com a “Plassa de san Francesch”. Atès que la relació del primer convent de sant Francesc respecte de l'església sant Salvador del Corral és indubtable seria força coherent interpretar la ubicació d'aquesta església al lloc on al segle XVIII s'establí la comunicat dominica.

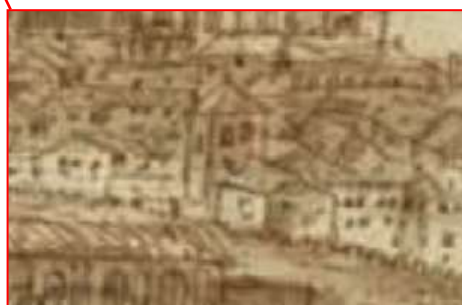

Plànol de Tarragona el 1643 realitzat per Calbet on s'indica com a “plassa de St Francesch” l'actual Plaça de la Font tot i que el convent de sant Francesc se situa ja fora muralles. Al costat occidental d'aquesta plaça, on després s'instal·laren els dominics, tampoc s'identifica cap edifici religiós (Font: Bibliothèque Nationale de France)

Finalment amb l'observació detallada del plànol que Anton Van den gaerde realitzà l'any 1563, quan els franciscans ja s'havien establert fora muralles i encara no era construït el nou convent dels dominics, sembla identificar-se al costat de ponent de la zona del Corral l'existència d'una església que podria haver estat la del primer convent de Sant Francesc o potser la de Sant Salvador del Corral.

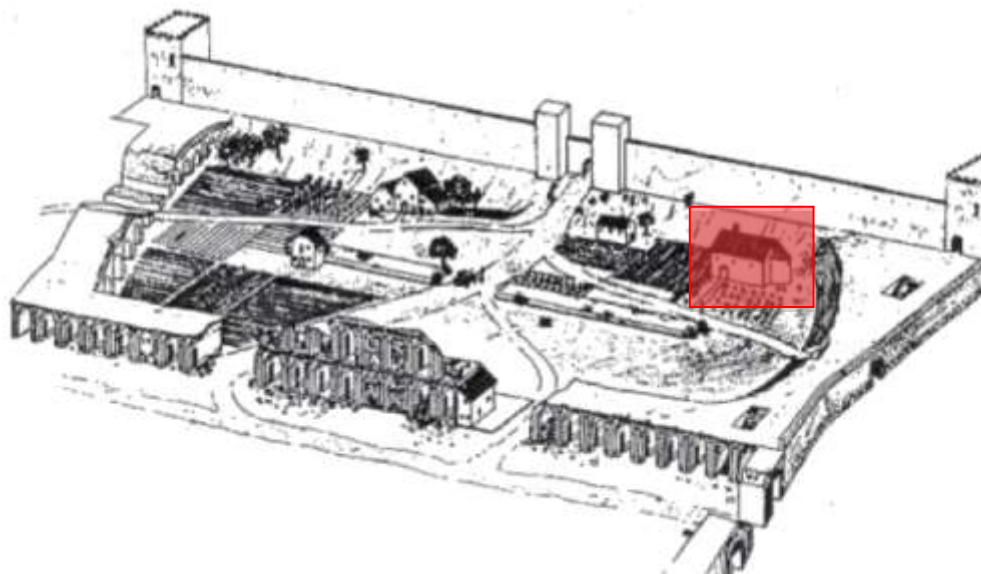

1563. Plànol d'Anton Van den Wyngaerde realitzat se de la part baixa de Tarragona. S'observa, a l'interior de les muralles, a la zona occidental del Corral, l'existència d'una església. (Font: Ashmolean Museum, Oxford)

Tot i això, altres teories apunten que l'església de Sant Salvador s'hauria construït al costat occidental del Corral, aprofitant una de les antigues voltes del Circ, cosa que l'allunyaria de la zona de les càrrecs i la situaria a la línia de les grades. Desconeixem però en què es basa aquesta hipòtesi que tampoc permet apuntar el lloc concret on s'hauria situat l'antiga església.

Pel que fa a l'arqueologia, les dades al respecte són encara més incertes. Durant la intervenció realitzada dels anys 2006-2007 a la planta baixa del Palau Municipal, es localitzà, en el rebliment de les escales desmuntades per construir l'ascensor, un fragment d'una inscripció lapídia, cronològicament interpretada com del segle XIII. Aquest element podria relacionar-se amb la troballa d'un fragment de timpà romànic, datat dels segles XII-XIII localitzat en un lloc indeterminat l'any 1993.

*Dibuix de l'espai del Circ als segles XII-XIII segons recreació de TED'A (1990).
L'església del Corral apareix situada a la cantonada nord-est de l'antic Circ.*

Tot i la possible relació d'aquestes troballes amb restes de l'església de Sant Salvador del Corral, es tracta, òbviament d'elements apareguts fora de context que no corroboren en cap cas la ubicació en aquest lloc de l'antiga església medieval.

2.4.2. EL CONVENT DE SANT FRANCESC (segle XIII)

L'establiment d'una comunitat de framenors a Tarragona és anterior a l'any 1242, data en què figura aquesta comunitat en un testament redactat al seu favor. Pocs anys després, el 1248, el bisbe de Vic, en funció dels seus drets, féu donació de l'església de Sant Salvador del Corral i el seu entorn als frares franciscans per tal que hi bastissin el seu convent.

D'acord amb aquestes dades sembla clar que l'antiga església de Sant Salvador estava encara en ús i que fou integrada dins el nou conjunt conventual de Sant Francesc del qual no en coneixem ni les característiques ni l'entitat arquitectònica atès que a finals del segle XIV els franciscans construïren un nou convent en un lloc proper però situat extramurs, lloc on encara avui se situa l'església de Sant Francesc, obra del segle XVIII.

Si considerem com a bona la hipòtesi que l'església de Sant Salvador del Corral s'hauria situat a l'extrem occidental de la plaça de la Font, sembla clara la ubicació del convent dels franciscans en aquest mateix lloc. Tot i això la seva

curta perduració en aquest lloc i les escasses dades documentals no permeten massa interpretacions. Tampoc arqueològicament s'ha pogut constatar mai l'existència de restes d'aquesta construcció al subsòl del Palau Municipal.

2.4.3. LA MURALLETA (segle XIV)

Les constants amenaces bèl·liques derivades especialment de la guerra entre Pere el Cerimoniós i Pere el Cruel de Castella (1356-1369) i els enfrontaments posteriors amb el castellà Enric de Trastàmara i els aliats francesos, implicà la necessitat de protegir de nou les ciutats catalanes; a Tarragona des de 1360 el rei manà la reparació de les muralles existents i 1363 s'iniciava el projecte d'ampliar el recinte defensiu que integrava el barri del Corral, fins llavors exclòs del perímetre de muralles medieval. L'obra però, no s'executà fins uns anys després.

El 25 de desembre de 1368 el Consell Municipal va acordar "que'l mur sia fet davant aquell que ja és en lo dit carrer e sia fet d'argamassa tot ab torres que isquen de fora e lo mur se puxa correr dins e de fora" i comptava també amb el corresponent fossat: "...el vayll devant lo mur que.s comença al corral.." El traçat d'aquesta nou mur seria coincident amb la línea meridional de l'antic Circ, amb la Torre de les Monges a l'extrem oriental i la Torre Grossa a l'extrem occidental.

Les obres es van dilatar en el temps, amb aturades, reparacions i reforços. Sovint el perill imminent d'atac dels exèrcits enemics o de les falconades dels corsaris del nord d'Àfrica feien accelerar les obres i ordenar reparacions. En diferents sessions el Consell determina agilitar l'obra, com la de 20 d'agost de 1369: "se façen i vaçosament, per tal com és perill en la triga", la de 23 de setembre de 1374 o la de 7 de gener de 1375 per la proximitat de les companyies franceses, també les de 19 d'abril de 1387 i la d'agost de 1396.

Les actes conciliars també informen tant del tipus d'obres a realitzar, els materials, el forniment de defenses provisionals, com dels mantellets, les verdesques, les despeses per als farons o les prestacions de les cinquantes i desenes tant en diners com en treball. També ens indiquen el nomenament de supervisors de l'obra i un estret control de la despesa. L'1 de març de 1369 s'elegeix com a obrer i cap de les obres de la muralla el mercader Berenguer Martí, el qual s'havia d'encarregar de les comandes de calç i altres materials. En aquests temps hi treballaven fins a quatre mestres d'obra.

En la documentació de l'època queda clara l'obligació de l'ús de pedra i morter tant en la muralla com en els tapiats de les portes i finestres.

Un cop construïda, l'estructura de la Muralleta es mantingué en tot el seu traçat fins al segle XVIII. Tot i això, el 1700, l'explosió fortuïta de la Torre Grossa – situada a la canonada sud-oest de la muralla – degué afectar forçosament el tram

de la Muralleta més proper, per la qual cosa és probable que hagués de ser reparada.

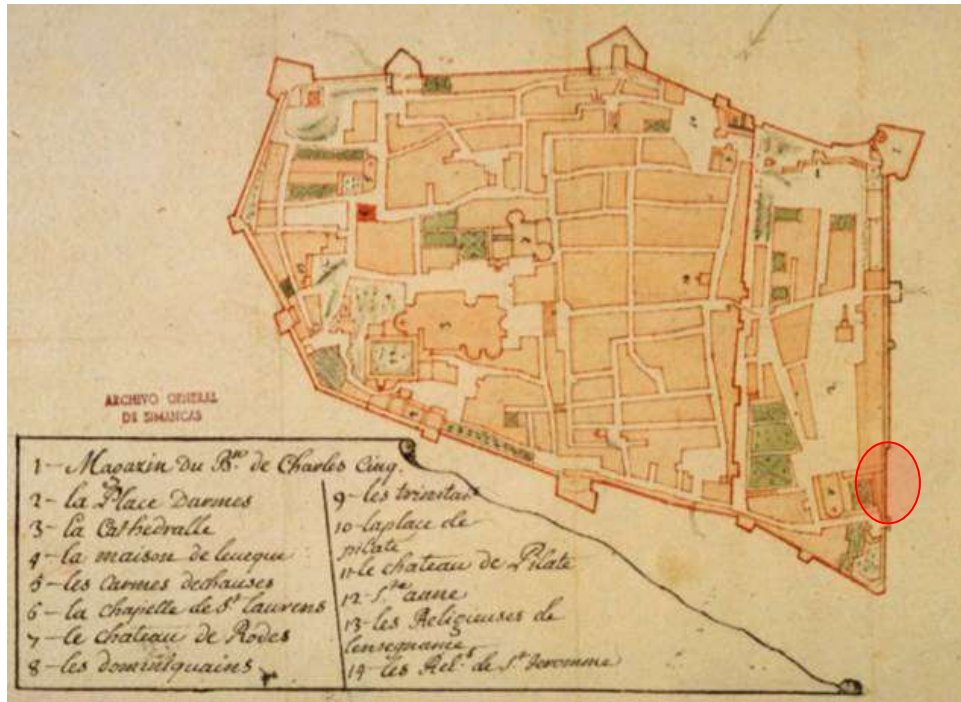
Uns anys després, entre 1775 i 1782 les autoritats reials autoritzaven l'enderroc de gran part del traçat de la Muralleta per tal de permetre la construcció de cases i la urbanització de la zona a partir de la qual es configurà la Rambla Vella.

Se'n mantingueren alguns petits trams, l'annex a la Torre de les Monges i el que se situava a l'altre extrem, just al costat del convent de Sant Domènec – al qual mai va ser integrat - i que correspon al tram avui absorbit per l'edifici del Palau Municipal.

Restes de la Muralleta integrades actualment a l'edifici del Palau Municipal (costat sud)

D'acord amb la planimetria històrica existent, la integració d'aquesta muralla medieval dins l'edifici del Palau Municipal es produí en una època molt recent, avançat ja el segle XX tot i que al segle XVII, com veurem més endavant, la Muralleta sí que s'integrà a l'edifici del convent de sant Domènec constituint el seu mur de tancament sud.

Plànol de Tarragona el 1715. S'observa la Muralleta vinculada de l'edifici del Convent de sant Domènec (Font: Archivo Nacional de Simancas)

Plànol de Tarragona el 1769. S'observa la Muralleta vinculada de l'edifici del Convent de Sant Domènec (Font: Biblioteca Nacional. Madrid)

Plànol de Tarragona el 1795. S'observa la Muralleta vinculada de l'edifici del Convent de sant Domènec (Font: Instituto de Historia y Cultura Militar. Madrid)

Estat de conservació

Aquest tram del Palau Municipal i el del costat oriental, associat a la torre de les Monges són els únics testimonis actualment constatats i recuperats de l'antiga muralla medieval.

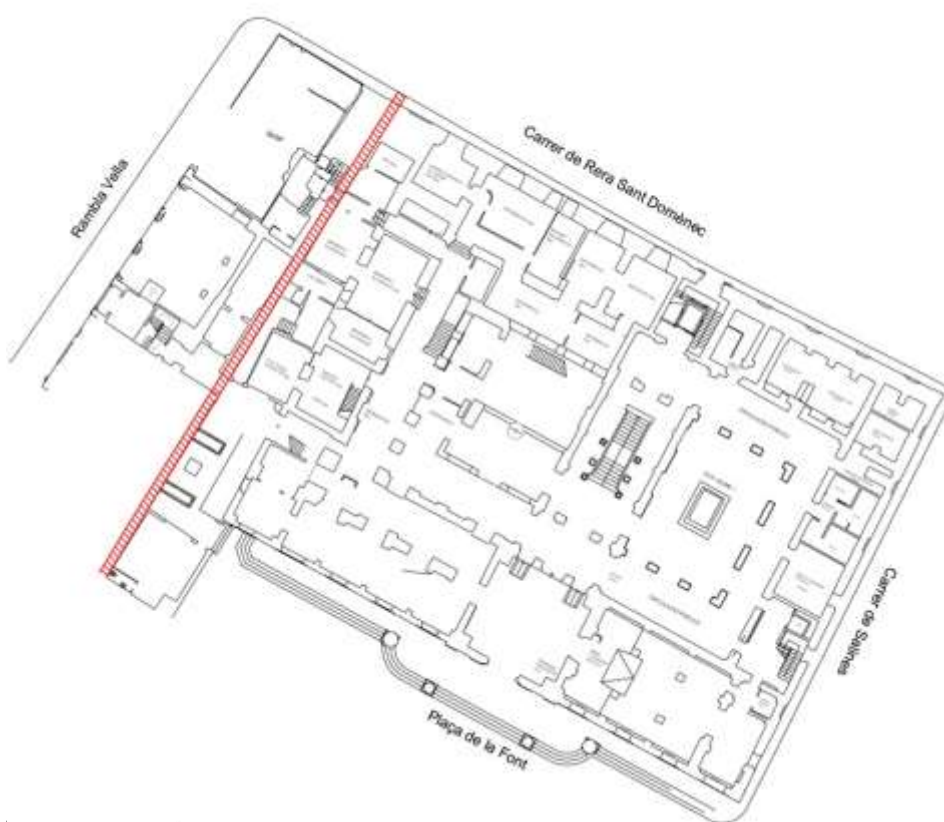
D'acord amb l'anàlisi "in situ" i amb la planimetria antiga, les restes de la Muralleta foren integrades al Palau Municipal mitjans del segle XX, moment en el qual es prolongaren les dependències de l'edifici fins a la línia de façanes de la Rambla Vella. D'aquesta manera, l'estructura de l'antiga muralla passà a formar part de l'edifici consistorial com a paret mitgera.

L'estructura presenta un estat de conservació desigual; a la part encara visible des de l'exterior conserva una alçada considerable, amb els paraments restaurats. L'aparell és constituït majoritàriament per maçoneria de pedra i morter de calç, tot i que s'hi observen nombroses obertures posteriors tapiades i traces d'alguna reparació. El mur assoleix un gruix màxim de 0,80 m.

El mur té continuïtat vers l'oest, constituïnt-se ja com a paret interior de l'edifici. En aquesta part, de la qual se'n veu el parament exterior des dels pisos superiors de les oficines situades a la part de la Rambla Vella, s'observa una pèrdua gradual

de l'alçada de la Muralleta. L'aparell visible – que correspon a la cara exterior del mur - presenta un estat de conservació deficient, amb pèrdua de gruix a causa del descarnament del parament.

Malgrat la clara identificació d'aquest mur amb l'antiga estructura de la Muralleta, no s'ha dut mai a terme un estudi arqueològic de l'estructura ni tampoc del subsòl immediat, uns estudi indispensables que permetin interpretar de forma clara la cronologia de les parts conservades, les possibles modificacions/reconstruccions històriques, caracteritzar-ne les fàbriques constructives, constatar el sistema de fonamentació i la possible existència del fossat que s'hi vinculava i del qual parlen les fonts escrites.

Traçat de la Muralleta en la planta de l'edifici actual

3

PRECEDENTS ARQUITECTÒNICS

3.1 – EL CONVENT DE SANT DOMÈNEC (segle XVII)

Deixant de banda l'existència de construccions medievals, més o menys constatades, l'edifici que realment precedí i al qual s'adaptà després el Palau Municipal - tot i que cal interpretar en quin grau - fou el convent i església dels Pares Predicadors de Sant Domènec de Guzmán.

La instal·lació d'una comunitat dominica a Tarragona cal situar-la el 1248 o poc després, extramurs, en un lloc proper al portal del Roser. Aviat va gaudir d'un cert renom, fet que va tenir conseqüències en les donacions al seu favor i en definitiva en la seva prosperitat.

Arran de la guerra Civil Catalana, que va sacsejar la ciutat, el 1462 el convent construït extramurs va patir greus desperfectes i la comunitat es va haver de refugiar en una casa a l'interior del recinte emmurallat, utilitzant la volta del Pallol, una construcció que forma part de les estructures del fòrum romà, com església conventual. Un cop passats els efectes de la guerra, els dominics van tornar al seu convent originari, però mantenint la residència intramurs. La volta del Pallol va passar a mans municipals que la va utilitzar per activitats reguladores i de distribució del blat i la farina, d'aquí el seu nom.

A mitjan segle XVII, després d'una nova destrucció del convent fora muralles durant la Guerra dels Segadors, els dominics decidiren traslladar-se de manera definitiva a l'interior de la ciutat, primer recuperant l'antic emplaçament del Pallol però ja preveient la construcció d'un nou convent.

Plànol de Tarragona el 1643 realitzat per Calbet on s'indica "predicadors enderrocat" al lloc on se situava el primer convent de Sant Domènec (Font: Bibliothèque Nationale de France)

En aquest sentit ens consta que el 30 de gener de 1669 l'Ajuntament de Tarragona va cedir als Dominics uns terrenys a la plaça de Sant Fructuós amb l'església del mateix nom per fundar-hi el seu nou convent: *un tros de pati o plassa, de tinguda de llargaria des del cap demunt de la dita plassa, ahont hi ha una capella de Sant Fructuós y unes pedres anomenades vulgarment de Sant Fructuós, ahont se diu foren martiritzats lo dit Sant y sos companys, per avall devers la font y part de solixent, 178 palms; y a la part de mitg dia han de deixar franchs 33 palms, ço és de les cases estan situades en dita part de mitjorn, fins a la paret de la iglesia, pera carrer públic pera passar y poguer baixar a la dita plassa, y per a fer-y fabricar lo convent, los han assenyalat tot lo demás pati o part de pati o plassa y les cases y patis que stan allí al dit pati o part de plassa contiguas y contiguos; a la part de tramuntana fins dalt al carrer dit de les Salines, que és a la part de sol ponent de les dites cases y patis y lo tros de pati o plassa per a la iglesia, ha de restar franchs y expeditos conforme vuy estan per al transit d'aquells; y per avall devers sol ixent, tot lo que hagen menester per a fer y fabricar dit convent, no tocant ni enbrassant en res la dita plassa de Sant Francesch o de Sant Fructuós.* (Capdevila 1927: 18-19).

El mateix dia els Dominics prengueren possessió dels terrenys i l'endemà es beneïa la capella de Sant Fructuós que va passar a església conventual. En aquella data els franciscans van presentar alegacions a la implantació dels dominics per considerar que els dos convents – el seu i el dels dominics – estaven massa propers ja que els franciscans s'havien instal·lat a l'altre costat de l'actual Rambla Vella. Qüestionaven també la legalitat de la cessió de l'església, que era dels franciscans (Capdevila 1927: 19). Un cop encarrilada la resolució del conflicte, a mitjan de juny de 1669, el vicari general va autoritzar als dominics l'inici de les obres del nou convent (Capdevila 1927: 20). Els treballs es van iniciar aquell mateix mes, amb la construcció dels fonaments del convent, fet pels mestres de cases Francesc Portella i Dídac Fabra.

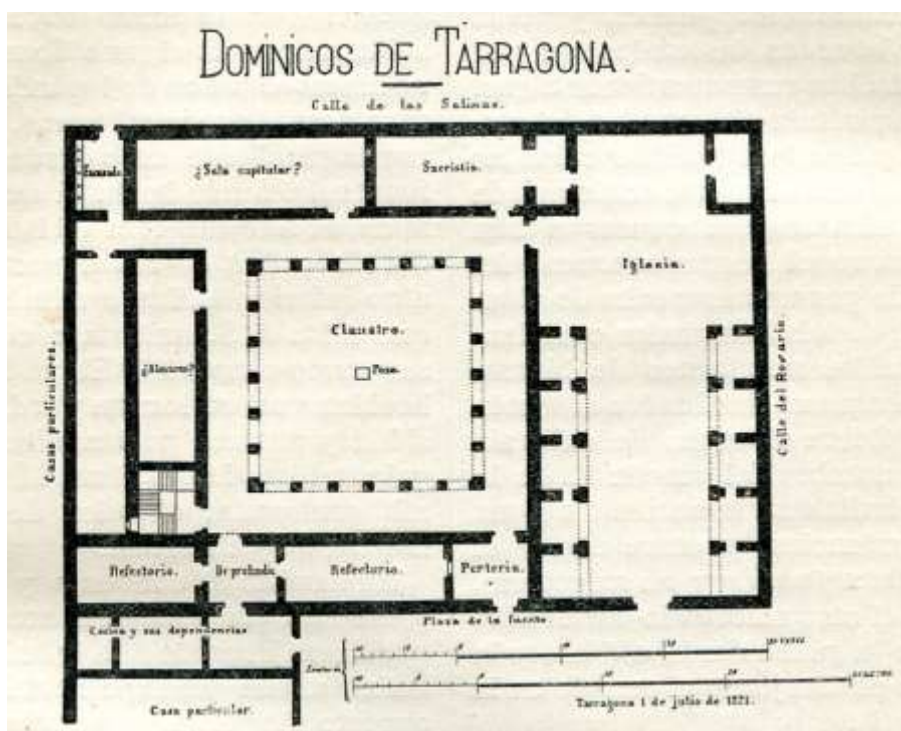
Però tot i la resolució definitiva del conflicte amb els franciscans el setembre de 1670, la construcció del convent propiament dit no es van iniciar fins al 1688. Segurament durant el període anterior els treballs es van centrar en la transformació de l'antiga capella en església conventual. Un cop acabada aquesta, a la qual els documents de 1688 s'hi refereixen com l'església nova, es va continuar amb la construcció de les dependències conventuals.

D'acord amb la documentació dels dominics recollida per Sanç Capdevila, sabem que l'11 de febrer de 1688 *Lo M.R.P. Prior del present convent presentà un memorial a la Illtre Ciutat de Tarragona per mudar lo convent a la part de la muralla; y fou determenat per lo Illtre Consell de la Ciutat fer comissió als Illtres Srs Cónsul y Obrero de la present Ciutat per a que establescan al P. Prior y Convent de Sant Domingo y permetian fabricar lo Convent en aquell spay que demanan en la súplica desde la paret de la iglesia nova fins contra la muralla y que no.l pugan fabricar sobre la muralla ni exir en porta a aquella: y així mateix hagen de deixar lo carrer nou que faran a coneguda dels dits Senyors Consuls y Obrero, en*

recompensa del que la Ciutat los establirà, per lo qual pogan pujar carros y coches ab facilitat y rescindir lo acte de establiment se.ls feu de la altra part y que a la muralla no pogan llensar-i nengunas ayguas de las oficinas ni tauladas com consta de l'acte en poder d'en Antoni Cases, notari de Tarragona. (Capdevila 1927: 20-21).

Aquell mateix dia es va posar la primera pedra del nou convent els treballs de construcció del qual van durar cinc anys, ja que la comunitat no s'hi va poder traslladar fins a finals de 1693.

Pel que es veu en les plantes disponibles i la descripció que en fa Barraquer a començaments segle XX, quan encara eren visibles parts importants de l'edifici, la banda nord del conjunt era ocupada totalment per l'església conventual, disposada en direcció est-oest seguint la seva façana septentrional l'alineació de l'actual carrer de Salines. A llevant el convent limitava amb el carrer Rera Sant Domènec i a ponent amb la plaça de la Font. Per la banda meridional afrontava amb les cases que tenien façana a la Rambla Vella. L'església, d'una sola nau i amb la capçalera a ponent, tenia una planta de creu llatina amb cinc capelles unides per un corredor a cada banda de la nau. Segons Barraquer la nau mesurava 38 metres de llarg per 9,9 m d'ample. Les capelles laterals tenien 3,9 m de fondària. A banda i banda del presbiteri disposava de dues petites estances, una de les quals, la del costat sud s'obria a una gran sagristia que també tenia accés des del claustre (Barraquer 1906: 88).

1821. Planta del Convent de sant Domènec (Barraquer, 1906)

1895. Imatge de part del claustre del Convent de sant Domènec (Barraquer, 1906)

Aquest darrer se situava a la banda meridional de l'església i segons Barraquer era quadrat i els seus costats medien 25,8 m incloent les galeries (Barraquer 1906: 89). Estava conformat per una galeria en planta baixa i tres en els pisos superiors. Hi havia sis arcs de mig punt a cada ala dels nivells inferiors i dotze en els de més amunt que recolzaven en pilars rectangulars fets de maó, molt senzills i poc decorats. Només la galeria inferior presentava pilars de pedra i la seva coberta era amb voltes de creueria, la resta de les galeries tenien coberta amb embigats de fusta.

La galeria conformava el corredor de cada pis i a la seva banda exterior hi havia les portes que comunicaven amb les cel·les. El pati del claustre va estar enrajolat en el seu moment i disposava d'un pou central amb un brocal, amb un ampit de planta octogonal fet de pedra i muntants de ferro per a l'estructura que sustentava la politja.

Pel que fa a les dependències, a la banda meridional hi havia la cuina i les dependències vinculades i entre la cuina i el claustre hi havia la capella del *deprofundis* i un refetor, allargant-se l'altre refetor pel costat occidental de la plaça, fins a la porteria que es trobava al costat de l'església per la banda oriental.

Molt a la vora del convent, a l'extrem oest de la Muralleta – element defensiu que s'havia convertit en el mur de tancament sud del convent dominic -, hi havia una gran torre, coneguda com la Torre Grossa, segurament construïda a finals segle XIV però reformada a mitjan segle XV. En època moderna, especialment a partir del segle XVII, aquesta estructura es va convertir en un dels polvorins més importants de la ciutat. En aquest estat de coses, la nit del 3 de setembre de 1700, un llamp va caure a la torre i va provocar una violentíssima explosió que va afectar tots els edificis del seu entorn i de manera molt especial al convent de Sant Domènec.

Sánchez Real (1992) transcriu l'acta del capítol escrita poc després de l'explosió: *Lo succès tan horrendo y espantós que ha succehit esta nit entre las onse y dotse de que un llamp ferí la torra del portal de Sant Francesch ahont hi havia quatre cents quintars de pólvora y sinch centas granadas y haventsi posat foch los estragos que ha fet y las desgràcias que han succehidas de haverse arruinat de tot la iglésia y convent de Sant Francesch y haver mort quatre religiosos y dos escolans y estan los demás religiosos de aquell descalabrats y ferits y haverse arruinat a iglésia y convent dels pares de Sant Domingo, la Universitat y lo Hospital y tantas casas de aquell encontorn y barri havent causat la mort de tantas personas y criaturas que diuen arribat a trenta y haberni moltas més de feridas y escalabradas y haver estat lo estrago tan gran que totes las casas y convents de la pnt. diutat han quedat sacanadas, maltractades y espatllades en las teuladas, parets, enbans, portas y finestras ya que las pedras, ya que las granadas y del ímpetu y fúria de la pólvora y estruendo y fins en present Santa Iglésia ha fet lo estrago de V.S. veu de portas, vidrieras y altars y que tota la gent de la present ciutat està aturdida y diuen que ha arribat lo estruendo fins a Reus y moltas vilas del Camp que féu tremolar las casas de aquelles y tant per tota la ciutat com per lo terme està cubert de las pedras y terra que bolaren de tal modo que causa grandíssima aflicció lo veurer la ruina de las casas, convents, carrer y campiña y singularment los convents de Sant Francesch y Sant Domingo, Universitat y Hospital y barri de la plassa de Sant Francesch y devallada de Predicadors y lo terror que ha causat y causa tant estupendo succès y així V.S. determine lo fahedor (Sánchez Real 1992).*

Pel que fa a les destrosses al convent hi ha el testimoni dels dominics de Tarragona, citada per Sanç Capdevila: *Fou tal lo estrago que causà, que derruhí totas las celdas y la iglesia llansant molta part de parets, que obligà a buscar refugi y habitació als religiosos fora casa, en casas de seculars y quedaren sols las capellas ahon deien missa ab gran incomoditat de vents y frets; y a més de conmoissió mogué totas las parets del Convent. Lo dany que.ns donà fou de alguns deu mil escuts; però ningú gràcies a Deu Nostre Senyor morí de tots los que.s trobaren al Convent. Lo mateix estrago donà al Convent de Sant Francesch y moriren en ell cinch Religiosos, un Peregrí y un escolà. Derruhí moltas casas y moriren hasta 30 personas...(Capdevila 1927: 23).*

En un primer moment, els religiosos van fer les reparacions imprescindibles per tal de poder tornar a habitar el convent. Acabades les obres i en el marc de la Guerra de Successió es va haver de cedir una part de l'edifici per a acollir un regiment i la part del claustre que va quedar en peu després de l'explosió de la torre es va convertir en magatzem d'artilleria (Capdevila 1927: 26).

Després de la guerra la reparació del convent seguí durant uns anys fins que el 1725 fra Tomàs Ripoll, General de l'ordre a l'Aragó i natural de Tarragona, donà l'impuls definitiu a la reconstrucció. El 1726 es reprengueren les obres; el 1730 es construí la gran cisterna del claustre i es completà la reconstrucció del conjunt (Capdevila 1927: 26).

Però el convent es veié novament afectat durant la Guerra de la Independència Espanyola o Guerra del Francès. Durant el conflicte moriren alguns religiosos i el convent fou convertit en hospital.

El 19 d'agost de 1813, les voladures sistemàtiques que l'exèrcit francès provocà abans de la seva retirada, afectaren el convent i especialment l'església, utilitzada com a magatzem d'avituallament i després cremada. A finals d'aquell mateix any l'església fou utilitzada com a allotjament d'un batalló anglès format per catòlics irlandesos que en repararen la volta, els corredors i acondicionaren la resta de l'edifici per ser habitat (Capdevila 1927: 31)..

Pocs anys després, durat el Trienni Liberal, la "Real Orden" de 19 de maig de 1821 de desamortització eclesiàstica suprimia el convent, amb la conseqüent exclaustació i dispersió dels frares. Tot i això, el 21 d'octubre de 1823, suprimits els efectes de la desamortització, els frares tornaren al convent i dugueren a terme noves reparacions.

Però la nova Desamortització de 1835 fou definitiva; el 25 de juliol, amb la fugida dels frares el convent fou abandonat i l'església fou utilitzada inicialment com a parròquia. El 1836 el convent es destinà a caserna de la Guàrdia Nacional a Tarragona.

L'any 1937, la Societat Econòmica de Amigos del País demanà que se suspengués la intenció de demolició del convent i n'encarregà una valoració a l'arquitecte Josep Oriol que en realitzà el corresponent informe de l'estat i la conveniència d'ubicar-hi les seus municipal i provincial.

El 1838 l'església del convent era utilitzada com a magatzem de materials del Regiment de Savoya.

Per la "Reial Orden de 27 de juliol de 1838 l'edifici fou cedit per utilitzar-lo com a seu de l'Ajuntament i la Diputació; en prengueren possessió el 14 de novembre.

El 1841 el mestre d'obres Josep Batet presentava el projecte i pressupost per construir una nova façana a l'edifici i per l'habilitació interior del convent segons els plànols presentats. Redactava també un informe sobre el mal estat de les cobertes de l'edifici. Dos anys després s'enderrocà la torre campanar.

Tot i això, durant uns anys la part municipal fou utilitzada com a hospital i com a seu de la Guàrdia Civil fins el 1854. El 1853 s'hi ubicà també la seu del Museu Arqueològic Provincial que hi restà fins el 1960.

A principis de 1856 l'església del convent de sant Domènec fou cedida a l'Ajuntament moment en el qual es desmuntà la cúpula; poc després es traslladaren les restes mortals de les diverses famílies benestants que fins llavors s'havien fet enterrar a l'església del convent.

El 4 d'abril d'aquell mateix any es col·locava la primera pedra de la façana de l'Ajuntament, una obra anterior a l'actualment existent que correspon a les remodelacions dels arquitectes municipal i provincial Francesc Barba i Francesc Rossell a qui s'encarregà el projecte l'any 1858.

El 26 de novembre de 1860 s'emetia l'autorització reial per dur a terme la construcció de la nova façana amb el vist-i-plau de la Real Academia de Buenas Artes de San Fernando. L'obra finalitzà el 1862.¹

Evidències arqueològiques del Convent de Sant Domènec

A més de les evidències documentals, l'existència del convent de Sant Domènec al lloc on se situa el Palau Municipal ve constatada per algunes restes arqueològiques documentades al subsòl.

L'any 1937, durant les obres de sanejament dels baixos de l'Ajuntament, Antoni Nogués localitzà restes de l'antiga església dels dominics que corresponien als fonaments dels murs de tres capelles de l'epístola de l'església i en les quals es van documentar un total de cinc enterraments, un adult i un infantil.

Molts anys després, durant el seguiment arqueològic d'unes obres de rehabilitació als baixos de l'Ajuntament – a l'estança nord-est paral·lela a la façana principal – es documentaren les restes de dos enterraments. L'estratigrafia registrada consistia en un seguit de nivells de reompliment moderns sota els quals es localitzava un paviment de cairons lligats amb morter de calç. Sota aquest enrajolat s'hi localitzà un estrat de terra de color marró fosc en el qual s'havien inserit els dos enterraments. A l'estrat esmentat s'hi barrejaven restes ceràmiques i dos fragments de làpides inscrites que corresponien al segle XVII i relacionar l'estrat amb el moment de construcció del convent (Menchon, 1992)

¹ Segons Barraquer, l'any 1900 encara quedaven dempeus una ala i mitja del claustre, tot i que presentava els arcs tapiats i també hi havia una gran escala al davant. La zona de les antigues cuines i altres dependències annexes havien estat enderrocades i convertides en carrer

Preexistències arquitectòniques del Convent de sant Domènec dins l'edifici del Palau Municipal

En base a les dades existents, resulta especialment difícil interpretar en quin estat es conservava el convent de sant Domènec després de l'exclaustració de 1836 i en quin grau fou aprofitat quan fou convertit en Seu Municipal i de la Diputació.

La cartografia històrica és pràcticament l'únic instrument per analitzar les possibles pervivències del convent dins l'edifici consistorial. La ubicació i dibuix esquemàtic queden també reflectits en aquesta documentació on el convent apareix sempre grafiat des de 1716 fins a 1850.

Tot i això, comptem només amb una única "planta" del convent dominic, realitzada l'any 1821 a manera de croquis i publicada per Gaietà Barraquer

La sobreposició d'aquest dibuix a les plantes més antigues del Palau Municipal permet observar sorprenents coincidències que, com veurem en l'anàlisi detallada ens porten a interpretar que en la part que originàriament correspongué a la seu de l'Ajuntament (meitat sud de l'edifici) es conservaren gran part de les estructures del convent, elements que es preserven encara avui. En canvi, la part que correspongué a la Diputació (meitat nord), on se situava l'església del convent, el conjunt és obra de nova planta.

4 - L'EDIFICI DEL PALAU MUNICIPAL

L'ocupació de l'espai on s'emplaça l'edifici del Palau Municipal esdevé un precedent arquitectònic de primer ordre per a la ciutat de Tarragona. És en aquest sentit que s'han de considerar aquests antecedents com un factor que, en termes generals, han incidit, influït o determinat d'alguna manera o altre la conformació de l'actual edifici que ocupa aquest espai.

4.1 – LA PROJECCIÓ ARQUITECÒNICA DE L'EDIFICI

L'edifici del Palau Municipal de Tarragona és deu a un projecte arquitectònic de nova planta de mitjans de segle XIX que es defineix sobre la finca que ocupaven les dependències de l'antic convent de Sant Domènec. Es tracta d'un ambiciós programa constructiu promogut per l'Ajuntament i la Diputació de Tarragona amb la voluntat de disposar d'uns nous equipaments per a la seu d'aquestes institucions públiques. Les quals, fins a la data, s'emplaçaven en altres edificis de la ciutat, com és el cas de l'antiga seu del Consell Municipal de la ciutat que des del segle XV ocupava un edifici del carrer Major.

Fou com a conseqüència de la desamortització dels béns de l'església i per una Reial Ordre del 27 de juliol de l'any 1838 que l'Estat cedí l'antic convent de Sant Domènec perquè s'hi instal·lés l'Ajuntament i la Diputació Provincial, prenent-ne aquesta possessió el dia 13 de novembre.² Amb l'adquisició de l'antic conjunt del convent les dues institucions endegaran un procés que culminarà amb la construcció d'un nou edifici per a les noves cases, consistorial i provincial. Tot i que per diferents motius, assolir aquesta fita edilícia es dilatava encara alguns anys en el temps fins que no fos realitat el nou edifici.

4.1.1 - ELS PRECEDENTS PROJECTUALS

En els primers anys que els antics edificis conventuals estigueren sota la titularitat d'aquestes administracions, encara acollien altres funcions específiques, i foren ocupats per una caserna de la Milícia, un destacament d'artilleria, una caserna de la Guàrdia Civil, l'Hospital Militar o el Museu Arqueològic.

La convivència d'aquestes institucions amb els interessos de les dos corporacions per disposar d'un nou edifici que en fos la seva seu, fou complexa. Fins al punt que en determinarà el mateix projecte arquitectònic d'aquest nou equipament

² Arxiu Municipal Tarragona Llibre d'Actes núm. 1838, foli 168 sessió de 14 de novembre

municipal. Tot i que el conjunt de l'antic convent preservava, en bona part, la seva integritat arquitectònica, el deteriorament manifest que presentaven les antigues dependències conventuals, fruit dels fets bèl·lics del primer quart de segle, condicionà la seva habitabilitat. Durant aquest primer moment de l'ocupació de l'edifici es condicionaren les dependències i estances de l'antic convent per als nous usos, portant-se a terme, tan sols els treballs d'adequació. Sense procedir a un programa constructiu de reforma integral. Aquest fet en determinarà el seu progressiu deteriorament i, per tant, en condiciona l'establiment de les noves dependències de l'Ajuntament i la Diputació. La conjuntura que presentava l'ocupació de l'edifici en aquests anys, així com per la mateixa habitabilitat de les dependències de l'antic convent i l'estat de conservació que presentaven, en determinaren el seu futur.

Les primeres referències a un nou projecte constructiu propi i específic daten de l'any 1841, moment en què s'encarrega al mestre d'obres Josep Batet el dibuix d'una façana nova per a l'antic edifici del convent de Sant Domènec.³ Encara que aquesta es va arribar a pressupostar no es va realitzar. Així, durant les primeres dècades de titularitat pública, l'esdevenir del conjunt edificat de l'antic convent en funció de la seva ocupació, estigué hipotecat. Aquesta conjuntura no ajudarà a la projecció d'un projecte de reforma i rehabilitació fins ben entrada la segona meitat de segle.

Durant aquests anys se succeeixen les iniciatives i els retrets per part de les dos institucions en relació a l'ocupació efectiva de l'edifici. Arribant-se, fins i tot, a constituir-se una comissió peritaria per establir quines parts de l'edifici corresponen a cada una de les dos administracions. Tot i que, en qualsevol cas, encara s'està a l'expectativa de l'ocupació efectiva de l'edifici. En aquest moment també es considera la retirada i desmuntatge dels símbols característics del convent. Moment en què l'Ajuntament disposa l'enderrocament del campanar.

Gravat "Vista de la plaça de la Fuente durant la gran comida con la que se obsequió al Regimiento de Albi a su regreso de la guerra de Àfrica en la tarde del 18 de mayo de 1860"

³ AHT 1841 fol. 49 sessió 25 de febrer.

4.1.2 - EL NOU PROJECTE ARQUITECTÒNIC (1861-1865)

La restauració Moderna: el projecte de Francesc Barba i Francesc Rossell

No serà fins a l'any 1858, un cop enderrocada l'església del convent, quan l'Ajuntament i la Diputació disposaren de tot el solar, que procediren a encarregar als arquitectes Francesc Barba Masip (Diputació) i Francesc Rossell Huguet (Ajuntament) la redacció d'un projecte arquitectònic del nou edifici. L'edifici havia de donar servei i representativitat fet que motiva que fos concebut com un conjunt de caràcter monumental projectant-se al gust del moment, de línies clàssiques. Com ho feren moltes d'altres institucions del país al llarg d'aquest segle XIX.⁴

La definició del projecte contemplà la construcció d'un gran edifici que s'emplaçaria sobre la superfície que fins a la data havien ocupat les antigues dependències del convent de Sant Domènec. En si, el projecte és una proposta constructiva de nova planta que s'estructura a partir de dos patis centrals que vertebraren el conjunt de l'espai, a partir dels quals s'articulen els cossos edificats. Dels que en destaca el cos principal que abasta tot la llargada de la façana principal que s'obre a la plaça.

La solució arquitectònica que projectaren aquests dos arquitectes és de línies compositives clàssiques, i presenta una simetria formal de l'espai interior, pautaada també a partir d'una disposició clàssica i racional de la superfície construïda.

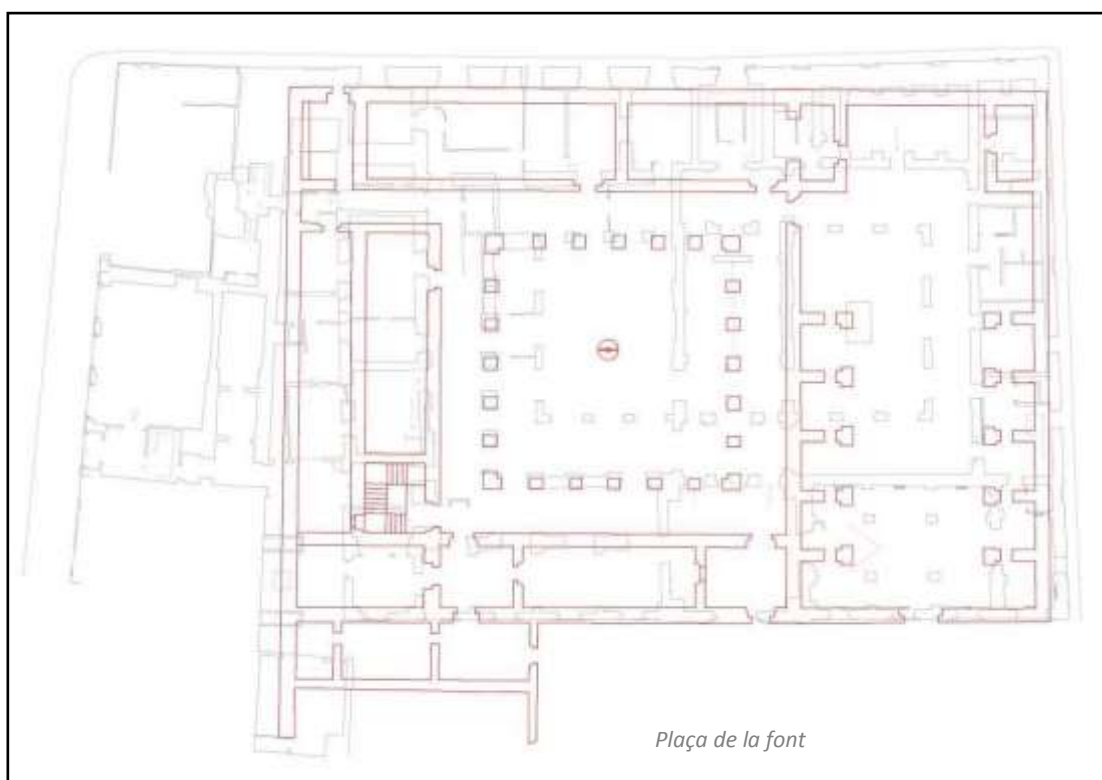
D'aquesta proposta cal destacar la concepció projectual que els dos arquitectes tingueren de la dinàmica arquitectura del projecte a construir. D'una banda, la simetria de la planta d'acord a un eix central, facilitava la distribució de la superfície que es correspondria a cada una de les dues institucions. Facilitant-se, d'aquesta manera, l'optimització de la utilització d'uns espais comuns, que quedarien emplaçats en un cos interior, perpendicular a la façana principal. Com serien l'entrada i el vestíbul principal, l'anomenada escala d'honor i l'escala de servei que dona a la part posterior de l'edifici, dependències situades a la planta baixa i, d'altra banda, l'avantsala de l'octògon de la planta principal que dona accés al Saló de Plens i la Sala d'Actes, de cada una de les institucions.

La projecció de la planta de l'edifici proposada possibilitava una cadència constructiva pròpia i diferenciada per a les parts pròpies i específiques de cada una d'aquestes institucions. Supeditada, òbviament, als ritmes de finançament que cada una d'aquestes administracions tenia previst per afrontar la construcció de les seves dependències. Amb tot, de ben segur, tot i la rellevància que

⁴ Les principals poblacions del país edificaren al llarg d'aquest segle XIX els edificis dels nous ajuntaments. Construccions de caràcter majestuós definides per unes línies formals i compositives inspirades en la tradició classicista o academicista, al gust del moment. Com és el cas de les ciutats de Barcelona, Valls, Igualada, Sabadell, Vilanova, entre d'altres.

detingueren aquests dos plantejaments exposats, el factor que en si fou determinant, amb tota probabilitat, va ser la preexistència de les estructures arquitectòniques de l'antic convent.

L'enderroc de l'església i de les dependències de la galeria nord-est del claustre del convent varen permetre desenvolupar la proposta constructiva del projecte dissenyat pels arquitectes. La definició de la planta del nou projecte arquitectònic es determina a partir de les mateixes estructures conservades. La regularitat que presentaven els cossos de l'obra de l'antic convent, degudament alineats a la trama parcel·laria de l'urbanisme d'aquest sector de la ciutat, facilitaren que fos propícia una perfecta integració de la nova planta, que es definia preservant els mateixos eixos compositius existents.

Superposició de la planta baixa de l'antic convent (1821) i del projecte nou projecte constructiu (1861-65) on es pot apreciar com queden definits els cossos nous a partir de les estructures conventuals ja existents.

La planta de l'antic convent es caracteritza per ser una obra molt regular i que es definia a partir de dos grans estructures principals; l'església i el claustre. Les dos peces foren cabdals a l'hora de concebre l'estructura de la planta del nou projecte constructiu. Aquest estava condicionat per la conjuntura a la qual s'havien d'afrontar cada una de les dos administracions. Com eren el finançament de l'obra, i els terminis per ocupar les noves dependències. Ambdós factors acabaren sent determinants per què la viabilitat arquitectònica del projecte contemplés un aprofitament de les estructures existents del convent.

Tanmateix les referències al projecte sempre es fan en el terme de -Obres de remodelació-, -Restauració moderna- o -Reforma i millora de les cases conventuals-. Clar indicador de l'abast i concepció que es té del projecte arquitectònic que s'està realitzant.

L'enderroc del volum de l'antiga església del convent serà el detonant que permet endegar les obres de construcció de bona part del nou projecte arquitectònic. Aquesta actuació estigué centrada en l'execució del sector de les dependències que ocuparia la Diputació i la construcció de la façana principal de tot l'edifici.

D'una banda, l'estat ruïnós que presentava el conjunt de l'església propicià el seu enderroc i l'alliberament de tot aquest sector del conjunt conventual. Espai que possibilitava la definició d'una nova planta de bell nou. Concepció que, a la vegada, contemplava la definició d'un gran edifici de planta regular que permetia disposar d'una simetria d'espais per encabir-hi les dependències de les dos administracions.

El pou de l'antic claustre és un clar indicador del plantejament projectual d'aquesta nova proposta arquitectònica. Aquest element quedava centrat al bell mig del claustre i, per tant, permet concebre gràficament l'abast i l'entitat de la reordenació de l'espai entre l'obra de l'antic convent i la del nou edifici.

Per tal d'habilitar un pati central per a cada administració calia reduir les dimensions que presentava l'antic claustre del convent. Així, amb la mutilació parcial de les galeries nord-est i nord-oest de l'antic claustre es guanyà l'espai que es requeria per a poder definir els dos patis. Espais centrals que queden tancats per cada un dels cossos que, respectivament, conformen les dependències de les entitats. A la vegada, aquest escapçament de part de dues galeries del claustre de l'antic convent fou el que determinarà que la planta dels dos nous patis no sigui del tot regular. I que els costats de dos de les galeries de cada un dels patis tinguin una major longitud que les altres dues.

La modulació de les galeries dels nous patis es defineix a partir de l'angle sud del mur de tancament exterior del claustre. L'alineació d'aquesta estructura de l'antic convent serà la que establirà el perímetre interior dels nous espais.

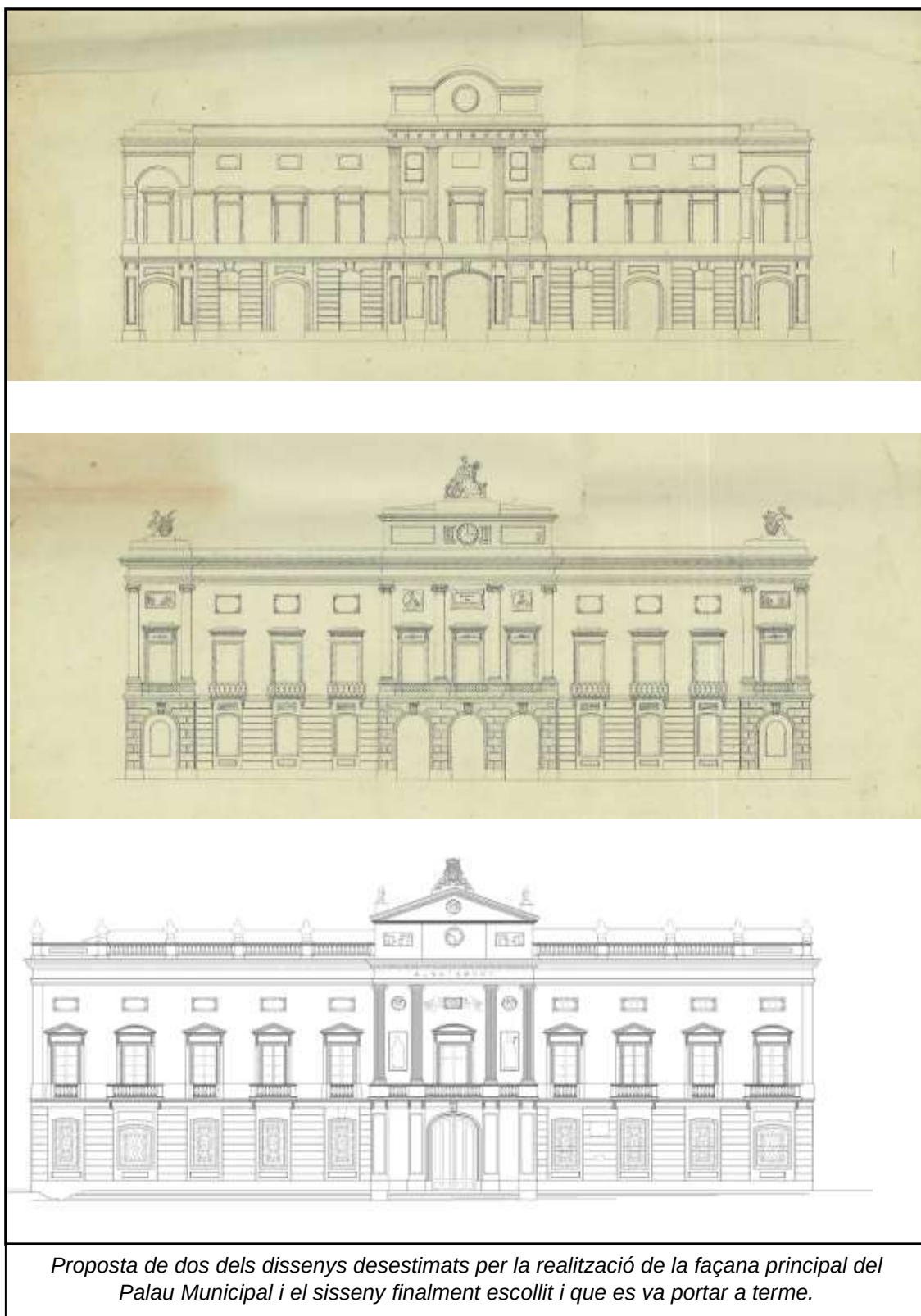
La façana principal conforma el cos central que articula tot el conjunt arquitectònic de l'edifici. Aquesta es projecta a la frontal de més de 50 m de llargada, que s'obre a tota l'amplada de la plaça de Font, emplaçament privilegiat que requeria la projecció d'un edifici de caràcter monumental al gust de l'època. La seva majestuositat esdevé, alhora, una formidable pantalla que dóna coherència a la planta del nou projecte arquitectònic. Volum constructiu que no tan sols serveix per uniformitzar la composició de l'edifici, sinó que és on s'emplacen les parts nobles de l'edifici.

Gravat de començament del segle XX que il·lustra la composició arquitectònica de la façana principal del Palau Municipal.

Una vegada presentat i acceptat el nou projecte, es procedí a la seva licitació i encàrrec amb la finalitat d'executar-lo. La primera pedra es col·loca el 4 d'abril de 1861. La proposta arquitectònica d'aquest període passa per una actuació de reforma integral de l'edifici del convent amb la finalitat de reedificar-lo per tal que les dos corporacions disposessin dels espais que requerien. El desenvolupament d'aquest projecte estigué condicionat a l'esdevenir històric de les dos institucions i la incidència d'aquest en el finançament de les obres.

L'any 1865 finalitzaren les obres de la façana principal i es portà a terme el trasllat de les dos institucions al nou edifici. Amb tot, en bona part les noves dependències encara restaren en obres alguns anys més. Fent-se servir encara les antigues estances del convent per als nous usos de l'edifici, un cop degudament habilitades a les noves necessitats.

4.1.3 - LA COMPLEMENTACIÓ DEL NOU PROJECTE (1888 – 1899)

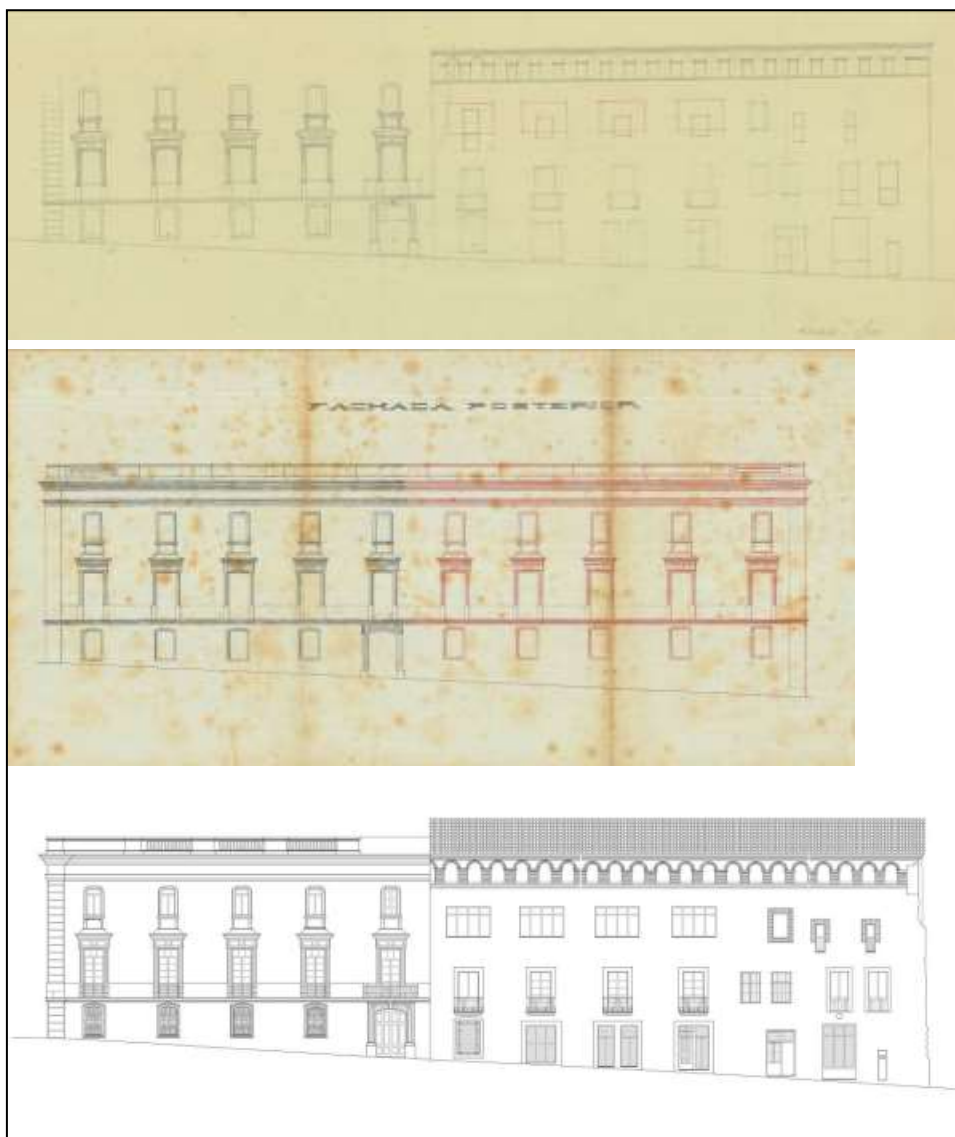
Malgrat que l'Ajuntament i la Diputació feren efectiva l'ocupació per part del nou edifici de les anomenades "cases consistorials" des de l'any 1865, l'execució del programa constructiu perdurà encara algunes dècades. L'ambiciosa i original proposta arquitectònica plantejada pels arquitectes Francesc Barbà Masip i Francesc Rossell Huguet, a l'hora de projectar el nou edifici va requerir diverses fases per poder finalitzar-se.

Durant les primeres dècades de la segona meitat de segle XIX es plantejaren un seguit de propostes per culminar alguna de les parts de l'edifici que encara no s'havien realitzat. Si bé, no totes les propostes reeixiren.

De l'any 1876 es documenta una proposta per portar a terme una actuació integral a la part de les antigues dependències del convent ocupades per l'Ajuntament. Es tractaria d'una actuació integral per tal de concloure les obres d'aquest sector que en el seu moment no es va poder realitzar. Els treballs contemplàvem l'edificació del cos oest de l'edifici, aprofitant-se les estructures amb els nous eixos definits a partir de la façana principal. Actuació que, a la vegada, també contemplava la reforma del tram de la façana posterior amb el propòsit de mimetitzar-la amb el tram del projecte executat, que es correspon amb la part ocupada per la Diputació. En aquest període es va projectar una reforma integral de la zona del projecte original que ocupà l'Ajuntament i què, en el seu moment, va reaprofitar quasi íntegrament les estructures conventuals.

L'any 1888 fou en Ramon Salas, com arquitecte municipal, qui endegà una proposta per concloure les obres al Palau Municipal. Les noves propostes contemplaven un ajustament de les alineacions dels cossos posteriors de l'edifici així com dels murs de tancament del sector de ponent. Per tal de poder així, finalitzar la proposta arquitectònica tal com s'havia projectat inicialment. El conjunt de la proposta no es va arribar a executar tal com s'havia projectat. Amb tot, de ben segur, que la dilatada faceta edilícia d'aquest personatge tarragoní, primer com arquitecte municipal i anys més tard com arquitecte de la Diputació, participà del condicionament i reforma d'aquest edifici. D'aquesta proposta arquitectònica l'únic que es realitzarà foren les obres de l'Escala d'Honor interior així com la decoració del Saló de Sessions, entre 1888 i 1899, dirigides per l'arquitecte Ramon Salas i Ricomà.

Tot i l'interès que suscità la finalització del programa arquitectònic original del Palau Municipal, encara s'hauria d'esperar unes dècades a finalitzar part d'aquest ambiciós projecte. No serà fins ben entrat el segle XX que es portaren a terme els treballs per concloure la galeria del pati de l'Ajuntament. Aquesta obra s'endegarà l'any 1918 sota la tutela d'en Rafel Miracle tot i que encara l'any 1922 l'arquitecte municipal Josep Maria Pujol de Barberà hi treballà en la seva execució.

Proposta de l'any 1888 que contemplava la conclusió del projecte original de la façana posterior i l'estat actual que presenta la façana posterior.

4.1.4 - AMPLIACIONS I REFORMES (2 ½ segle XX)

La mateixa dinàmica del funcionament de l'edifici del palau com a equipament de l'administració local comportarà que calgués afrontar unes noves necessitats d'espai. Aquesta dinàmica d'usos requerirà, a partir, de la segona meitat del segle XX una constant adequació i condicionament de l'antic edifici. Aquest fet generarà que a partir d'aquest període se succeïren les reformes i remodelacions de la distribució interior de les dependències del palau.

Una de les transformacions més rellevants pel que fa a l'evolució arquitectònica de l'edifici és la que es portà a terme en la dècada dels anys 60. En aquest moment es realitzà un projecte arquitectònic centrat en la construcció i ampliació de les estances de l'edifici, vers el pati meridional. Espai que d'antuvi havia estat objecte de diverses actuacions i propostes per l'ocupació d'aquest espai que s'obre vers la Muralleta. Els treballs van comportar l'edificació d'un cos annex que possibilità l'ampliació de les dependències d'alcaldia de la planta principal i a la vegada, condicionar els accessos i la comunicació de l'edifici del palau, amb els edificis municipals de la Rambla Vella. Aquest és, en si, la darrera transformació que incidirà en la volumetria del cos edificat del conjunt arquitectònic del palau. Intervenció, que d'altra banda l'ordena.

A partir d'aquest moment s'han portat a terme diversos condicionaments i compartimentacions d'espais, de caràcter menor. Obres que han estat més centrades en l'aprofitament de la complexa distribució original per adequar-la a les noves necessitats. D'aquest moment també daten el tancament de les dos portes laterals de la façana principal per convertir-les en finestres.

Cal també considerar totes aquelles actuacions de rehabilitació i restauració arquitectònica que s'han portat a terme en alguns dels sectors del conjunt de l'edifici. Com són, per la seva entitat, les que es van realitzar la darrera dècada del segle XX en la zona que originàriament ocupava la Diputació. Treballs que han comportat el condicionament i l'adequació de totes aquestes dependències a les noves necessitats formals i d'ús actuals.

4.2 – DESCRIPCIÓ FORMAL I ESTUDI ESTILÍSTIC

El conjunt arquitectònic del Palau Municipal de Tarragona esdevé un imponent edifici de caràcter majestuós que és presidit per una façana monumental que tanca el traçat urbanístic de l'actual plaça de la Font. L'edifici ocupa tota la parcel·la urbana que queda delimitada entre la plaça de la Font, els carrers de les Salines, Rere sant Domènec i el traçat de la Muralleta. Estructura que fa de partió amb les finques annexes a l'actual edifici de l'Ajuntament i que donen a la Rambla Vella. Es tracta d'una superfície de més de 2.500 m², sobre la que s'hi basteix un conjunt arquitectònic complex, tot i la seva racionalitat estructural i constructiva. Amb una volumetria tipus de planta baixa, pis i planta sota coberta, el seu programa constructiu es defineix a partir d'una planta rectangular de 54 m de llarg per 42 m d'amplada que es vertebrava a partir de dos patis interiors regulars sobre els quals s'articulen els quatre cossos perimetrals que conformen el conjunt edificat.

La projecció constructiva d'aquest conjunt fou definida segons una proposta arquitectònica geomètrica a partir d'una simetria de les parts que la conformen. Aquesta composició es vertebrava en funció de l'espai del cos que es defineix a l'eix central i dels dos patis interiors que conformen els quatre cossos que tanquen el perímetre de l'edifici. El cos preeminent queda conformat per tres volums de planta rectangular que defineixen la frontal del pany de la façana principal de l'edifici.

Imatge de l'estat actual del passadís central de la planta baixa de la zona de l'Ajuntament que es correspon amb l'estructura de l'antic convent de sant Domènec.

L'actual conformació arquitectònica de l'edifici és fruit de l'evolució constructiva que va experimentar el projecte constructiu original de la segona meitat del segle XIX. Així mateix foren les circumstàncies que determinaren els plantejaments conceptuals d'aquest projecte les que acabaren condicionant la seva execució. El fet que el projecte original es plantegés amb la idea de reformar part de les estructures de l'antic convent de sant Domènec, va ser un factor que a la llarga propicià que mai es conclugués l'obra inicialment projectada pels arquitectes Francesc Barbà Masip i Francesc Rossell Huguet.

És per aquest motiu, que actualment, tot i correspondre amb una estructuració interior articulada i definida a partir d'una simetria projectual, aquesta presenti notòries diferències entre les dos parts de l'edifici. La zona ocupada inicialment per la Diputació, preserva la distribució estructural original. Mentre que la zona de l'Ajuntament ha experimentat una contínua alteració de l'obra originària. Aquesta conjuntura ha comportat la perversificació del concepte projecte originari fruit d'una successió de projectes arquitectònics de condicionament i reforma. Intervencions que emmascaren tant l'obra original del nou projecte constructiu del palau com les parts que es corresponen amb l'antic convent dels dominics.

Malgrat aquests condicionants, en el present apartat és recull una descripció general del conjunt arquitectònic de l'edifici del palau amb la finalitat de descriure l'aparença formal de les seves parts principals. Ressenya que també es fa ressò de l'estudi estilístic dels elements arquitectònics que la conformen.

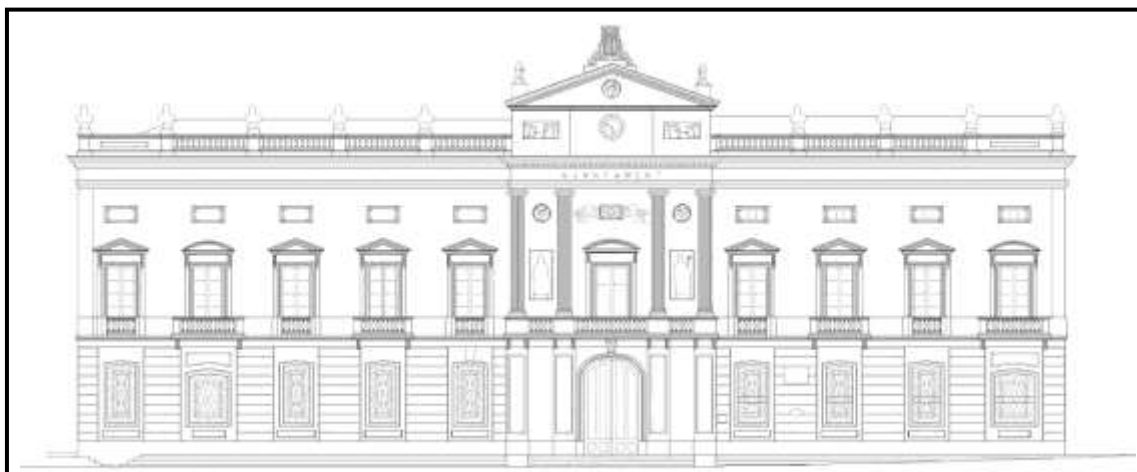
Per tal de facilitar el treball descriptiu i alhora també la seva lectura a continuació es presenten, de forma individualitzada, cada una de les parts més rellevants d'aquest conjunt arquitectònic. Treball descriptiu, que no tan sols ha de permetre copsar l'abast i entitat formal i compositiva d'aquesta arquitectura sinó, que a la vegada, ha de propiciar la seva interpretació evolutiva.

La façana Principal

El disseny de la façana és obra dels arquitectes Francesc Barba Masip i Francesc Rossell Huguet i s'emmarca dins del projecte original de l'edifici del Palau Municipal, executat entre els anys 1861-65. La seva traça és un clar exemple de l'arquitectura civil de caràcter monumental de mitjans del segle XIX, caracteritzada pel predomini d'un llenguatge compositiu definit a partir de les línies i formes d'estil neoclàssic.

Una escalinata de quatre graons recorre tota la frontal de la façana, salvant el desnivell existent amb el pla de la plaça. La composició d'aquesta façana es defineix per una alineació horitzontal que s'articula a partir dels nivells dels pisos, restant presidida per un cos central. Aquesta, es disposa lleugerament avançada respecte al pla de la façana quedant remarcada per una àmplia balconada a la planta pis. A l'eix d'aquest volum, a la planta baixa, s'hi obre la porta principal de l'edifici. Obertura que és resolta amb arc escarser remarcat per una doble motllura i flanquejada per dos pilastres llises sobre podi, tot fet amb el carreuat de pedra que es disposa en tot aquest nivell inferior de la façana. Al nivell de la planta pis s'hi obre una porta emmarcada de pedra tallada i coronada per un frontó semicircular de pedra que queda flanquejada per dos jocs de pilastres estriades amb capitell jònic.

A cada un dels intercolumnis s'obren dos fornícules amb les estàtues de sant Oleguer, arquebisbe de Tarragona i de Robert d'Aguiló, nomenat príncep de la ciutat que flanquejan la porta central.

A la part superior, just per sobre de la porta de la balconada s'hi disposa un motiu decoratiu que representen dos àngels subjectant una cartel·la amb una corona de llorer. Mentre que entre les columnes de cada costat s'hi disposa un medalló amb les imatges dels emperadors August i Adrià.

Per sobre d'aquestes quatre columnes transcorre la cornisa que recorre tota la façana delimitant el coronament. En aquest cos central, a la franja del fris de pedra tallada hi ha la inscripció AJUNTAMENT.

Vista del cos central de la façana principal de l'edifici del Palau Municipal.

A la part superior d'aquest cos central s'hi disposa un entaulament flanquejat per dos plafons amb llegendes al·legòriques als orígens de la ciutat i amb un rellotge a la part central. Al quadre de la dreta es representa a Juli Cèsar, rebent l'auxili dels cessetans, ausetans ilercavons i lacetans durant la guerra de Pompeia i a l'altre, a l'esquerra, hi ha un altre relleu que representa la concessió, el 1856, per la reina Isabel II, dels títols i honors que ara gaudeix la ciutat. Tota aquesta estructura queda coronada per un frontó triangular que abasta tot l'ample d'aquest volum i que presenta un medalló a l'eix del timpà amb les figures dels dos germans escapçons. Al vèrtex superior del frontó s'emplaça un gran escut coronat de la ciutat de Tarragona. Aquest està envoltat de rams de llorer i d'alzina al·ludeixen a la

constància i la fortalesa de la ciutat; mentre que a cada extrem del frontó hi ha els dos genis dels acroteris del frontó simbolitzen l'agricultura, la indústria i el comerç.

La composició horitzontal de la façana es defineix a partir d'uns eixos marcats per les obertures de cada una de les plantes que es disposen en una mateixa vertical, establint una modulació regular que potencia la simetria compositiva del conjunt de la façana. Aquesta pauta compositiva determina una dimensió proporcionada de la seva volumetria.

La solució constructiva de la planta baixa és resolta amb un espequejament de pedra horitzontal que abasta tot aquest pla inferior de la façana. Aquest, emmarca les obertures rectangulars que es corresponen amb un seguit de finestrals estirats

i reixats que queden flanquejats per unes portes de doble full vers la cantonada. Avui dia reconvertides en finestrals.

El cos horitzontal central presenta un major dimensionat que l'inferior, el qual reflecteix la doble alçada que assoleixen les estances d'aquesta planta de l'edifici que donen a la façana. El conjunt compositiu es defineix per elements del mateix estil jònic predominant a la resta de façanes. Les obertures són de secció rectangular allargada i estan emmarcades per un aplacat de pedra que queda coronat per un frontó triangular sobre mènsules. Uniformitat que es trenca amb les que s'alineen just a sobre de les dos portes laterals de la planta inferior, on les obertures ofereixen un frontó semicircular.

En el seu conjunt les obertures es corresponen amb balcons amb estructura i balustres de marbre alternant-se amb un joc entre els que tenen voladís i els que no. En el mateix pany de la façana, alineats a la vertical dels balcons i per sobre d'aquest s'hi disposen uns finestrans rectangulars emmarcats per un aplacat petri que presenta una motllura decorativa. Pel que fa al coronament de l'estructura de la façana és resolt per una cornisa feta amb aplacat de pedra que queda presidida per una balustrada a la part superior.

Les cantonades d'aquest cos central estan reforçades amb pedra cantonera tallada disposada a trenca junt de pla que emmarca el revestit calorejat amb una tonalitat groguenca. Seguint la mateixa tipologia estilística i formal emprada en la planta baixa i el coronament.

A la balustrada de remarca el coronament superior de la façana principal hi ha els bustos de tot un seguit de personatges il·lustre relacionats amb la ciutat de Tarragona i la seva història. Aquestes són obra de Bernat Verderol i Roig, que s'encarrega del programa escultòric del conjunt de la façana. D'esquerra a dreta representen: Pau Orosi, Lluís Pons d'Icart, Antoni de Martí i Franquès, Joaquín de

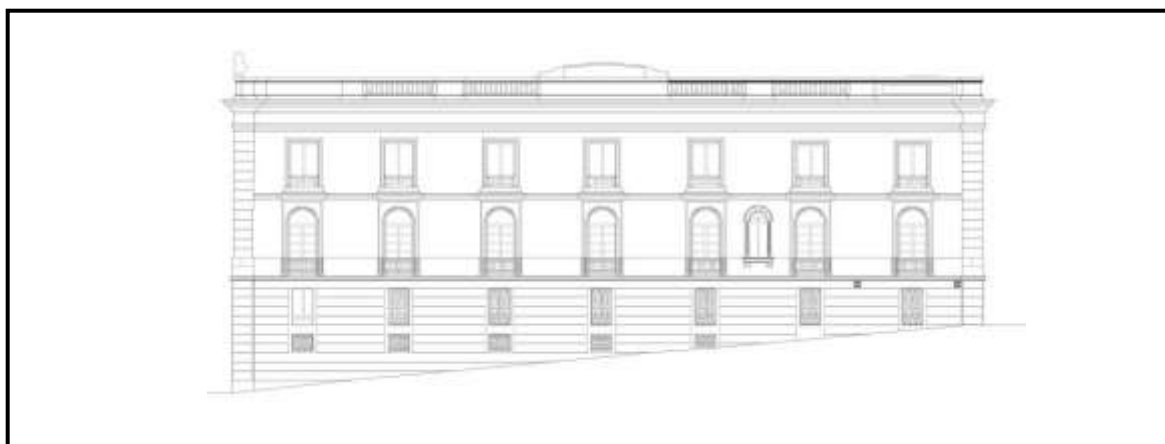
Santiyán y Valdivieso, Joan Smith i Sinnot, Francesc-Vicent Garcia i Torres, Pere Virgili i Bellver, Antoni de Gimbernà i Arboç i Pròsper de Bofarull i Mascaró.

La façana lateral

La part lateral de l'edifici del palau afronta amb el traçat del carrer Salines, on aquest obre façana des de la plaça de la Font fins al carrer Rere sant Domènec. El conjunt arquitectònic d'aquesta façana presenta els mateixos patrons compositius que els plantejats en relació a la façana principal. Es tracta d'una composició pautaada per les línies horitzontals, definides amb la voluntat d'estilitzar l'entitat volumètrica de l'edifici. Dinàmica que obeeix a la concepció unitària que ofereix el projecte original del palau en relació a la definició de les seves parts exteriors.

La façana posterior presenta un llenguatge compositiu que segueix el mateix format que a les altres façanes del projecte original i que es caracteritza pel carreuat del nivell inferior. Element formal que dóna sobrietat a tot el conjunt. Aquest queda definit a partir d'una alineació horitzontal de les línies d'obertures que es disposen en relació a les tres plantes de l'edifici. Un eix central vertebrà la seva disposició en funció d'una simetria de la seva distribució. Aquest eix central queda reforçat per un element que emmarca un gran plafó i remarca en el coronament superior de l'edifici.

Al cos inferior s'hi disposa una doble alineació de finestres rectangulars reixades. Les superiors, de major dimensions, es corresponen amb el nivell de la planta entresòl, mentre que les inferiors, ho fan en relació a la planta baixa. Aquestes, de menor dimensionat estan disposades a una alçada que permet adequar-se al desnivell que presenta el carrer vers el seu extrem nord. Extrem on la cota del carrer no permet l'obertura més obertures.

El cos central s'obre uns grans balcons amb porta de doble d'arc apuntant que es defineixen en un marc de pedra tallada i una balconada de ferro forjat amb filigrana. Aquest emmarcat de pedra, per la seva part superior, està rematat d'una cornisa, també de pedra que de forma contigua es correspon amb el motllurat de l'obertura del pis superior. On s'obre una finestra rectangular, amb una reixa a l'ampit.

Detall del conjunt decoratiu central del sostre de la Sala de Sessions amb l'escut de la ciutat de Tarragona envoltat de quatre angelets al·legòrics.

Detall de la fornícula que es localitza al tram central de la façana lateral i que presenta una composició de secció d'arc de mig punt disposada sobre una cornisa sobre mènsules.

La façana posterior

La parcel·la que ocupa l'edifici del Palau Municipal ocupa tota la frontal del carrer Rere sant Domènec entre el carrer Salines i la Rambla. El projecte original preveia en tot aquest traçat la definició d'una façana contigua seguint les pautes formals i tipològiques de les altres dos façanes de l'immoble; la principal i la lateral. Amb tot, la mateixa dinàmica constructiva d'aquest projecte així com el fet que, parcialment es reaprofités les estructures preexistents del convent va determinar una realitat ben diferent. Així, tan sols es va arribar a edificar la meitat d'aquesta façana segons el que es preveia en el projecte. Corresponent-se aquesta amb el sector on s'emplaçava l'antiga església del convent i que fou on s'emplaçaren les dependències de la Diputació. És per aquest motiu que l'actual façana presenta dos realitats compositives molt diferenciades entre si. D'una banda, està la part que es correspon amb el tram nord de l'edifici i que es féu segons la traça del projecte original i d'altra, el sector meridional de l'actual conjunt arquitectònic, espai que ocupà originàriament l'Ajuntament i que fou el sector on s'aprofitaren les estructures de l'antic convent de sant Domènec. Tram que tot i projectar-se diversos cops, mai es va arribar a reformar segon el que preveia el projecte original.

Vista del tram de façana que es correspon amb la composició prevista en l'obra del projecte original.

Vista del tram de façana que es correspon, en part, amb la composició que oferien les obres de l'antic convent dels dominics.

Detall del punt on interaccionen les dos composicions formals del disseny de la façana realitzat seguint les dos traces; la del projecte original i la de les dependències de l'antic convent.

L'escala monumental

Un dels elements més singular i emblemàtic del conjunt arquitectònic és l'anomenada escala d'honor o presidencial. Aquesta no tan sols destaca per la seva rellevància formal i compositiva sinó per ser l'eix central que vertebrat tot l'interior de l'edifici. Emplaçada a la part central de l'edifici queda flanquejada pel cos dels dos patis interiors al voltant dels quals es disposen les dependències de les dos administracions que originàriament ocupaven l'immoble.

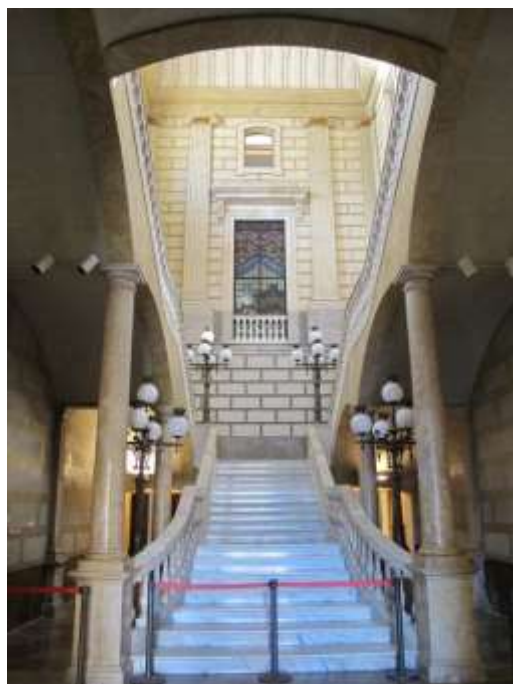
Aquesta escala central fou dissenyada per l'arquitecte municipal Ramón Salas i Ricomà l'any 1888. Bé que el projecte original del nou edifici dels arquitectes Barbà i Rossell ja contemplava aquesta estructura, no fou fins a la complementació del projecte original que es conclourà.

Aquesta ocupa el cos central de l'interior de l'edifici, volum que queda definit per una planta rectangular de 14 de llarg per 7 m d'amplada i que assoleix una alçada de més de 16,50 m des del nivell del terra fins al de l'estructura del sostre. És en el cos d'aquesta estructura que es desenvolupa una escala a la imperial que assoleix una dimensió majestuosa. Articulada a partir d'un cos central que queda flanquejat per dos trams laterals. Els trams d'escala es vertebren en funció de quatre nivells de replà. Emmarcada per una balustrada de marbre que conforma i delimita cada un del conjunt dels cossos, l'escala queda rematada per quatre fanals de forja. El paviment és compost per rajols blancs i negres disposats en escacat emmarcats en un encintat blanc que ressegueix cada un dels replans.

Pel que fa al mur de tancament del cos de l'escala, el tram inferior que es correspon amb la planta baixa presenta un fals carreuat fins a assolir el nivell de la primera planta. En el tram d'aquest pis s'obren uns grans finestrals amb vidrieres que donen als patis interiors de cada un dels costats de l'edifici. Es tracta de tres finestrals d'arc de mig punt que queden emmarcats per un aplacat de pedra rematat per una cornisa. Al tram central, una gran finestra balconera ampitada amb balustres de marbre i amb una vidriera emplomada, presideix l'escala. Aquesta queda emmarcada per uns brancals de pedra que són

rematats per un timpà pla sobre mènsules, obrint-se, per damunt d'aquesta una finestra.

Els panys de paret són resolts amb un fals carreuat, quedant flanquejades les obertures per pilastres estriades sobre pedestal amb capitell d'estil dòric. Incloses unes pilastres plegades als escaires. Per damunt dels capitells de les columnes es disposa un ampli cornissament perimetral de pedra tallada que emmarca el sostre decorat amb guixeries i amb un plafó circular central.

Repertori d'imatges de l'estructura arquitectònica de l'escala principal del Palau Municipal, on s'aprecia la monumentalitat de l'element i l'acurat detall compositiu i formal de les seves parts. Destacant-ne la balustrada de marbre de Carrara que es disposa a la barana interior de l'estructura

La Sala de Plens

Una de les estances més emblemàtiques del conjunt arquitectònic de Palau Municipal és la Sala de Plens. El projecte del nou edifici disposa als cossos que conformen la façana principal les dos grans sales de l'immoble. La que es correspon amb la dels plenaris municipals, fou dissenyada per l'arquitecte municipal Ramón Salàs Ricomà l'any 1888. La seva realització s'emplaça en el marc de les fases posterior que es portaren a terme per complementar el projecte originari de l'edifici.

La cambra obre finestres a la façana principal i presenta el seu accés des del vestíbul de l'anomenada rotunda, on desembarca l'escala principal. Es tracta d'un ampli espai d'una exacerbada sumptuositat i elegància, on els elements decoratius de tonalitats rogenques, envaeixen tots els detalls formals de l'estança. Aquesta pompositat es posa de manifest en el tractament dels cortiners de les obertures als tractaments de les parets o, entre d'altres l'arrambador de fusta que recorre tot el perímetre de la sala. D'aquesta decoració en destaca de forma especial l'enteixinat del sostre amb relleus laterals i plaques al·lusives a nomenaments honorífic. De la part central del sostre penja un gran llum salamó de metall daurat.

A la capçalera de la sala si disposa una tarima que és ocupada pel cadiram dels regidors amb els corresponents pupitres, que es disposen formant hemicicle i que estan presidits per un dosser de capçalera tripartida. L'altra meitat de la sala, delimitat per una barana, l'ocupa el pati de butaques del públic. El terra manté l'enrajolat amb una quadrícula blanca i negra que és obra d'una de les darreres fases de reforma d'aquesta planta principal.

Darrere la tribuna presidencial s'obre una altra cambra coneguda popularment com a Saló dels Penjats, per disposar-hi a les parets quadres amb el retrat de diversos tarragonins il·lustres.

Imatge del lateral de la sala que dona a la façana principal de l'edifici i on s'obren les portes de les tres balconades que hi treuen peu.

Atenent a l'entitat i valor patrimonials d'aqueste element, en el marc del present estudi i amb la finalitat de documentar la tècnica constructiva d'aquest sostre i per tal d'avaluar el seu estat de conservació s'ha procedit a la realització d'un informe tècnic, realitzat per tècnics acreditats.⁵

⁵ Informe dels Mostrejos. Resultats i estat de conservació del sostre decoratiu i ornamental de la Sala de Plens de l'Ajuntament de Tarragona. Realitzat per Elena Iglesias Anna Valls i Marina Prats, tècniques en conservació restauració de bens culturals. Maig 2018

La Sala de Sessions

L'espai de l'actual Sala d'Actes és una de les estances principals de l'edifici del palau que, conjuntament amb la Sala de Plens i l'espai anomenat la Rotonda conformen les parts més emblemàtiques de la planta noble del Palau Municipal. Dependències que, a la vegada, ocupen tota la frontal d'aquest nivell que s'obre a la façana monumental de l'edifici, a la plaça de la Font. Aquest saló fou originàriament l'antic saló de sessions de la Diputació de Tarragona i es correspon amb el programa arquitectònic de mitjans de la segona meitat del segle XIX, obra de l'arquitecte municipal Francesc Barbà Masip (1815-1890).

Es tracta, doncs, d'una de les estances nobles de l'Ajuntament i com a tal té una rellevància compositiva i formal singular. Aquest és un gran saló que es defineix a partir d'un espai diàfan de planta rectangular de 9,60 d'ample per 15,50 de llarg i que abasta una superfície de 140 m². La magnificència del seu dimensionat queda potenciada pels 9 m d'alçada que assoleix el sostre i per la mateixa entitat de les grans obertures de les balconades exteriors i de les portes interiors. L'espai s'articula a partir d'un eix central que queda definit des de la porta principal, que hi dóna accés des de l'avantsala i que s'emplaça en un extrem. A la capçalera, una tribuna presideix la sala. Aquesta estructura abasta tot el tancament de la cambra i dibuixa una planta semicircular que queda flanquejada per dos pilastres sobre pedestal que emmarquen els laterals. La part central d'aquest pany de paret queda flanquejat per dos portes de doble full que s'obren a cada un dels extrems i que donen a unes dependències annexes.

Als tancaments laterals de la sala, disposades de forma equidistant i encarades les d'un costat amb l'altra, s'hi disposen tres obertures per banda. Aquestes són grans portes de doble full amb cortiners de fusta amb frontó semicircular que queden coronades per una ornamentació floral que encercla un escut diferenciat en cada cas. Les del costat esquerre donen a un dels passadissos que envolten el pati interior mentre les del costat dret s'obren als balcons de la façana principal de l'edifici.

Tot el conjunt ofereix una rica decoració ornamental de guixeries de línies clàssiques en parets i al sostre. Aquesta decoració mural es correspon amb motllurat d'elements i motius de composició longitudinal que flanquegen les grans obertures i la modulació de cada una de les parts que conformen les diferents parts de la sala.

Cada un de les parets que tanquen aquest espai són modulades per pilastres de fust estriat i capitell corinti que sostenen una cornisa sobre mènsules que envolta tota la sala. Per damunt d'aquesta es disposa un fris corregut que presenta una compartimentació a partir de mòduls delimitats per una doble pilastra estriada sobre pedestal, també d'ordre corinti. Aquesta modulació defineix una sèrie alterna de plafons orlats cecs i òculs ovalats també orlats, tot rematat amb una cornisa superior que emmarca el sostre.

Vista del sector meridional de Sala de Sessions amb la porta majestuosa que i on es pot apreciar la modulació que presenten les parets a partir de les obertures que s'obren a un dels laterals d'aquest espai.

Imatge del lateral de la sala que dona a la façana principal de l'edifici i on s'obren les portes de les tres balconades que hi treuen peu.

Vista de l'abast tipològic i formal del conjunt de motllures ornamentals que emmarquen els bastiments de les portes i parets de la Sala de Sessions.

Detall dels medallons amb ornamentació floral que encerclen el conjunt d'escuts que coronen l'enllindament del bastiment les portes Sala de Sessions.

Pel que fa a l'estructura del sostre en si, aquest abasta tota la planta de la sala. La seva composició es defineix a partir d'un motiu central que està conformat per un gran escut ornamental de la ciutat de Tarragona, fet d'escaiola i que és envoltat per quatre grans angelets amb al·legories de la música, la indústria, el comerç i l'agricultura. El perímetre del cel ras queda emmarcat per una cornisa decorada amb motius vegetals seriatos que recorre tot el sostre. Una doble motllura recorre el perfil rectangular de l'estructura i presenta als quatre escaires

unes formes amb motius florals. A la part de la tribuna un motllurat filetejat amb dues volutes als extrems remarquen la forma semiesfèrica de la capçalera.

El conjunt d'aquest treball ornamental que ofereix el sostre es caracteritza per una sobrietat compositiva que potencia el motiu central que el presideix a la vegada que s'integra amb les línies de la decoració que presenten les parets de la sala. Del sostre pengen dos senzills llums de salamó.

Vista de la composició decorativa de línies clàssiques que presenta l'entaulament del cos superior de les parets on s'alternen plafons i òculs.

Detall del conjunt decoratiu central del sostre de la Sala de Sessions amb l'escut de la ciutat de Tarragona envoltat de quatre angelets al·legòrics.

Atenent a l'entitat i valor patrimonials d'aqueste element, en el marc del present estudi i amb la finalitat de documentar la tècnica constructiva d'aquest sostre i per tal d'avaluar el seu estat de conservació s'ha procedit a la realització d'un informe tècnic, realitzat per tècnics acreditats.⁶

⁶ Informe dels Mostrejos. Resultats i estat de conservació del sostre decoratiu i ornamental de la Sala de Sessions de l'Ajuntament de Tarragona. Realitzat per Elena Iglesias Anna Valls i Marina Prats, tècniques en conservació restauració de bens culturals. Maig 2018

La rotonda

El cos central del primer pis, que s'obre a la façana principal de l'edifici del Palau Municipal, l'ocupa una cambra de planta regular en forma d'octògon. Aquesta conforma l'avantcambra de les principals estances d'aquesta planta; la Sala de Plens i la Sala de Sessions així com la balconada que presideix la façana principal de l'edifici. Es tracta d'un gran espai diàfan de doble alçada cobert per una cúpula de gallons remarcats per motllures de guix en forma faixada d'on penja un gran llum salamó de ferro.

La seva composició s'articula a partir dels costats de l'octògon que en defineix la planta i per les motllures ornamentals que decoren els plans d'aquesta figura i de la cúpula que la cobreix. A cada un dels quatre trams llargs d'aquesta figura s'obre una gran porta de doble full amb tarja superior emmarcada per un frontis triangular sobre columnes que està presidit per l'escut de la ciutat. Quedant els restants quatre trams més curts ocupats per una gran fornícula d'ordre clàssic on es localitza un bust de bronze d'un personatge il·lustre vinculat amb la ciutat.

Detall de la cúpula de gallons que cobreix l'estança octogonal.

Vista del conjunt compositiu de l'estança octogonal.

A les parets un arrambador de fusta compartimentat per cassetons i pilastres aplacades recorre el perímetre de tot aquest espai. El joc dels motius decoratius remarca el dimensionat dels angles de l'octògon amb unes pilastres plegades de fust estriat i capitell corinti que sostenen un arquitrav de fris llis sobre mènsules, que queda coronat per una sèrie antefixes de línies clàssiques.

El paviment és fet amb rajoles quadrades blanques i negres que presenta un especejament rectangular definit a partir d'una franja lateral blanca, emmarcant la forma octogonal de l'estança, amb un reticulat blanc amb fons negre.

JOSEP M. JUJOL I GIBERT
Arquitecte
Tarragona, 1870 – Barcelona, 1949

BONABENTURA HERNÁNDEZ SANAHUJA
1810 - 1891

Dr. JOSEP GRAMUNT SUBIELA
Notari i bibliògraf
1893 – 1968

WILLIAM TARÍN NAURER
1869 – 1936

Mobiliari

Són diverses les estances on es preserven elements del mobiliari dels períodes dels projectes arquitectònics originals. Tant del projecte original com del moment en què es portaren a terme l'execució del programa constructiu originari.

D'aquests en destaquen els que es preserven a les estances més singulars de l'edifici així com d'algunes parts que per la seva rellevància funcional ha comportat la preservació total o parcial del mobiliari d'epoca. Com seria el cas de la Sala de Plens, el Saló dels penjats, l'escala principal, entre d'altres.

Amb tot, en aquest apartat ens volem fer ressò que en nombroses estances del palau encara s'hi localitzen diversos elements del moment de construcció de l'edifici. Alguns dels quals foren dissenyats pels propis tècnics que participaren en l'execució del projecte. Tal com es posa de manifest a partir de la documentació que s'ha preservat a l'arxiu del mateix palau.

És en aquest sentit incidir en la seva rellevància històrica, tant dels que tenen una identitat forma singular, com aquells que per la seva funcionalitat han perdurat fins als nostres dies. Com és el cas de les estanteries de fusta que es conserven a l'antiga cambra de l'arxiu.

*Esbós d'una botaca de fusta
per a la Sala de Plens del
Palau Municipal de Tarragona.*

*(Arxiu Municipal de
Tarragona)*

Monument a Jaume I

El pati interior central del sector que ocupaven originàriament les dependències de la Diputació s'emplaça el monument que va dissenyar en Lluís Domènech i Montaner per allotjar les despulles del rei Jaume I. L'obra data de l'any 1907 tot i que no s'hi va instal·lar fins a l'any 1992. L'element és un clar referent de l'època modernista.

El monument és un element sumptuós que representa una nau que es disposa sobre un podi de planta rectangular i que està coberta per un gran dosser. Tot el conjunt presenta un ric programa escultòric que està arrelat en una temàtica iconogràfica plena d'una simbologia espiritualitat, adient al monument i al personatge.

No és una nau qualsevol, és una nau summament bella i luxosa, de pòfir i guarnida amb mosaics. La tomba la guien dues escultures; un àngel a popa i una figura femenina a proa; elles transporten el rei de la vida terrenal a una d'espiritual. Per damunt del fèretre hi ha un dosseret suportat per quatre columnes cilíndriques a cada costat rematades per pinacles; la seva base és fràgil, reposen al damunt de les onades per les quals avança la nau reial. Domènech i Montaner va deixar constància, des de la base on descansa la tomba fins a l'interior del dosseret, i gràcies al treball escultòric i a l'ús dels mosaics, de quins eren els símbols que caracteritzaren el rei Jaume I: les seves corones i els seus escuts, que parlaven de les seves conquestes i dels seus reialmes.

Edificis annexes Rambla Vella

Tot i que aquest conjunt de finques no formaven part del conjunt arquitectònic del projecte original del Palau Municipal, el que actualment hi estiguin associades ha fet que es consideri pertinent fer-ne una esmena puntual. En el seu moment es corresponien a quatre edificis de pisos que presentaven façana a la Rambla Vella. D'aquests, els dels núm. 55 i 53 han estat enderrocats i avui dia són un solar, el del núm. 51 fou completament rehabilitat en els anys 80 i pel que fa al que ocupa el núm. 49 està pendent de rehabilitació.

En qualsevol cas, més enllà de l'interès patrimonial que puguin detenir aquestes edificacions com a efeminaments del patrimoni històric arquitectònic de la ciutat, ens en fem ressò de les següents consideracions. D'una banda, pel fet que aquests edificis formen o formaran part de les dependències municipals que estan relacionades directament amb el Palau Municipal i, per l'altre, pel fet que cada una d'aquestes finques limita amb el traçat de la Muralleta. Atenent aquest fet, cal tenir present l'entitat patrimonial del conjunt i, així mateix les expectatives arqueològiques que ofereix el subsòl d'aquest indret.

Solar finques núm. 55 i 53

Edifici finca núm. 51

Edifici finca núm. 49

Annexes pati meridional

Aquest espai es disposa entre el traçat de l'estructura de la Muralleta, actual límit de la parcel·lació urbanística entre les finques de la Rambla vella i la parcel·la que ocupa l'Ajuntament. Es tracta d'un àmbit que, ja d'antuvi és identificat com a pati. Bé que aquest estigué, en el seu moment, ocupat per dependències de l'antic convent. És a partir del programa arquitectònic del nou projecte del Palau Municipal que tot aquest espai queda habilitat com a pati. Restant ocupat, successivament des de finals del segle XIX, per diversos equipaments i serveis. Des del cos de bombers, als primers sanitaris o altres dependències auxiliars. Arribant-se a plantejar inclús l'obertura del vial d'un carrer per comunicar la plaça de la Font amb el carrer Rere sant Domènec. La construcció de la façana principal del nou l'edifici, també va comportar que es bastís el tram de façana que s'obria aquest espai interior. Indret on donaven les estances d'alcaldia.

No va ser fins a començament de la segona meitat del segle XX que va fructificar la proposta d'ampliar les dependències municipals amb l'ocupació d'aquest pati meridional. En aquest moment s'edificà un seguit d'annexos que es comunicaren directament amb la planta de l'edifici de l'Ajuntament. Es tracta de diverses dependències de serveis que s'emplacen a la planta baixa així com les que comportaren l'ampliació de les estances d'alcaldia. Tot i tractar-se de construccions menors, aquestes presenten unes característiques formals pròpies de les tendències constructives d'aquest moment de mitjans de segle.

En actuacions més recents aquest espai ha estat habilitat per comunicar amb les finques municipals que treuen façana a l'esmentada Rambla vella. Esdevenint aquest cos un enclavament d'accessibilitat entre els diferents cossos de l'actual edifici que conflueixen en aquest punt. Així mateix, s'ha aprofitat aquest darrer condicionament de l'espai per posar en valor les restes dels murs de l'antic convent que es localitzen el subsòl i un tram del mur de la Muralleta que tanca el conjunt d'aquest espai.

Vista general de l'estat que presenta actualment el pati meridional on es preserven les restes al subsòl de les estructures de l'antic convent.

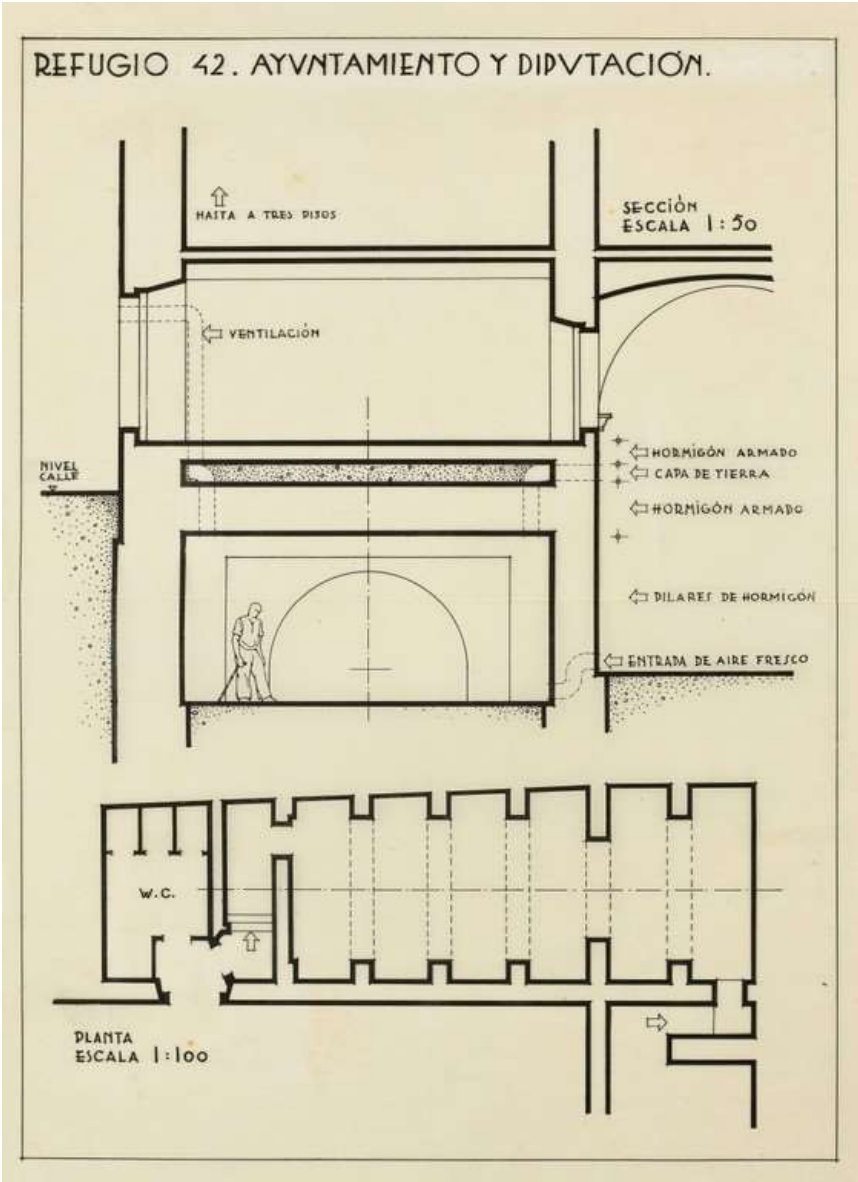
Detall del parament de l'estructura de la Muralleta que delimita el pati meridional de l'edifici del Palau Municipal.

Diverses imatges dels annexos contemporanis que actualment ocupen l'espai de l'antic pati meridional.

4.3 – EL REFUGI ANTIAERI DE LA GUERRA CIVIL 1938

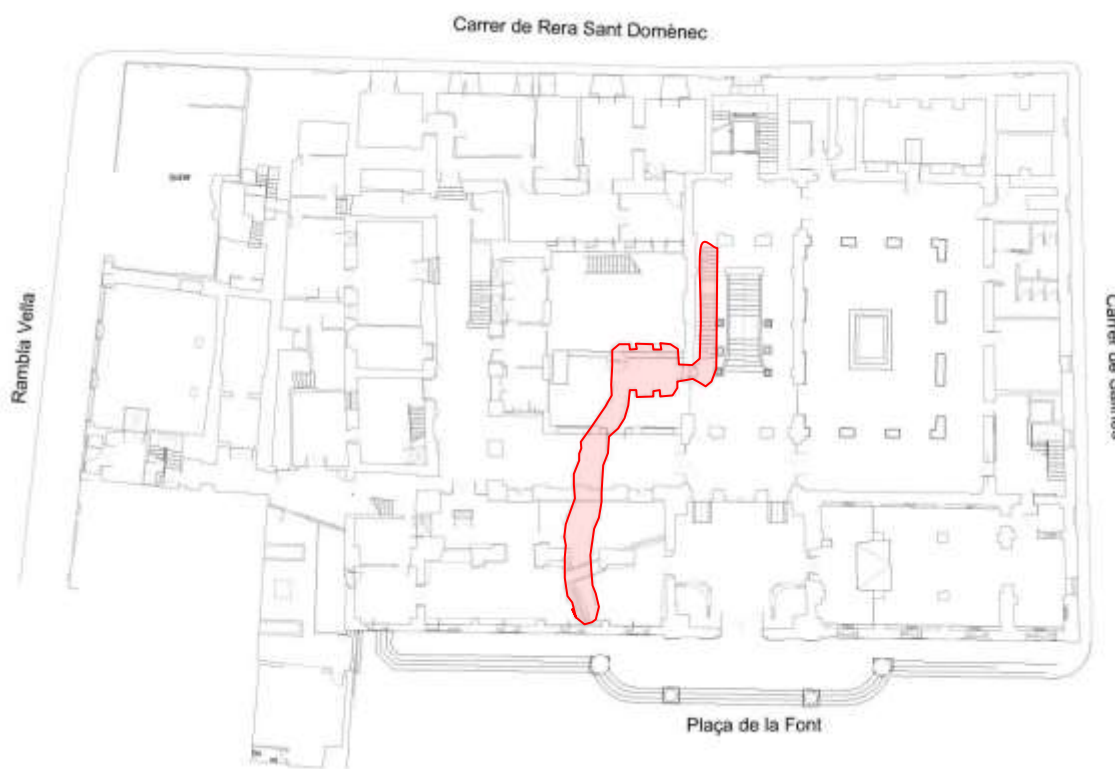

Plànol del Refugi 42 situat sota l'edifici del Palau Municipal (c.1938)

Font: Arxiu Històric de Tarragona

Aquesta construcció subterrània formà part de la xarxa de refugis construïts a la ciutat de Tarragona després dels bombardejos de l'aviació italiana del juny i juliol de 1937. El març de 1938, la ciutat disposava de 60 refugis antiareirs amb capacitat per a 20.000 persones.

El Refugi 42 correspon a un refugi inacabat. Se situa al subsòl del Palau Municipal; les escales d'accés se situen al costat sud de l'escala principal del Palau i condueixen a la cambra subterrània de planta rectangular que actuava com a refugi. Al costat est de la cambra s'hi localitza un llarg passadís que es perllonga fins al límit amb la façana de la Plaça de la Font i que correspon a la part inacabada del refugi que potser preveia integrar unes escales d'accés des de l'exterior de l'ajuntament.

Planta actual del Refugi 42 sota l'edifici del Palau Municipal

L'any 2009 el Refugi 42 fou rehabilitat integrant-hi la corresponent museïtzació i recreació històrica.

Lloc on se situa l'accés al Refugi 42

5

EVOLUCIÓ HISTÒRICO CONSTRUCTIVA

Les tasques de documentació i anàlisi de l'arquitectura realitzades a l'edifici del Palau Municipal de Tarragona han aportat dades sobre l'obra i l'execució constructiva del projecte original. Aquesta informació ha permès identificar la seqüència edilícia del conjunt arquitectònic de l'edifici, periodificant-ne les dinàmiques i terminis d'execució així com les fases d'altres projectes constructius bàsics que marquen i estableixen el creixement estructural del conjunt edificat.

Un cop més, cal tenir present que l'obra del projecte arquitectònic del palau és un programa constructiu que es defineix a partir d'un edifici ja preexistent. Com és el convent de sant Domènec, el qual no sols fou integrat en l'obra nova sinó que és el que en terminarà les pautes de la seva estructuració interior final.

La identificació de les fases ha estat definida a partir de les dades que ha propiciat l'anàlisi detallada dels elements arquitectònics, les relacions físiques que s'estableixen entre ells i les seves característiques tipològiques i formals. La periodització cronològica d'aquestes fases s'ha relacionat amb les pautes històriques documentades que han determinat l'esdevenir posterior de l'obra original, en funció de les necessitats i funcionalitat de les pròpies de cada una de les administracions que l'ocupen. Atenent aquests antecedents han estat identificades i referenciades un total de 6 fases. Les quals es corresponen tant a les estructures arquitectòniques preexistents d'època medieval i moderna com a cada una de les fases constructives del projecte original del palau fins a les reformes i ampliacions més contemporànies.

Cada un d'aquests projectes o fases arquitectòniques han estat identificades com un programa constructiu, definit en un període concret del desenvolupament arquitectònic de l'edifici del Palau Municipal de Tarragona. Aquestes es datarien, successivament entre els segles XIV fins a finals del segle XX. Les quals esdevenen evidències de la dinàmica evolutiva i funcional de l'edifici i com a tals han estat considerades identificades i referenciades, en el marc de cada període. No obstant això, en el seu conjunt, es tracta d'una primera proposta evolutiva plantejada a partir de les dades que en aquest moment es disposa i per tant, aquest sempre és susceptible de ser precisada o ajustada.

A la vegada, al marge d'aquests 6 programes constructius, en cada període també s'hi porten a terme modificacions o canvis que incideixen, de forma puntual i en menor grau en l'evolució arquitectònica de l'edifici. Es tracta, en la seva major part de compartimentacions d'espais i reformes menors que de forma puntual es porten a terme, especialment, d'ençà de la segona meitat del segle XX. Fet que en funció de la poca o nul·la incidència que tenen en la dinàmica evolutiva del conjunt arquitectònic s'ha estimat de forma genèrica.

Amb la finalitat de presentar aquesta seqüència arquitectònica s'ha elaborat un gràfic sinòptic on es recullen les principals dades de cada una d'aquestes fases.

CRONOLOGIA EVOLUCIÓ CONSTRUCTIVA EDIFICI		
FASE I 	segle XIV	LA MURALLETA - Restes del pany del mur de tancament de l'espai obert de la superfície que ocupava l'antic corral medieval. - Presenta diverses refeccions puntuals d'èpoques posteriors.
FASE II 	segle XVII	ANTIC CONVENT DE SANT DOMÈNEC - Conjunt arquitectònic de les antigues dependències conventuals que foren integrades en el nou projecte de l'edifici del palau d'època contemporània. - Presenten nombroses refeccions i condicionaments d'èpoques posteriors.
FASE III 	1861-1865	NOU PROJECTE ARQUITECTÒNIC - Parts edificades de bell nou del Projecte arquitectònic original del Palau Municipal de Tarragona Francesc Barà, Francesc Rossell. - La zona originària ocupada per la Diputació ha estat recentment rehabilitat (2000).
FASE IV 	1888	COMPLEMENTACIÓ NOU PROJECTE ARQUITECTÒNIC - Realització d'elements i estructures del nou projecte arquitectònic. Escala d'honor, Sala de Plens. R Salas. - Presenten refeccions puntuals d'èpoques posteriors.
FASE V 	1er ½ segle XX	COMPLIMENTACIÓ NOU PROJECTE ARQUITECTÒNIC - Construcció galeria pati de l'Ajuntament i reformes pati meridional. Rafael Miracle (1918), José Nogues.– (1922). - Condicionament edifici als nous usos.
FASE VI 	2ona ½ segle XX	AMPLIACIONS I REFORMES Construcció annexes pati de llums, reformes accessos, compartimentació, serveis, altell pati Ajuntament. Projecte 1964.

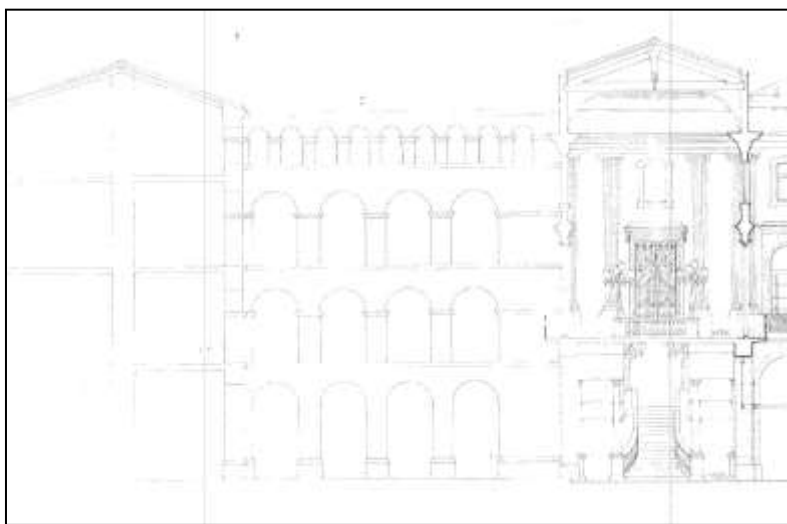
Composició formal i estilística de l'antic convent

Representació de la façana principal de l'antic Convent de sant Domènec segons un gravat de l'any 1860)

El conjunt arquitectònic de l'antic convent de sant Domènec es correspon amb una construcció sòlida marcada per una composició sòbria dels panys de mur. La composició d'aquestes estructures de tancament es caracteritzen tant per disposar de poques obertures en el tram central, com per la galeria d'arcs de mig punt que recorre el pis de sota coberta a totes les façanes dels cossos edificats.

La composició de les façanes interiors que s'obren a l'antic claustre conventual els murs presenten una composició articulada a parit d'unes sèries d'obertures d'arc de mig punt que s'obren a cada una de les plantes. La línia d'impоста d'aquestes arcs queda remarcada per una cornisa continua a tots els arcs.

Imatge de l'any 1895 i plànol del 1918 on s'aprecia la composició de les façanes interiors de l'antic claustre del Convent de sant Domènec.

Vista actual de l'estat que presenten les façanes interiors del pati amb les sèries d'arcuacions de mig punt que s'obren cada planta que es corresponen amb les de l'antic claustre del convent.

Detall del revestiment dels murs del claustre on s'aprecien les restes dels esgrafiats originaris.

En termes generals es pot considerar que aquesta successió d'arcuacions de mig punt del convent, es preserven en bona mesura en les plantes del nou edifici. Així mateix, s'ha documentat que l'acabat originari del revestiment de les parts interiors de l'claustre era resolt amb un esgrafiats de motius regulars.

Un recorregut per les dependències actuals del sector que es correspon amb el cos arquitectònic de l'antic convent, permet, a simple vista, identificar molts dels arcs existents i com aquestes es relacionen amb la façana de l'antic claustre.

Repertori d'imatges de l'estat actual que presenten el conjunt d'obertures amb arc de mig punt que conformen el seguit d'arcuacions que es disposen en cada una de les plantes actuals de l'edifici i que es corresponen amb l'obra original de l'antic Convent de sant Domènech.

Les voltes de les galeries de l'antic convent i del nou edifici

Un dels elements de referència de cada una de les fases constructives de l'edifici del Palau Municipal en són les voltes. La tipologia constructiva emprada per resoldre aquests elements arquitectònics es diferent en cada una de les fases de la seva evolució constructiva documentada.

Les tasques de documentació de la fàbrica constructiva de l'edifici ha identificat les diverses tipologies emprades en cada un dels sectors de l'edifici on se'n fa ús. Aquestes en corresponen, essencialment, amb els elements de coberta les galeries que circumden els patis interiors. La seva factura és de simetria simple i estan formades per la intersecció de dos trams de volta de canó. Tot i presentar unes tipologies formals similars a l'hora de resoldre el tractament dels arcs, com a elements generadors dels trams de volta se'n diferencien alguns detalls formals en l'execució en cada una de les fases constructives documentades. D'una banda, el tram que es corresponen amb la planta baixa de la galeria sud-oest de l'antic claustre, les arcuacions es recolzen sobre impostes simples i els arcs no queden remarcats per cap mena de motllura. Solució que, molt probablement, es repetiria a la resta de les galeries originals del claustre.

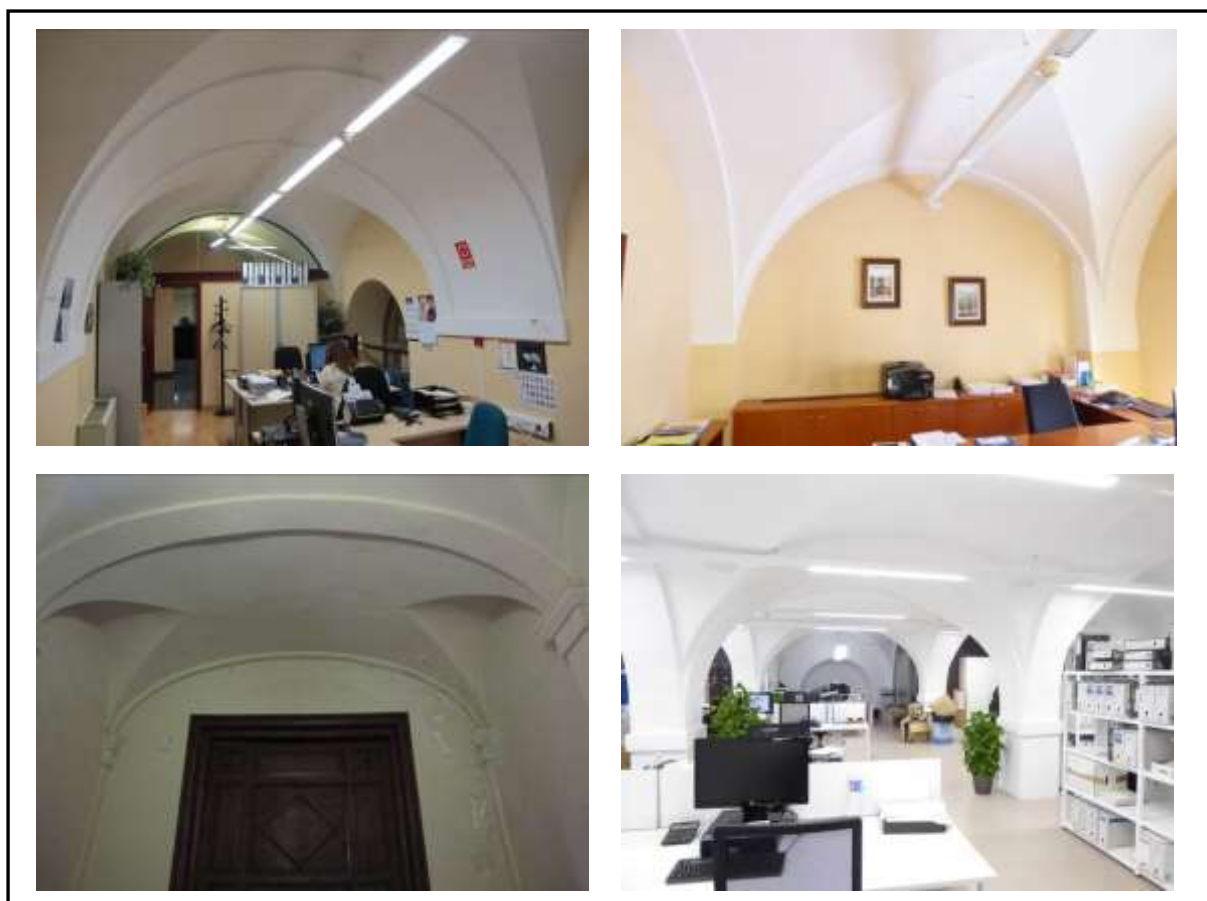
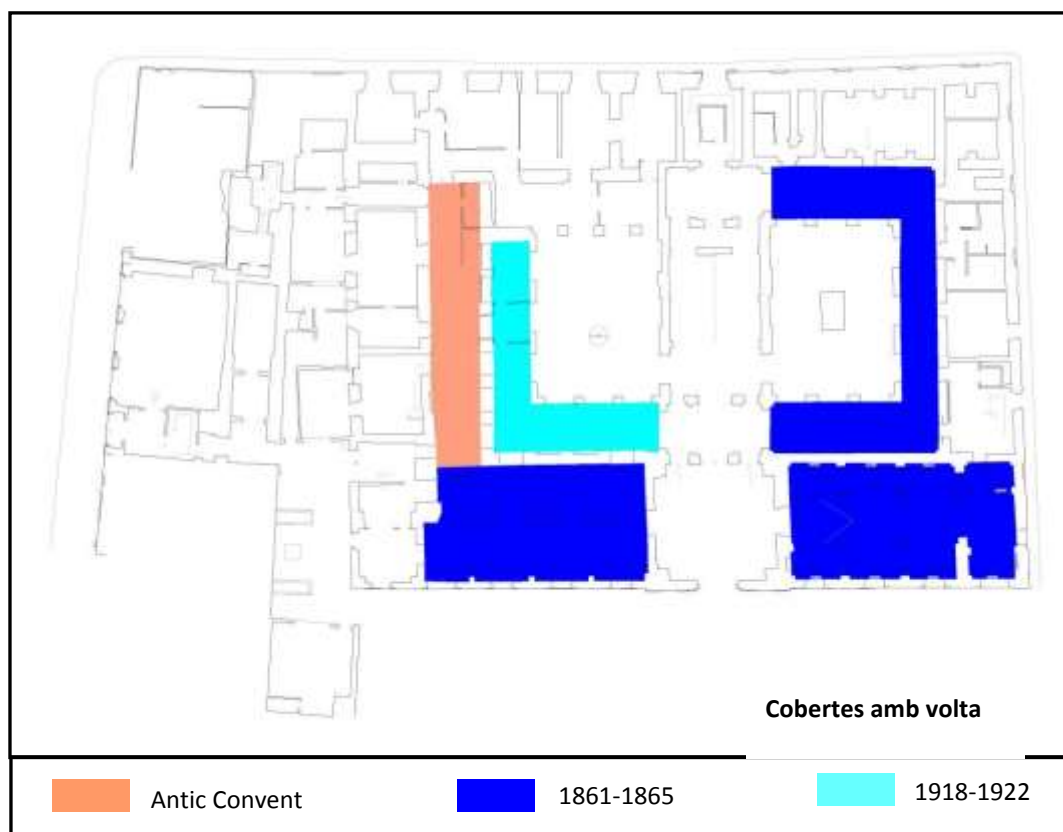
Per altre part, en el tram de les galeries del pati del projecte vuitcentista, sector de les antigues dependències que ocupava la Diputació, es remarquen els arcs faixons amb una motllura. Característica formal que és repeteix a totes les voltes de l'obra nova del conjunt del Palau Municipal; tant de la planta baixa com de la planta entresòl dels cossos que conformen el volum on s'obra la façana principal de l'edifici.

Estat actual que presenta la volta de l'antiga galeria de l'antic convent.

Volta d'una de les galeries l'obra nova de l'edifici del Palau Municipal.

El vestíbul de la planta baixa, on s'obra la porta principal de l'edifici, també és resolt amb una coberta de volta d'aresta simple que descansa sobre arcs faixons remarcats amb motllura i que descansen sobre un pilar on es remarca amb una cornisa el seu arrencament.

Pel que fa al tram de les galeries del nou projecte arquitectònic del Plau Municipal que no s'executaren fins al primer quart del segle XX, la solució emprada és diferent. Tot i que la seva composició formal de les obertures dels arcuacions és basada en l'arc de mig punt el sistema de emprat per cobrir la coberta és diferent. En aquests trams, els que actualment circumden el pati del pou, la coberta fou resolta amb volta de canó simple. Composició que tot hi haver estat reformada recentment preserva l'aparença original de la solució emprada a començament de segle

Vista de l'estat actual que presenta la solució emprada per resoldre la coberta del tram de la galeria corresponen a la darrera fase constructiva del projecte de l'obra nova del Palau Municipal. El seu disseny s'emmarca en el condicionament de l'estructura portat a terme duran en darrer projecte re reforma i condicionament que s'hi ha portat a terme.

6

PROPOSTA D'ACTUACIÓ PATRIMONIAL

Els resultats que ha aportat la realització de l'estudi històric arqueològic i arquitectònic del conjunt de l'edifici del palau municipal ha aportat dades que permeten proposar i definir un seguit de pautes en relació a qualsevol proposta que comporti una intervenció sobre el seu conjunt. Aquestes han estat plantejades amb una doble finalitat i interès:

- ✓ Garantir la documentació, estudi i preservació dels elements i parts de l'edifici que detinguin un interès patrimonial.
- ✓ Proporcionar informació que permeti programar i facilitar qualsevol actuació o projecte que contempli o requereixi d'una intervenció sobre aquests elements i parts patrimonials.

En aquest sentit i atenent a l'abast i entitat de les dades recopilades en el marc de l'estudi realitzat s'han de tenir en consideració els següents aspectes sobre la realitat patrimonial que ofereix l'actual conjunt de l'edifici. Com són:

- ✓ Les expectatives arqueològiques arreu de la superfície del subsòl, tal i com es pot constatar pels antecedents referenciats a l'indret.
- ✓ El fet que bona part dels elements muraris estructurals de l'edifici es corresponen amb alguna de les fases de l'evolució històrica que han estat documentades:
 - restes de la Muralleta
 - obra original de l'antic convent
 - projecte original de l'edifici del palau municipal

És a partir d'aquests plantejaments i en funció del que estableix el marc legislatiu i normatiu al respecte dels béns patrimonials que és perceptiu plantejar una proposta d'actuació amb la finalitat de disposar d'uns criteris d'intervenció que permetin assolir amb èxits les disposicions presentades.

Es tracta de plantejar unes pautes concretes que, de forma genèrica, han de ser tingudes en consideració a l'hora de plantejar i programar qualsevol intervenció o projecte que incideixi o afecte el conjunt arquitectònic de l'actual edifici. Aquest protocol d'actuació ha de ser concebut com una actuació de caràcter preventiu i com a tal, ha de ser prèvia als procediments legals i pertinents propis de tot intervenció patrimonial. Entenent que la complexa i peculiar realitat patrimonial que presenta el conjunt arquitectònic del palau municipal tant sols pot ser assumida si és procedeix a una projecció minuciosa, detallada i concreta de les intervencions susceptibles d'incidir a afectar els seus elements patrimonials.

La relació d'aquest seguit de pautes és, en si, la definició d'un marc de treball entre tots els tècnics i professionals que ha de participar de la projecció, planificació i programació de les intervencions sobre aquest patrimoni arquitectònic. En aquest sentit i per tal de propiciar una fàcil entesa de les propostes que aquí es recullen s'ha considerat dos blocs; un es contemplen el criteris de caràcter de conceptual i un segon on es detallen els més tècnics i de procediment. En qualsevol cas, aquests plantejaments han de ser afrontats de forma unísona, com a únic garant de poder assolir els objectius que els motiven.

Pel que fa als que es refereixen als aspectes de concepció projectual aquests tant sols fan que recollir les principals premisses de les intervencions en béns patrimonials. Com són els següents punts:

- ✓ Afrontar el projecte de forma interdisciplinària des del començament amb la participació directa de tots els tècnics que hi ha han de intervindre.
- ✓ Identificar i avaluar l'abast i entitat dels elements patrimonials documentats a l'àmbit d'intervenció
- ✓ Minimitzar l'afectació dels elements patrimonials
- ✓ Considerar les actuacions prèvies de caràcter preventiu vers l'afectació patrimonial
- ✓ Contemplar la posada en valor, en la mesura del possible, dels elements patrimonials

Pel que fa a l'execució de les intervenció genèriques sobre els conjunt arquitectònic de l'edifici o bé en relació a un element determinat, cal procedir segons estableix el marc legislatiu i normatiu vigent.

- Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (P.O.U.M.) Ajuntament de Tarragona. Set. 2013. Aprobat definitivament per Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya el 31 març de 2004
- Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català:
- Decret 78/2002 de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic

És amb aquesta finalitat de procedir a l'execució dels treballs que es contemplin en els nous projectes arquitectònics que es prevegi realitzar, que es presenten un seguit de pautes i aspectes que caldrà tenir present. Pautes que han estat plantejades en funció de les dades que ha aportat l'estudi històric arqueològic i arquitectònic del Palau municipal. Atenent aquest marc legislatiu les actuacions sobre el conjunt arquitectònic específic del palau com dels edificis annexes,

hauran de comportar, de forma subsidiària, una intervenció arqueològica de l'àmbit afectat. En funció d'aquest abast i de l'àmbit d'afectació les actuacions a realitzar d'aquestes Intervencions Arqueològiques s'estima que es puguin correspondre al les que es detallen en la següent gràfica.

àmbit afectació	actuació	
Subsòl dels edificis (Circ – St Salvador del corral)	Excavació arqueològica	
Muralleta	Excavació arqueològica Estudi parietal	
Obra edifici original (Convent – Projecte)	Excavació arqueològica Estudi parietal	

Tot i que no és objecte del present document la definició detallada de la propostes de les intervencions arqueològiques, es recullen un seguit de consideracions que caldrà tenir present a l'hora d'elaborar i redactar el corresponent Projecte d'Intervenció Arqueològica. Document on, d'altra banda, es perceptiu de concretar, amidar i plantejar els objectius i finalitats de cada una de les intervencions.

Les directrius que tot seguit es recullen han estat considerades amb els supòsit que cal tenir-les presents ja en el moment de plantejar i concebre qualsevol projecte arquitectònic sobre els elements patrimonials. Entenent que és en aquesta fase projectual quan procedeix tenir present l'entitat patrimonial dels bens afectats. Així, per tal de copsar fàcilment els tipus d'actuacions que són susceptibles de portar-se a terme en funció d'aquesta afectació patrimonial, en la gràfica següent es recullen un seguit de consideracions.

En terme generals, i per tal de concloure aquestes consideracions, atenent a l'entitat dels elements i estructures que han estat objecte del present treball així com al conjunt arquitectònic del Palau Municipal es considera perceptiu fomentar, potenciar i condicionar el programa arquitectònic del projecte original de l'edifici. Pràctica que ha d'incorporar, consecuentment, la identificació, recuperació i posada en valor de les parts originals de l'antic convent preservades i que s'integraren a l'obra del programa arquitectònic originari.

actuació	consideracions	
Excavació arqueològica	En aquest cas, cal tenir en compte que, tot i les possibilitats, les actuacions parcials, derivades d'obres, són totalment aleatòries i que se circumscriuen estrictament a zones o llocs puntuals per la qual cosa, la informació que poden aportar és sempre insuficient i sense possibilitat d'interpretar les restes en el seu conjunt.	
	Primar les actuacions extensives amb la finalitat d'optimitzar recursos i resultats.	
	Execució prèvia informativa amb caràcter preventiu.	
Parietals	Determinar intervencions en funció de l'afectació projectual prevista.	
	Realització de cales en estructures que es vinculin directament amb la Muralleta i l'obra del convent.	
	Primar les actuacions extensives amb la finalitat d'optimitzar recursos i resultats	
	Execució prèvia informativa amb caràcter preventiu.	

07

RECULL DOCUMENTAL

El present apartat està centrat en l'estudi dels fons documentals que dades sobre l'obra i l'evolució arquitectònica del conjunt arquitectònic de l'edifici del Palau Municipal. Aquest es fruit de la recerca documental que s'ha realitzat als arxius de la ciutat on es serva documentació relativa aquesta temàtica, així com en d'altres fonts bibliogràfics i documentals. Amb aquest objecte, es fa un recull documental d'aquests documents. Es tracta d'un registre dels documents, ordenats cronològicament on de forma sistemàtica i exhaustiva les referències documentals al tema objecte del present estudi històric.

7.1 – ARXIUS

1669, gener, 29

Presa de possessió per part de la comunitat dels dominics de Tarragona d'uns terrenys al sector on hi havia la capella de Sant Fructuós. Assenyalaren *cent setanta vuyt palms de llarch de la plassa per lo siti de la iglesia, comensat a medir al cap de la capella de Sant Fructuós y de amplaria lo que seria menester de la plassa y prengueren possessió segons consta ab acte rebut en poder de Joan Busquets, notari, dit dia, mes y any. Y se comprà a la ciutat lo pati hon era lo pes de la farina, lo qual fou judicat per 40 lliures per los mestres de cases.* (Capdevila 1927: 17-18).

1669, gener, 30

Acta municipal on es descriu el terreny cedit per a la construcció del convent de Sant Domènec: *un tros de pati o plassa, de tinguda de llargaria des del cap demunt de la dita plassa, ahont hi ha una capella de Sant Fructuós y unes pedres anomenades vulgarment de Sant Fructuós, ahont se diu foren martiritzats lo dit Sant y sos companys, per avall devers la font y part de solixent, 178 palms; y a la part de mitg dia han de deixar franchs 33 palms, ço és de les cases estan situades en dita part de mitjorn, fins a la paret de la iglesia, pera carrer públic pera passar y poguer baixar a la dita plassa, y per a fer-y fabricar lo convent, los han assenyalat tot lo demás pati o part de pati o plassa y les cases y patis que stan allí al dit pati o part de plassa contiguas y contiguos; a la part de tramuntana fins dalt al carrer dit de les Salines, que és a la part de sol ponent de les dites cases y patis y lo tros de pati o plassa per a la iglesia, ha de restar franchs y expedit conforme vuy estan per al transit d'aquells; y per avall devers sol ixent, tot lo que hagen menester per a fer y fabricar dit convent, no tocant ni enbrassant en res la dita plassa de Sant Francesch o de Sant Fructuós.* (Capdevila 1927: 18-19).

1669, gener, 30

Els dominics prenen possessió dels terrenys i simbòlicament planten una creu de fusta davant l'església de Sant Fructuós (Capdevila 1927: 19).

1669, gener, 31

Benedicció de la capella per part del mestre provincial. El mateix dia els franciscans presenten alegacions a la implantació dels dominics per considerar

que els dos convents estarien massa propers. També es questiona la legalitat de la cessió de l'església, que era dels franciscans (Capdevila 1927: 19).

1669, juny, 15

El vicari general autoritza als dominics a iniciar les obres del nou convent un cop va rebre garanties que en cas de perdre el plet amb els franciscans enderrocarien tot el que s'hagués construït (Capdevila 1927: 20).

1669, juny 27

S'inicia la construcció dels fonaments del convent, fet pels mestres de cases Francesc Portella i Dídac Fabra (Capdevila 1927: 20).

1670, setembre, 2

Es resol el plet a favor dels Dominics (Capdevila 1927: 20).

1688, febrer, 8

Lo M.R.P. Prior del present convent presentà un memorial a la Illtre Ciutat de Tarragona per mudar lo convent a la part de la muralla; y fou determenat per lo Illtre Consell de la Ciutat fer comissió als lltres Srs Cónsul y Obrer de la present Ciutat per a que establescan al P. Prior y Convent de Sant Domingo y permetian fabricar lo Convent en aquell spay que demanan en la súplica desde la paret de la iglesia nova fins contra la muralla y que no.l pugan fabricar sobra la muralla ni exir en porta a aquella: y així mateix hajan de deixar lo carrer nou que faran a coneguda dels dits Senyors Consuls y Obrer, en recompensa del que la Ciutat los establirà, per lo qual pugan pujar carros y coches ab facilitat y rescindir lo acte de establiment se.ls feu de la altra part y que a la muralla no pugan llensar-i nengunas ayguas de las oficinas ni tauladas com consta de l'acte en poder d'en Antoni Cases, notari de Tarragona. (Capdevila 1927: 20-21).

1688, febrer, 11

A 11 de febrer de 1688 la Illtre Ciutat de Tarragona eo los lltres Srs Cònsuls de ella establiren al Convent certs patis de dita Ciutat ab los pactes en dit establiment posats y lo Convent recendí en favor de dita Ciutat lo carrer dit de las Escaletas de l'Arbós, del qual lo Convent feya 10 sous de cens a 30 de janer y quedà dit convent desonerat de dita annua pensió de cens. Item lo Convent cedí en favor de dita Illtre Ciutat uns patis de cases que estan al entrant devant del Portal del Roser, devant la casa de Mestre Abat, fins a la casa de Molins Ferrer y antes de Cosme Buada y vuy 1780 és carrer (Capdevila 1927: 21-22).

1688, febrer, 11

Es posa la primera pedra del convent (Capdevila 1927: 22).

1693, desembre, 19

La comunitat de dominics es trasllada al nou convent. (Capdevila 1927: 23).

1700, setembre, 3

Un llamp fa esclatar la Torre Grossa que era utilitzada com a polvorí. L'ona expansiva va llençar diverses parts de la torre contra l'edifici del convent dels dominics que era molt a la vora. *Fou tal lo estrago que causà, que derruhí totas las celdas y la iglesia llansant molta part de parets, que obligà a buscar refugi y habitació als religiosos fora casa, en casas de seculars y quedaren sols las capellas ahon deien missa ab gran incomoditat de vents y frets; y a més de conmoissió mogué totas las parets del Convent. Lo dany que.ns donà fou de alguns deu mil escuts; però ningú gràcies a Deu Nostre Senyor morí de tots los que.s trobaren al Convent. Lo mateix estrago donà al Convent de Sant Francesch y moriren en ell cinch Religiosos, un Peregrí y un escolà. Derruhí moltas casas y moriren hasta 30 personas...*(Capdevila 1927: 23).

1700-1714

Els religiosos van fer les reparacions imprescindibles per tal de poder tornar a habitar el convent. Acabades les obres i en el marc de la Guerra de Successió es va haver de cedir una part de l'edifici per a acollir un regiment i la part del claustre que va quedar en peu després de l'explosió de la torre es va convertir en magatzem d'artilleria (Capdevila 1927: 26).

1721, maig, 8

Se feu la Sacristia junt ab los trossos de corredor, sotea y teuladas, des de las gradas se puja a la llima del claustro de devant la Sacristia. (Capdevila 1927: 26).

1725, juny, 8

És escollit General dels dominics fra Tomàs Ripoll, natural de Tarragona el qual dona un impuls a la conclusió de les obres de reconstrucció del convent.. (Capdevila 1927: 28).

1726

Es reprenen les obres *des de la Sacristia fins encontrar lo que estava fet, que és fins a las gradas que puja a la lluna del Claustro de la part de mitgdia*. (Capdevila 1927: 28).

1730

Es fa la cisterna gran del claustre i es completa l'obra de reconstrucció. (Capdevila 1927: 28).

1808

Durant la guerra del Francès el convent va ser convertit en hospital (Capdevila 1927: 30).

1813, agost, 19

L'exèrcit francès en retirada va fer calar foc a l'església conventual que havia estat convertida en magatzem de vitualles. Més endavant es va instal·lar en el convent, mig derruït, un batalló anglès el cap del qual va ordenar la reparació de la volta de l'església i dels corredors i va posar en condicions d'habitabilitat el conjunt dels edificis (Capdevila 1927: 31).

1821, maig, 16

En el marc del Trienni Liberal es va suprimir el convent (Capdevila 1927: 32).

1823, octubre, 21

Es restableix el convent un cop canviat el signe polític del govern. (Capdevila 1927: 32).

1835, juliol, 25

Abandonament del convent per part dels dominics (Buqueras 1991). En un primer moment l'església va ser designada per a una parròquia nova que s'estava formalitzant.

1836, març, 12.

L'Ajuntament de Tarragona proposa al Governador Civil per tal que demanés a la superioritat que es destinés el convent de Sant Domènec per a caserna de la Guardia Nacional a Tarragona i altres dependències de l'Ajuntament.

AHCT-P8871

1836, abril, 8.

La Diputació es dona per assabentada de la proposta de l'Ajuntament de situar a l'antic convent dels dominics la caserna de la Guàrdia Nacional a la ciutat de Tarragona.

AHCT-P8871

1836, juliol

L'Ajuntament demana que es destini l'antic convent dels dominics a Cases Consistorials i altres dependències locals.

AHCT-P8871

1837, juliol

Informe de l'arquitecte Josep Oriol sobre si algun dels convents expropiats tenia algun element artístic que mereixés ser conservat i quin destí s'hi podia donar. Sobre el dels dominics proposa que sigui destinat a dependències de la Diputació Provincial i de l'Ajuntament.

AHCT-P8871

1837, octubre, 16

Peticció de la Sociedad Económica de Amigos del País per a que se suspengui la demolició del convent dels Dominics. Es demana un informe a l'arquitecte Josep Oriol

AHCT-P8871

1837, octubre, 31

Dictamen de l'arquitecte Josep Oriol sobre els perjudicis que ocasionaria la demolició del convent dels dominics i sobre la utilitat que es destini l'edifici a Cases Consistorials i altres establiments públics. L'arquitecte manifesta que un

cop examinades les parets del convent *con poco coste podrán habilitarse para las salas y oficinas de una Casa Consistorial y de la Diputación Provincial, hermoseando las espresadas fachadas y en consecuencia la referida plaza de la Constitución*. Es trasllada a la superioritat la necessitat de suspendre la demolició del convent mentre s'elaboren els plànols i pressupost que s'hauran de fer per habilitar-lo com per a Cases Consistorials.

AHCT-P8871

1837, desembre, 28.

Ofici del cap polític reclamant la taxació de les obres projectades al convent de Sant Domènec per habilitar-lo com a Cases Consistorials, Diputació Provincial i altres oficines. S'encarrega el projecte a l'arquitecte Josep Oriol.

AHCT-P8871

1838, març, 20.

L'església del convent de Sant Domènec, que s'havia proposat com a possible caserna per a la Milícia Nacional, era utilitzada en aquell moment com a dipòsit de materials del Regiment de Saboya.

AHCT-P8871

1838, juliol, 27

Reial Ordre de 27 de Juliol per la qual l'exconvent és cedit a la instal·lació de l'Ajuntament i la Diputació. (Buqueras 1991) AHCT-P8871

1838, agost, 27.

Ofici de la Diputació al Governador Militar i a l'Intendent demanant-los que es desocupi l'antic convent dels dominics i en donin possessió als delegats de l'Ajuntament i la Diputació.

AHCT-P8871

1838, novembre, 14

Presa de possessió del convent per part de les autoritats provincials i locals. (Buqueras 1991)

1840, gener, 3.

La Diputació sol·licita a l'oficina d'amortització dels béns de l'Estat a la província de Tarragona que aturi la subhàsta del terreny sense conreuar situat al costat de l'antic convent, a l'altra banda de la Muralleta, ja que considera que forma part del lot que va ser cedit a la Diputació i a l'Ajuntament i per tant no es pot subhastar. L'oficina contesta que en el document de cessió del convent s'especifiquen les afrontacions d'allò que se cedia. Aquestes es defineixen a la banda de migdia fins a l'antiga muralla i des d'aquesta fins a les cases de Gabriel Nolla i Francesc Soler. D'això es dedueix segons l'oficina que els terrenys situats més enllà de la muralla no havien estat cedits per la Corona a l'Ajuntament i Diputació.

AHCT-P8871

1841, gener, 7

José Batet y Oliver, maestro de obras por la Real Academia de San Fernando. En virtud del oficio de VS de 21 del proximo pasado, me he trasladado a practicar la midición del terreno inculto contiguo al ex convento de padres Dominicos que linde por parte de mediodia con las casas de Gabrel Nolla, José Soler y la que posehia la amortización, que hoy día es de Don José Torras de Ibáñez, al este con la casa de Antonio Robira y al norte parte con el patio o corral de conbento y parte con el mismo edificio, siendo su superficie 3.775 palmos catalanes, contando dicho terreno el espacio que ocupaba la antigua muralla, y desde que no exista a pertenecido siempre al expresado combento, en prueba que ninguna de las casas contiguas no tienen posesión alguna sobre el mismo y a más de todo que es muy conbeniente todo aquel espacio para facilitar las luces de las oficinas que se tienen de establecer en dicho edificio.

AHCT-P8871

1841, gener, 28

Es dona a conèixer el dibuix de la façana de l'edifici que ha d'allotjar els palaus municipal i provincial que presenta el mestre d'obres Josep Batet, al que al cap d'un mes s'afegirà el corresponent pressupost per a l'execució de les obres. (Buqueras 1991). Es nomena una comissió paritària per decidir quina part de l'edifici correspon a cadascuna de les corporacions.

AHCT-P8871

1841, febrer, 25

Es nomena una comissió per buscar mitjans per fer les obres.

AHCT-P8871

1841, març, 2.

Es decideix que mentre es busquen els mitjans per fer les obres es faci la subdivisió de l'edifici entre les dues Corporacions. Per altra banda es decideix desmuntar els símbols més característics del convent, per la qual cosa l'Ajuntament va disposar l'enderroc del campanar.

AHCT-P8871

1841, juny, 14.

El mestre de cases Josep Batet presenta un pressupost per a l'habilitació interior del convent segons els plànols presentats. Les obres pugen a 67.632 rals per l'Ajuntament i a 94.462 per la Diputació. Aquest pressupost i plànols, juntament amb els de la façana passen a la Diputació per a la seva aprovació.

AHCT-P8871

1841, juliol, 8

S'acorda que el mestre de cases Josep Batet taxarà una sèrie de finques susceptibles de ser venudes per obtenir recursos per a les obres de les Cases Consistorials i Palau de la Diputació.

AHCT-P8871

1841, juliol, 13

La taxació que Josep Batet fa de les finques puja 46.933 rals

AHCT-P8871

1841, juliol, 13

Informe de Josep Batet sobre l'estat de les cobertes de l'edifici.

Habiendo inspeccionado los tejados del edificio destinado para Casa Consistorial y Diputación Provincial no puedo menos de manifestarle en el mal estado en que hallo dichos texados pués en la mayor parte de ellos están descubiertos sin maderos ni enletados, faltando una tercera parte de tejas y que para la conservación del edificio es preciso recomponerlos antes de desmoronarse en alguna de sus partes, tenerse que emplear para ello catorce mil tejas, treinta y tantas canas de enletado y a lo menos cuatro maderos de carga para bigas, siendo el valor total a cuatro mil reales.

AHCT-P8871

1841, juliol, 19

La Diputació de Tarragona recorda al Governador Militar el seu compromís de desallotjar a la major brevetat possible l'Hospital Militar situat als edificis de Sant Domènec. També se li demana que faci arreglar la teulada del conjunt, compromentent-se la Diputació a pagar la part que li toqui de la reparació.

AHCT-P8871

1841, agost, 19

Es produeix un robatori en les quadres de cavalleria instal·lades al convent de Sant Domènec.

AHCT-P8871

1841, octubre, 19

La Diputació, a la vista de la paralització de l'expedient, insta a l'Ajuntament a que digui expressament si vol ocupar una part del convent per a les seves oficines ja que si no és així l'ocuparà tot sencer la Diputació. L'Ajuntament contesta que si però que els treballs no poden començar abans no es desallotgi l'Hospital Militar que en aquell moment ocupava l'edifici.

AHCT-P8871

1843

S'enderroca la torre (campanar) del convent.

AHCT-P8871

1843, gener, 8.

Carta del govern militar en la que s'indica que ja s'ha trobat la forma que tenien alguns malalts de l'Hospital Militar de pujar a les teulades i terrats de l'edifici i que s'ha manat tancar la porta que els ho permetia.

AHCT-P8871

1843, març 13

L'Ajuntament demana a la Diputació que faci desallotjar l'Hospital Militar que ocupava el convent per tal de poder començar les obres.

AHCT-P8871

1844, novembre, 25

L'Estat autoritza a la Diputació a romandre en els espais que té ocupats a l'antic convent de Sant Francesc mentre no disposi de fons per accomplir les obres de remodelació del de Sant Domènec.

AHCT-P8871

1844, desembre, 20

Reial Ordre en la que es determina que l'Estat recobri la propietat dels edificis de convents cedits per causa d'utilitat pública i que encara no haguessin rebut el destí per al que havien estat cedits en els sis mesos assenyalats en l'article 5è del Decret de 27 de juliol de 1842.

AHCT-P8871

1845, febrer, 1.

Ofici de l'administrados dels Bienes Nacionales reclama el retorn de la propietat del convent ja que ha passat el temps estipulat per a que es transformin en allò a què estaven destinats.

AHCT-P8871

1845, febrer, 15.

Ofici de l'administrados dels Bienes Nacionales en el que es reclama la fixació d'un dia i hora per al retorn de l'antic convent de Sant Domènec a mans de l'Estat.

AHCT-P8871

1847, setembre 30.

Reial Ordre per la qual es cedeixen a l'arquebisbat les esglésies dels convents de franciscans, dominics i trinitaris de Tarragona per a que s'hi estableixin parròquies.

AHCT-P8871

1848, març 13

El Governador de la província reclama a l'Ajuntament que faci lliurament de l'església del convent de Sant Domènec a l'Arquebisbe en virtut de la RO de 30 de setembre anterior. L'Ajuntament dictamina que es miri si hi ha algun objecte a

la sagristia ja que l'església ja està desocupada. El dia 17 l'Ajuntament fa lliurament de les claus al Govern Civil

AHCT-P8871

1848, agost, 26

Reclamació del Govern Civil a la Diputació referida a l'obligació que té de lliurar les claus de l'església del convent de Sant Domènec, cosa que ja havia fet anteriorment l'Ajuntament de la ciutat.

AHCT-P8871

1851, novembre, 18

El Regiment de Soria demana a l'Ajuntament una sala del convent per a posar-hi l'escola de gimnàstica. Se li contesta que la sala que reclama està ocupada amb utensilis dels bombers i properament serà destinada a caserna de bombers. Queda oberta la possibilitat de cedir alguna altra sala del convent que no estiguis en ús.

AHCT-P8871

1851, novembre, 22

L'església de l'antic convent de Sant Domènec segueix en mans de l'Arquebisbat.

AHCT-P8871

1852, juny, 19

Ofici de l'Ajuntament en el que es demana que la guardia civil desocupi la part del convent que ocupava ja que aquest espai el necessita l'Ajuntament per posar-hi les dependències municipals que s'hi han de traslladar en breu.

AHCT-P8871

1852, novembre, 22

Ofici de l'Ajuntament al Govern Civil en el que se li indica, després d'haver demanat que la guardia civil buidés les dependències que ocupava a l'antic convent de Sant Domènec, que li indiqui les obres realitzades a les dependències ocupades des de 1839.

AHCT-P8871

1853, març, 15

La Diputació i l'Ajuntament es dirigeixen a la Reina. Exposen que les dues corporacions estan intentant reedificar l'edifici de l'antic convent de Sant Domènec *a fin de que la distribución interior permita se utilize para el objeto de su destino y apareciendo además con el elegante aspecto exterior que reclama su situación céntrica*. Exposen també que aquest objectiu no es pot tirar endavant perquè una part de l'edifici, l'antiga església, ha estat cedit per la Reina a l'Arquebisbe de Tarragona per establir-hi una parròquia. De tota manera fins al moment la diocesi no ha fet cap pas per rehabilitar el temple sinó que aquest ja es troba en part arruïnat a causa de l'abandonament en què es troba.

A la vista d'això demanen que es retorni l'església a mans de la Diputació i l'Ajuntament per a que *utilizando el terreno por ella comprendido puedan también embellecer uno de los puntos más concurridos de la ciudad*.

AHCT-P8871

1853, abril, 3.

Adjudicació de la *piedra o llosana del balcón que debe abrirse en el frente de la casa consistorial y las competentes cartelas*. L'adjudicatari resulta ser Mateu Pallejà. El lliurament es farà el 24 de maig següent.

AHCT-P8871

1853, abril, 10.

Adjudicació de la *construcción de la barandilla del balcón que debe abrirse en el frente de la casa consistorial, otra para la escalera principal de la misma y otra que debe circuir la fuente de la plaza de este nombre cuando lo determine la Corporación*. L'adjudicatari resulta ser Josep Galbez *quien se obliga a hacerla de hierro forjado*. El lliurament es farà el 24 de maig següent.

AHCT-P8871

1853

Als baixos de l'edifici s'instal·la el Museu Arqueològic (Ortueta 2006)

1853, octubre, 30

L'Ajuntament trasllada les seves dependències al convent de Sant Domènec.

AHCT-P8871

1856, març, 17.

Informe en el que s'indica que la cúpula de l'església de l'antic convent de Sant Domènec, que feia poc que havia estat retornada a l'Ajuntament i la Diputació, amenaçava ruïna. *Para evitar las desgracias que de su desplome pudiesen originarse se dirige esta Corporación a VE esperando que en obsequio al bien público dispondrá que se derribe sin pérdida de tiempo.*

AHCT-P8871

1856, abril, 7.

Ofici de la Diputació a l'Ajuntament en el qual se li demana si amb la cessió de la runa de l'enderroc de la cúpula de l'església es podria assumir la despesa del seu enderroc. En cas afirmatiu es pot procedir de manera immediata a l'enderroc.

AHCT-P8871

1856, abril, 19.

Comunicació de l'Ajuntament a la Diputació en la que s'informa que l'arquitecte de l'Ajuntament s'ha encarregat de l'enderroc de la cúpula i que el pagament dels treballs s'han compensat amb el lliurament dels materials, sense cap cost per a l'administració.

AHCT-P8871

1858

Carta de l'Ajuntament a la Diputació en la que se li demana si estaria disposada a pagar dues tercers parts o almenys la meitat del cost de renovar la façana de l'edifici que comparteixen les dues institucions. El cost està calculat en entre 6 i 8 mil duros. Per a fer front a la seva part l'Ajuntament ja ha consignat una partida de mil duros anuals en el seu pressupost. Totes dues institucions veuen convenients aquestes obres i es nomena una comissió mixta per tal de procedir a engegar el projecte.

AHCT-P8871

1858

L'Ajuntament i la Diputació de Tarragona acorden encarregar als arquitectes Francesc Barba (Diputació) i Francesc Rossell (Ajuntament) la formació d'un projecte per a la construcció de la façana de l'edifici que havia d'acollir la seu de les dues institucions en l'antic convent dels Dominics de Tarragona.

AHCT P-8874

1858, octubre, 29

L'Arquebisbat demana que es designi com a església de la nova parròquia la de l'antic convent de Sant Francesc ja que reunia millors condicions. La de Sant Domènec passa a integrar-se en les propietats municipals en les que s'havia de construir el nou edifici de l'Ajuntament de Tarragona i seu de la Diputació provincial.

(Capdevila 1927: 33).

1859, abril, 12

L'alcalde de Tarragona demana a la Diputació que disposi la presentació en net del plànol del projecte de nova façana per a l'Ajuntament de Tarragona per tal que pugui ser enviat a l'Acadèmia de Barcelona per a la seva aprovació.

AHCT-P8871

1860, novembre, 26.

Autorització reial per a la realització del projecte de la façana de l'Ajuntament i Diputació segons plànols enviats i aprovats per la Real Acadèmia de Bellas Artes de San Fernando.

AHCT P-8874

1861, novembre

Joan Altés, Sebastià Pelegrí i Manel Roca i companyia, com a empresaris encarregats de les obres del frontis de les cases consistorials i Diputació provincial demanen de cobrar el tercer termini de les obres ja que els treballs de l'obra que estan practicant estan molt avançats.

AHCT-P8871

1861, novembre,30

L'Ajuntament contesta als contractistes que de moment no els podrà avançar el pagament del tercer termini de l'obra de la façana, que puja a 20.000 rals, ja que encara no tenen aprovat el pressupost municipal.

AHCT-P8871

1862, gener, 9

Notificació de l'alcalde de Tarragona al governador Civil en la que se li comunica que a la vista que els treballs de reforma de la façana ja estan a punt d'acabar-se ha decidit iniciar l'expedient per a la contractació de les obres de la façana lateral de l'edifici que pertany a l'Ajuntament i li fa arribar una còpia del plànol del projecte per tal que sigui aprovat pel govern.

AHCT-P8871

1862, gener, 19.

Es convoca l'acte de licitació de les obres *para la construcción de una pared transversal que debe levantarse entre la sala de sesiones y salón de descanso de esta corporación y cubierta de ambas piezas continuando la fachada lateral en todo lo que coge la caja de la antigua escalera que también debe derribarse*. El preu de sortida serà de 18.794 rals de velló.

Plec de condicions d'aquesta obra:

1. *El objeto de esta subasta será la continuación de una pared que desde la fachada de las Casas Consistoriales y Provinciales que se está edificando correrá en dirección perpendicular a la misma hasta unos 10 metros 4 decímetros de longitud o sea hasta donde se cruzaría la pared interior del claustro en caso de prolongarse. Para la construcción de dicha pared será necesario cortar la que está entre el claustro y la fachada espresada desde el primer piso hasta la cubierta, dejando los dos declives para cargar las viguetas según los tengan las cuchillas que formaran parte de la misma, no descuidando las adarajas que en los extremos tendran de practicarse para enlazarse con las paredes ya construidas. El espesor de la mencionada pared será en los simientos de siete decímetros, del plan terreno al primer piso de seis decímetros y desde ésta a la cubierta cinco decímetros, debiendo dejar en ella tres vanos del ancho que la comisión de fomento del Excmo Ayuntamiento y arquitecto determinen de los cuales los dos serán en el piso bajo y el otro en el primer piso, formando los montantes (...) correspondientes con ladrillo.*

2. *Se construirá también una parte de la fachada lateral de todo el ancho que coge la escalera principal del edificio antigua, comprendidos los espesores de las paredes de la misma siguiendo aquella la misma forma y espesor que tiene la parte ya construida.*

3. *Se construirán tres cuchillas de armadura que se corresponderan cada una de un tirante, 2 pares, 1 pendolón y dos javalones, colocando dos cinchas de hierro en los extremos de los pares en la tirante y una abrazadera del pondolón a la misma y dos planchas también de hierro en la parte superior para sujetar mejor*

los pares con el pendolón. Las dimensiones de la madera para los espresados cuchillos serán la tirante tendrá 11 metros y 3 decímetros de longitud y de una sola pieza y de unos 24 centímetros de gruesay de unos 21 centímetros de altura. Los pares tendrán los mismos 24 centímetros de espesor y 26 de altura y 4 metros 40 centímetros de longitud. El pendolón y jabaleón tendrán el mismo grueso que los pares y el cuncho y longitud proporcionadas.

4. Se derribará el tejado existente en la parte en dónde se ha de construir el nuevo, quedando las tejas y madera a favor del Excmo Ayuntamiento.

5. Dos cuchillas se colocarán encima de unas soleras de un metro y 50 centímetros de longitud y dos decímetros de grueso con 3 decímetros de ancho clavada en 4 nudillos cada una.

6. Se construirá en nuevo tejado con ladrillo debajo desde la pared divisoria del salón común hasta el extremo de la fachada de la municipalidad y de todo el ancho que abrazaran los espresados cuchillos. Las cobijas del mencionado tejado se sentarán con mortero, trabando bién las primeras, haciendo que se conbinen con las canales, macotras o tortugadas.

7. El Exmo Ayuntamiento proporcionará al destajista las viguetas, latas, soleras y nudillos para el citado tejado, menos las latas para los 48 metros cuadrados que se considera le faltarán de las estraídas del edificio antiguo de que se hace mérito en el presupuesto siendo éstas de cuenta del empresario así como también el clavar las viguetas y latas que se entreguen.

8. También será obligación del empresario trabajar las vigas para el faldón, las que corran de su cuenta y tendrán 8 metros de longitud, 44 centímetros de altura y 38 centímetros de grueso

9. La madera para los cuchillos y vigas para el faldón deberá ser de pirineo precentando toda ella melis o a lo menos en tres de seis

10. No se hace mérito del derribo de la escalera por considerar el gasto igual al producto de los desechos de albañil que quedarán a favor el empresario.

(...)

AHCT-P8871

1862, febrer, 15

Notificació de la Comissió d'obres de la Diputació a l'alcalde de Tarragona

En vista de la instancia presentada por el empresario de las obras de la fachada lateral y habilitación de los salones de la parte anterior del Palacio de la Excmá Diputación provincial con las demás que comprende el remate de 15 de noviembre último; y considerando que la fiança que el mismo presenta para garantizar la tercera parte del importe de dicho remate que debió percibir desde el momento de otorgarse la escritura, es más que suficiente para asegurar el adelanto de la tercera parte del importe que debe percibir (...) se espida el oportuno libramiento a favor del referido empresario solicitante del importe de la tercera parte del remate en fuerza de lo prescrito en el artículo 17º de las condiciones económicas.

AHCT-P8871

1862, maig, 23.

La Diputació accepta la cessió que Josep Salvadó vol fer a Agustí Bonet dels drets adquirits per aquell en la licitació pública de 20 de març de 1862 *para la ejecución de las obras de habilitación de las localidades laterales y de la parte posterior del edificio que ocupa la Exma Diputación provincial*. Es demana a Bonet que procedeixi a dipositar la fiança del 10% del preu d'adjudicació que estableixen les clausules del contracte.

AHCT-P8871

1862, maig, 31

Expedient en relació amb el pagament dels treballs de serraller *ejecutadas para la seguridad de los bustos y demás adornos de la fachada principal*. La factura esmenta barrots per a les armes i corones, per als pedestals i per als busts.

AHCT P-8874

1863

Expediente instruido para la instrucción de las obras necesarias para la fachada y salones interiores de la Casa Consistorial.

AHCT P-8874

1863, gener, 14

Resolució de la subhasta pública realitzada el 30 de desembre de 1862 en relació amb les obres de construcció de la façana principal de l'edifici en el que celebren les seves sessions l'Ajuntament i la Diputació. L'adjudicatari és Manuel Roca, Antoni Alegret, Sebastià Pelegrí i Joan Altés per la quantitat de 199.200 rals de velló.

AHCT P-8874

1863, gener, 19

Siendo indispensable habilitar el local necesario para que las secciones y comisiones del Exmo Ayuntamiento puedan funcionar independiente y simultaneamente, evitando los estorbos y dilaciones que actualmente ocasiona la falta de un salón de conferencias y demás destinados al despacho de la Alcaldía, dese orden al Sr Arquitecto de esta municipalidad para que formando el plano y presupuesto de la obra (...) las pase a ésta comisión de obras a fin de poder cuanto antes elevar su dictamen al Ayuntamiento.

AHCT P-8874

1863, gener, 20

Esborrany de pressupost per a les obres

- 22 canas en cuadro de suelo con bovedilla y enladrillado común.
- 11 canas en cuadro de suelo con bovedillas con sus senos macizados, dejando el enladrillado para cuando se determine su clase.
- 20 canas cuadradas de tabique
- 6 canas cuadradas de pared de uno y medio palmos de espesor
- 68 canas cuadradas de revoque y enlucido
- Abrir una puerta de comunicación en una pared de mampostería.
- Cinco escalones en esta misma puerta
- 2 puertas balcones con sus marcos
- Una puerta de dos hojas con su marco
- Col·locació de 30 bigueres
- Una xemeneia amb la seva col·locació

Cost de l'obra 4.300 rals

El document indica que no s'ha fet esment a les portes que s'han de col·locar provisionalment per comunicar la sala de conferències amb el saló principal ni la que s'ha de fer en el nou envà contigu a les sales de sessions ordinaries, ja que es considera que s'utilitzarà alguna de vella

AHCT P-8874

1863, febrer, 13

Pressupost definitiu

Habiendo dispuesto el Exmo Ayuntamiento habilitar en la Casa Consistorial locales para sala de conferencias y despacho de la Alcaldía y considerando conveniente al efecto el que ecsiste en la parte trasera del salón principal osea el que según proyecto está destinado a salón de descanso, me he constituido en el mismo para ver que clase de obras deberían hacerse para conseguir el fin propuesto, y en su virtud creo indispensable las siguientes.

- Construir un trozo de suelo en el piso principal y otro en el segundo, enluzir paredes y bovedillas, derribar un tabique y construirlo de nuevo, abrir una puerta de comunicación en una pared de mampostería, tapiar el portal del salón con pared de ladrillo de tres decímetros de espesor, construir cinco escalones en la espresada puerta de comunicación , igualar la pared de mampostería que se halla prócsima al nivel del piso; una puerta de dos hojas con su marco; obra de mano de 22 viguetas y obra de conducción para el humo de una chimenea. También se necesitaran otras puertas pero no se hará mérito de ellas ni del valor de las viguetas en el presupuesto por haber determinado utilizar las viejas que ecsisten en la casa consistorial.

Para formar estas obras he creido conveniente formar las siguientes Condiciones Facultativas:

1ª. La parte del suelo que ha de construir en el piso primero se hará de bóveda de igual construcción que la que hay construida en el salón principal, pero su forma deberá ser vaida, enladrillando dicho suelo y el restante del referido salón de descanso con baldosas finas de las que se venden a doscientos reales el millar, combinadas del modo que indicará el director de la obra. La cimbra que se necesitará para construir la bóveda será de cuenta del empresario.

2ª- La otra parte de suelo que se ha de construir al segundo piso se hará con bovedillas de ladrillo doblado macizando los senos con yeso y cascajo y el enladrillado se formará de ladrillos de los llamados finos de buena calidad.

3ª. En ambos suelos se enlucirá con yeso la bóveda y bovedillas y las paredes comprendidas entre dichos suelos se revocarán y enluciran con buen mortero (...)

4. L'envà es farà amb maons reaprofitats d'un altre que s'ha d'enderrocar. S'hauran d'enlluir les dues cares de l'envà amb guix.

5. Es regularitzarà la paret de paredat que hi ha a l'extrem del saló principal i en la que hi ha paral·lela a aquesta s'obrirà una porta amb els brancals i la llinda de maons. S'hi faran cinc graons amb maons i rematats amb una vora de fusta.

6. *El portal del Salón se tapiará con pared de ladrillo de tres decímetros espesor, dejando al centro otro portal proporcionado a la puerta que se destine para el mismo y se entregará para su colocación.*

7. La porta serà de fusta de Flandes i farà 2,6 m d'alçada i 1,35 m d'amplada

8. Les biguetes usades que hi hagi a l'Ajuntament es triaran i les millors es faran servir per a la obra.

9. En previsió que es faci una xemeneia en el saló de descans es farà amb maó doblat el conducte de conducció del fum fins al punt més alt de la teulada i s'enlluirà amb guix la part que correspongui a l'interior de l'edifici i amb morter la de l'exterior.

AHCT P-8874

1863, febrer, 13

L'Ajuntament encarrega la compra del mobiliari que ha de situar-se en la sala de conferències que s'està acabant de construir.

AHCT-P8871

1863, juny, 12.

Un cop acabada la feina de paleta del saló de descans es decideix iniciar els treballs de decoració. Es determina posar cel-rasos al sostre del saló i del que es troba al seu costat destinat a despatx de l'alcalde. Pel que fa a les parets s'obta pel paper decorat. Pel que fa a les vidrieres de les finestretes que hi ha sobre els balcons es facin amb vidres de colors.

Al document hi ha el dibuix segurament d'una de les vidrieres

AHCT P-8874

1863, juliol, 11

Adjudicació de les obres del saló principal de l'Ajuntament.

AHCT P-8874

1861-65

Construcció del nou edifici obra dels arquitectes provincial i municipal Francesc Barba Macip i Antoni Gras. A la façana principal van representar-se les glories de la ciutat i província i es va rematar l'edifici amb *bustos de los hombres más representativos y más ilustres naturales de la provincia y de otros que, sin ser tarraconenses, fueron sabios protectores de la ciudad*. Les escultures es van encarregar a Bernat Verderol. (Buqueras 1991).

Un dels elements més característics era el frontis principal del qual el mateix Francesc Barba diu: *se halla construido con mármoles jaspeados del país. En el centro de su fachada destaca un cuerpo saliente del mismo orden, con cuatro pilastras estriadas que sostienen un segundo cuerpo o frontón triangular, en cuyo ápice y encima de una acrotera descuelle el escudo de la ciudad y su provincia, en grandes proporciones. En los extremos laterales de éste ático, en vez de acrostolios se hallan dos genios simbólicos sostenidos igualmente por dos acroteras*.

1864, desembre, 14.

Ofici de l'alcalde de Tarragona a la Diputació en el que s'indica que com que està a punt d'acabar-se l'escala secundaria del Palau Municipal, la comissió mixta hauria de disposar la col·locació del rellotge que s'havia comprat dos anys enrera

AHCT-P8871

1865, maig, 3

Documentació entre la Diputació i l'Ajuntament per a la col·locació del rellotge que ha de figurar a la façana de l'edifici que acull les dues corporacions. El rellotge ja estava col·locat l'agost de 1866

AHCT P-8874

1866, gener, 11

Ordre per iniciar l'expedient per treure a subhasta *la construcción del pórtico que circuye el patio principal con sus bóvedas y techo hasta empalmar con los ya construidos en las casas provinciales y también el levantamiento de algunos techos de las actuales oficinas para colocarlos al mismo nivel del salón principal y sala de sesiones, circunscribiéndose la obra a la consignación de sesenta a setenta mil reales a cuenta del credito abierto de los presupuestos*.

AHCT-P8871

1866, setembre, 28.

S'anuncia que el dia següent a les 12 del migdia tindria lloc la subhasta *para la construcción de la obra en mármol y su colocación del antepecho de la escalera principal del edificio de la Diputación y del Excmo Ayuntamiento.*

AHCT-P8871

1866, octubre, 10

La persona encarregada de dissenyar la decoració de la Sala Capitular de l'Ajuntament demana que se li indiqui quina quantitat de diners tenen pensat gastar-se en la decoració de la sala. A banda d'això s'indica que es va fer un projecte acomodat a la part arquitectònica ja construïda i que presenta alguns detalls per tal que l'Ajuntament pugui escollir entre ells.

En el techo, decorándolo con una sola pintura podría representarse un cuadro alegórico en que en lo posible se hallase resumida la historia de Tarragona. En el proyecto presentado está indicado del modo siguiente: En el centro Tarragona simbolizada y rodeada de medallones con retratos de los hombres cooperadores al engrandecimiento y gloria de la ciudad; en un extremo Tarragona comercial y en el otro Tarragona agrícola. En los espacios que media de balcón a balcón cuadros que representen la historia, grandeza y vicisitudes de la ciudad y en el testero a los lados de un dosel donde estará representada SM la Reyna dos cuadros, uno Tarraco civitas y en el otro que reproduzca el hecho por el cual mereció la ciudad el título de Fidelissima y Ejemplar. Entre las aberturas de las ventanas figuras en retratos de hombres ilustres en ciencias y artes.

AHCT-P8871

1868

S'ensorra una de les voltes del Museu Arqueològic (Ortueta 2006).

1868, juliol, 14.

Recepció de l'obra de marbre per a la barana l'escala principal de l'edifici.

AHCT P-8874

1869, febrer, 12

La Diputació proposa establir la divisió definitiva del Palau entre les dues entitats ja que no eren iguals. Aquesta diferència s'explica pel fet que no es va poder posar la porta de manera que quedés centrada en l'edifici. Per aquest motiu la part de l'edifici corresponent a l'Ajuntament era més gran que la de la Diputació

AHCT-P8871

1869, novembre, 8

L'Ajuntament determina situar el cos de guardia per a la nova força de vigilància municipal en un espai format a partir de segregar una part de la sala del Museu Arqueològic i afegir-la a l'espai utilitzat fins al moment com a caserna de bombers. S'especifiquen unes obres a realitzar:

- Tancar amb un envà la sala del museu i obrir una porta d'entrada per la part posterior.
- Obrir una porta de comunicació en el parc de bombers on hi havia fins llavors l'entrada i obrir dues finestres de ventilació.

La caserna de bombers es traslladaria a un pati situat al costat de les cases consistorials que s'hauria de cobrir i fer-s'hi un mur, també es desallotjaria la part dels baixos de l'Ajuntament al costat de l'entrada de l'ala esquerra, que hem d'entendre que passaria a formar part de la caserna de bombers.

AHCT P-8874

1871, abril, 14.

Expedient per a la col·locació de les voreres de carreus situades davant l'edifici

AHCT-P8871

1871, setembre, 21.

Presentació dels comptes vinculats amb les despeses generades amb motiu dels treballs d'arrebossat, enlluït, enrajolat i blanqueig del saló central, avantsala, peça d'entrada i baixos de l'escala de l'edifici de l'Ajuntament i la Diputació.

AHCT P-8874

1887

L'arquitecte Ramon Salas dissenya el mobiliari historicista del saló de sessions de l'Ajuntament i també l'escalinata central, amb canelobres de bronze de caràcter historicista. Per la seva banda Francesc Barba dissenya la coberta d'escaiola que representa les virtuts que decora el sostre de la sala de sessions de la Diputació (Ortueta 2006).

1887

Expedient d'adjudicació de la construcció de les voreres del Palau de la Diputació.

AHCT.P-4097. Exp. 48

1888

Reforma i millora de les Cases Consistorials, a la vegada que la seva escala, deguda a l'arquitecte Ramon Salas Ricomà. (Buqueras 1991)

1898

Davant la façana de l'Ajuntament i la Diputació es van col·locar canelobres artístics sota la supervisió de Josep M. Pujol

1899

Decoració del Saló de Sessions, obra del mestre Salas, acadèmic de San Fernando. (Buqueras 1991)

1921, agost, 1.

Es presenta un pressupost de 18.356,01 ptes les a les obres de construcció d'una galeria que enllaci l'escala d'honor amb l'avantsala de l'alcaldia.

AHCT-P14633

1922, gener, 24

La escalera provisional de acceso a las oficinas municipales constituye un verdadero atentado a la estética y a la comodidad del tránsito, agravadas con la construcción de la nueva galería de entrada. Es de suma conveniencia su inmediata desaparición aprovechando la realización de las obras actualmente en curso en el patio de las Casas Consistoriales a cuyo efecto podría prolongarse la nueva galería lateral a las oficinas como obra de más en la contrata y construir un tramo de escalera provisional que desembocara en el claustro antiguo facilitando el acceso del personal a las habitaciones superiores

AHCT-P14633

1922, agost, 20

Projecte de reforma del Palau obra de Josep M. Pujol de Barberà, arquitecte municipal de Tarragona.

En el projecte s'explica que mentre que la Diputació, a causa del seu millor finançament havia pogut construir un nou edifici, l'Ajuntament s'havia situat fonamentalment en els edificis de l'antic convent, sense haver portat a terme més

que petites reformes. S'indica que l'arxiu de Tarragona es troba ubicat en el segon pis, en un lloc completament insuficient i sense condicions de seguretat i que per aquest motiu l'Ajuntament ha encarregat el projecte.

Al mediodia del edificio consistorial existe, en planta baja, un cuerpo que fue destinado a albergar el parque de bomberos, con un pequeño jardín al fondo. Dicho cuerpo, por sus malas condiciones de seguridad ha sido desalojado recientemente, trasladando a otro local externo el parque citado. Se proyecta derribar este cuerpo de edificio, construyendo en él el archivo en planta bajay destinando el piso alto a salas de reunión de comisiones y terraza de esparcimiento de las oficinas, dejando al fondo un patinejo para la ventilación de los retretes y lavabos anejos al Archivo. Por esta disposición un cuerpo especial, de planta baja solamente, albergará el vestíbulo y el despacho del sr archivero (...) Dos salas de gran capacidad contendran los legajos de expedientes y documentos (...).

La construcción que se ha proyectado es digna de la importancia de su misión, siendo la sillería, majestuosa y severa siempre, la decoración natural de sus paramentos exteriores, de conformidad con el resto de la fachada principal de las Casas Consistoriales, con la que debe armonizar. Los muros interiores son constituidos por una masa de hormigón de Pórtland para darles la consistencia propia de una perenne duración. Los techos son formados por jacenas de hierro y bovedillas de gran resistencia, sobre los que se instalarán los pavimentos de baldosa hidráulica (...) El suelo el propio pavimento, sobre una gruesa capa de hormigón de portland sentado sobre un petraplen aislador, impedirá que la humedad se posesione del local. La iluminación natural se logra abundantemente por medio de grandes ventanas elevadas que, junto con claraboyas superiores en la parte de terraza, proporcionaran luz zenital (...)

El preu de contracte és de 75.207,41 pessetes

(AHCT-P15654-2)

1924, setembre, 3.

Es procedeix a desmuntar, netejar i muntar de nou la barana de marbre de l'escala principal. Les obres que pugen a 1.285,36 ptes seran pagades a mitges.

AHCT-P14722

1926, octubre, 9

Informe de l'arquitecte municipal a l'alcalde de Tarragona en relació amb unes obres que la Diputació està fent en el cos central de l'edifici, entre l'escala central i la lateral *cuyas obras interceptan la comunicación que en su día habrá de establecerse entre la escalera subalterna, el vestíbulo contiguo y las dependencias municipales puesto que se han construido unos retretes en el piso principal y un patio sobre ellos, ocupando ambas construcciones la planta del vestíbulo de la escalera subalterna y cuerpo superior a él.*

L'arquitecte, davant el dubte que la Diputació pogués construir sobre una part del seu propi edifici, va localitzar a l'arxiu la liquidació, el 1865, de les obres del cos central del Palau que van ser pagades a mitges per les dues entitats. Aquesta liquidació abastava tant l'escala principal com la secundària, els vestíbuls comuns a aquelles i agafant des de la façana principal de la plaça a la posterior del carrer rera Sant Domènec.

AHCT-P14890

7.2 – BIBLIOGRAFIA

Les referències bibliogràfiques que es recullen en el present apartat es refereixen a les obres que fan referència directa algun aspecte, temàtica en consreta sobre el conjunt de l'edifici del Palau municipal, els seu autors o els seus elements. Amb la finalitat de no col·lapsar el treball no s'ha referencia l'extens fos bibliografia a la ciutat de Tarragona, qu de forma indirecta pot aportra dades en relació al tema que ens ocupa.

BARRAQUER, C. (1906). *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona.

BARRAQUER, C. (1915-18). *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. Barcelona. 4 vols.

BUQUERAS, J.M. (1991) *Arquitectura de Tarragona des del segle XII*. Tarragona

BUQUERAS, JM (2014) “El mausoleu modernista del rei Jaume I. Una obra d'arquitectura funerària de Lluís Domènech i Montaner”. *Revista Domenechiana: revista del Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner*. Núm., 4. Ed. CEDIM. (Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner). pp.113-137.

CAPDEVILA, S. (1927) *El convent de Sant Domènec*. Tarragona

DOMÈNECH I MONTANER, Lluís (2014). “El cadàver del rei Jaime I. *Revista Domenechiana: revista del Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner*. Núm., 4. Ed. CEDIM. (Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner). pp.148-151.

GISBERT, ET ALII (2002) *Tarragona: escultures, làpides i fonts: Monuments i elements decoratius als carrers de la ciutat*. Arola editors. Tarragona

MENCHON, J. (1993) “Restes arqueològiques de l'antiga església del convent de Sant Domènec (Ajuntament de Tarragona)”. Dins CHAVARRIA, J.J. – SOLER, E.A : *Recull Josep Roig i Bergadà (1864-1937)*, pàgs. 47-73

MENCHON, J.; MASSÓ, J. (1999): *Les muralles de Tarragona. Defenses y fortificaciones de la ciutat (segles II aC - XX dC)*, Tarragona.

MENCHON, J. (2015) “La ciutat de Tarragona entre l'antiguitat tardana i els segles XII-XIII. La recuperació d'un espai urbà”. *Actes del V Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Barcelona 22-25 de maig de 2014*. Barcelona. Pags: 83-116.

ORTUETA, E. (2006) *Tarragona. El camí cap a la modernitat. Urbanisme i Arquitectura*. Tarragona

Pla Director de les Muralles de Tarragona

Plan Director del Espacio del Circo Romano de Tarragona

ROVIRA, Jordi (1992) *El Mausoleu de Jaume I: una obra modernista de Domènech i Montaner a Tarragona*. Editorial: Andreu Dasca.

ROVIRA I GÓMEZ, S. (1987): *La desamortització de Madoz a la província de Tarragona 1859-1886*. Diputació de Tarragona.

SÀIZ, Carles (2009) "El Mausoleu de Jaume I. Una obra "oblidada" de Lluís Domènech i Montaner". Rev. El Sot de l'Aubó. *Revista del Centre d'Estudis Canetencs*, núm. 28. pp.19-23

Rovira i Gómez, S. (1987): *La desamortització de Madoz a la província de Tarragona 1859-1886*. Diputació de Tarragona.

7.3 – PLANIMETRIA

RELACIÓ DE PLÀNOLS

	<i>escala</i>
01 - Situació i emplaçament	1 / 20.000
02 - Planta urbanística	1 / 500
03 - Planta Arqueologia	1 / 500
04 - Planta Medieval (Muralleta)	1 / 300
05 - Planta Convent de sant Domènec (1821)	1 / 300
06 - Planta Projecte Palau Municipal (1876)	1 / 300
07 - Planta Projecte 1888	1 / 300
08 - Sobre posició Planta 1821-1876	1 / 300
09 - Sobre posició 1821-2017	1 / 300
10 - Sobre posició 1821-1863	1 / 300
11 - Planta baixa – Fases constructives	1 / 300
12 - Planta entresòl - Fases constructives	1 / 300
13 - Planta primera - Fases constructives	1 / 300
14 - Planta segona - Fases constructives	1 / 300
15 - Façana principal	1 / 300
16 - Façana lateral	1 / 200
17 - Façana posterior	1 / 200
18 - Alçat muralleta	1 / 200

7.4 – REPERTORI FOTOGRÀFIC

La realització del present Estudi històric Arqueològic i Arquitectònic del Palau Municipal de Tarragona ha comportat que es portes a terme una documentació fotogràfica sistemàtica i exhaustiva de totes les parts i elements arquitectònics i de les tècniques constructives de l'edifici que han estat referenciades. El repertori fotogràfic també ha contemplat tots aquells elements i objectes materials més representatius.

Les imatges que es recullen es corresponen amb un fitxer adjunt en format digital (.jpg) amb una resolució mínima de 300 dpi i un format mínim de 20x30 a color. En aquest treball es fa una recopilació de les imatges segons les sigles **PMT** (**P**alau **M**unicipal de **T**arragona) i l'any de la realització **2017**, on es detalla el núm. de la imatge correlatiu des de l'000, amb el fitxer digital corresponent. El número de la referència de la imatge és el que s'ha fet servir per identificar-la en el text del treball.

08

ANNEXES